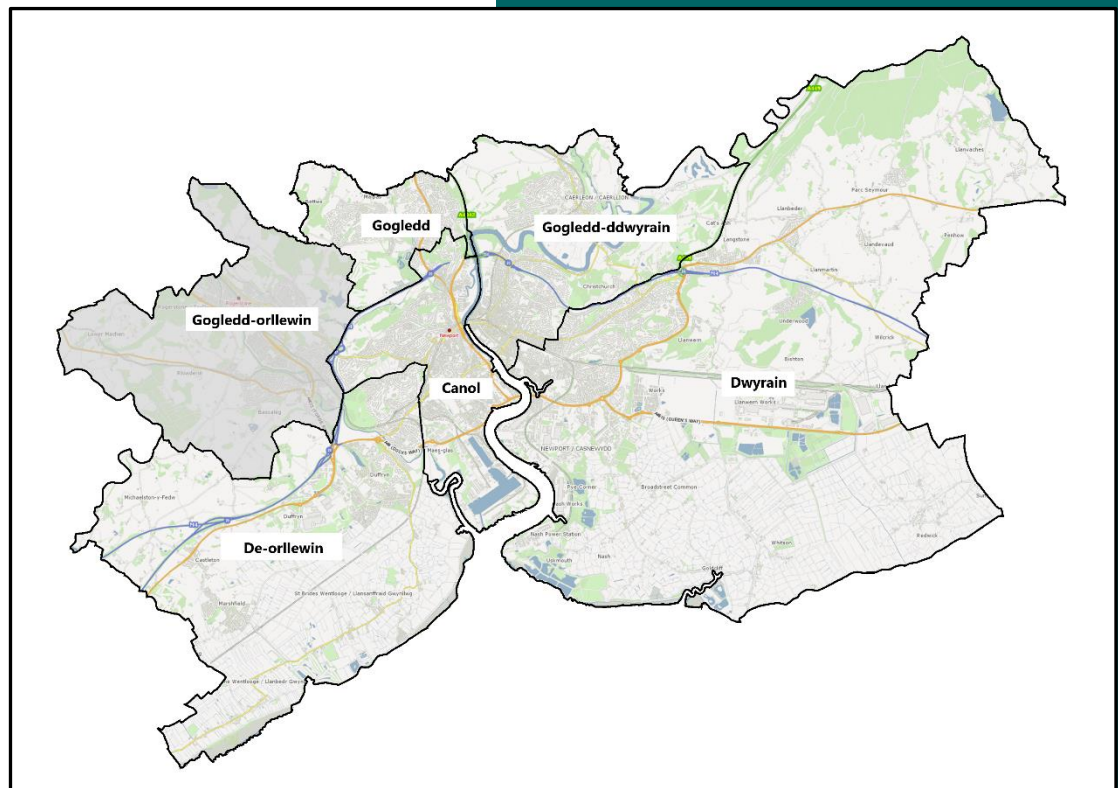

2021

Proffil Lles Cymunedol

Gogledd-orllewin

- Tŷ-du
- Graig

Tabl y Cynnwys

Rhagair	2
Beth mae pobl yn ei ddweud wrthym?	4
Adran 1: Trosolwg Cymunedol y Gogledd-orllewin	6
Cyflwyniad	6
Poblogaeth y gymuned	9
Beth yw cyfansoddiad y boblogaeth?	12
Beth fydd y boblogaeth yn y dyfodol?	17
Adran 2: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru	18
Pa mor ddifreintiedig yw ein cymuned?	18
Adran 3: Lles economaidd	20
Beth yw lles economaidd ein cymuned?	20
Beth rydym ni'n ei wybod am les economaidd ein plant a'n pobl ifanc?	35
Pa mor fedrus yw ein plant a'n pobl ifanc?	39
Adran 4: Lles Cymdeithasol	48
Pa mor iach yw ein cymuned?	48
Pa mor ddiogel yw ein cymuned?	58
Sut mae'r trefniadau byw i'r preswylwyr?	69
Adran 5: Lles Diwylliannol	79
Beth yw prif iaith y gymuned?	79
Pwy sy'n siarad Cymraeg yn y gymuned?	80
Adran 6: Lles Amgylcheddol	81
Beth yw cyfansoddiad yr amgylchedd?	81
Sut dirwedd sydd yno?	84
Beth yw'r lefelau ansawdd aer ac allyriadau yng nghymuned y Gogledd-orllewin?	86
Beth yw'r perygl llifogydd yma?	88

Rhagair

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ymwneud â gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Ei nod yw sicrhau bod y cyrff cyhoeddus a restrir yn y Ddeddf yn fwy ystyriol o'r hirdymor ac yn gweithio'n well gyda phobl, cymunedau a gyda'i gilydd, wrth geisio atal problemau a mabwysiadu ymagwedd fwy cyfunol.

Mae'r Ddeddf yn nodi "egwyddor datblygu cynaliadwy" sy'n ymwneud â sut mae cyrff cyhoeddus a restrir yn y Ddeddf yn mynd ati i gyflawni eu dyletswydd lles dan y Ddeddf. Mae'r egwyddor yn cynnwys pum dull o weithio y mae angen i gyrff cyhoeddus gymryd sylw ohonynt wrth roi datblygu cynaliadwy ar waith. Y rhain yw:

Hirdymor

Atal

Integreiddio

Cydweithio

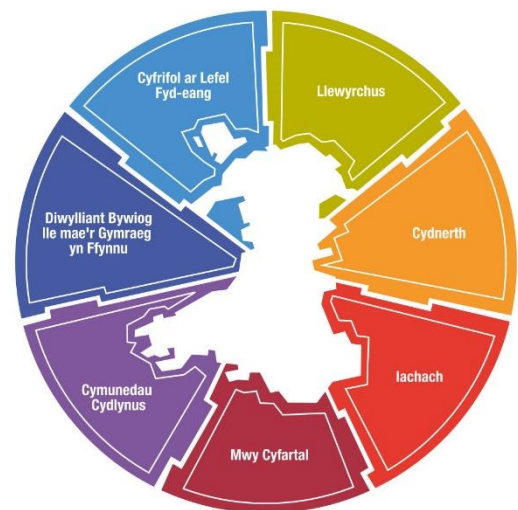
Cyfranogiad

- Edrych tua'r **hirdymor** fel nad ydym yn cyfaddawdu ar allu cenedlaethau'r dyfodol i ateb eu hanghenion hwy;
- Deall gwir achosion problemau er mwyn eu **hatal** rhag digwydd;
- Mabwysiadu dull **integredig** fel bod cyrff cyhoeddus yn ystyried yr holl nodau lles wrth benderfynu ar eu hamcanion lles;
- Gweithio gydag eraill mewn modd **cydweithredol** i ganfod datrysiadau cynaliadwy a rennir;
- **Cynnwys** amrywiaeth o'r boblogaeth yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnynt;

Mae'r Ddeddf yn nodi saith nod lles sydd, gyda'i gilydd, yn cynnig gweledigaeth a rennir i'r cyrff cyhoeddus a restrir yn y Ddeddf i weithio tuag ati. Mae'n rhaid i'r nodau hyn gael eu hystyried fel set integredig o saith er mwyn sicrhau y caiff y cysylltiadau perthnasol eu gwneud yng nghyd-destun gwella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Yn ogystal â'r ddyletswydd lles a roddir ar y cyrff cyhoeddus a restrir ar wahân, mae'r Ddeddf hefyd yn gosod ddyletswydd lles ar gyrff cyhoeddus penodol i weithio ar y cyd drwy fyrdau gwasanaethau cyhoeddus gan gyfrannu at y gwaith o gyflawni'r nodau lles

Asesiad o Les Lleol

Fel rhan o'r ddyletswydd les gyfunol, rhaid i Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus baratoi a chyhoeddi asesiad o gyflwr lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.

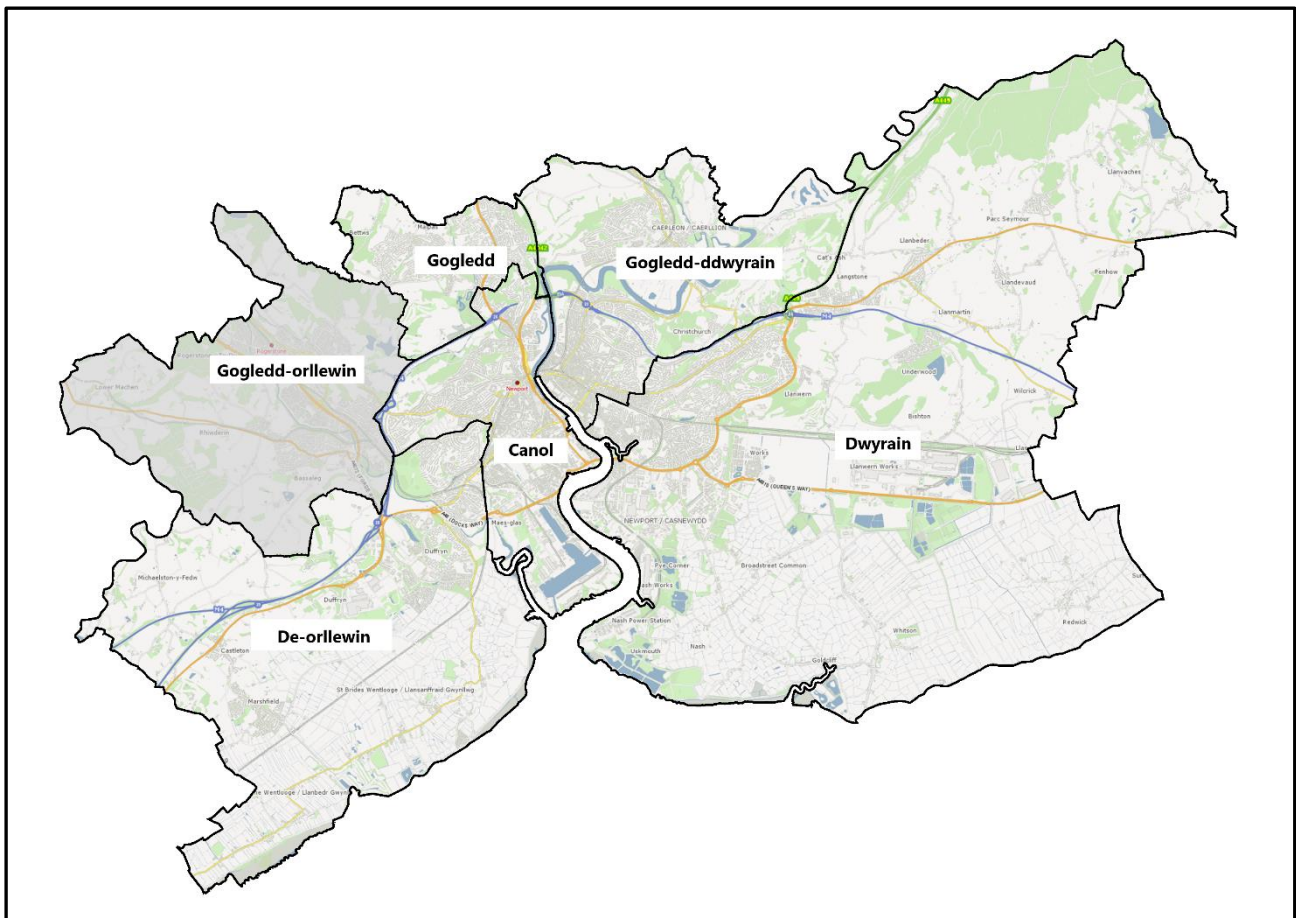
Mae'r asesiad hwn yn adlewyrchiad cywir o'r cyflwr lles ym mhob cymuned ac yn yr ardal gyfan.

Rhaid i bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus baratoi a chyhoeddi cynllun lles lleol yn nodi ei amcanion a'r camau y bydd yn eu cymryd i'w cyflawni.

Cymunedau sy'n rhan o'r ardal

I gefnogi'r asesiad lles rhanbarthol ar gyfer Gwent, mae ardal Casnewydd wedi'i rhannu'n 6 ardal gymunedol, sef:

Ardal Gymunedol	Wardiau Casnewydd					
Canol	Allt-yr-ynn	Stow Hill	Pilgwenlli	Shaftesbury		
Gogledd	Betws	Malpas				
Gogledd-orllewin	Tŷ-du	Graig				
Gogledd-ddwyrain	Caerllion	Beechwood	Sain Silian	Victoria		
De-orllewin	Maerun	Gaer	Parc Tredegar			
Dwyrain	Alway	Ringland	Llyswry	Llanwern	Langstone	

Beth mae pobl yn ei ddweud wrthym?

Dosbarthwyd holiadur lles Gwent ddiwedd haf 2021 a chafwyd 1,713 o ymatebion ledled y rhanbarth. Nod yr holiadur hwn oedd casglu barn preswylwyr yng Ngwent ar sail 4 cwestiwn a fyddai'n ein helpu i gael dealltwriaeth o ansawdd lles yn eu hardal leol. Mae'r adran ganlynol hon yn darparu data ar y mathau o faterion a chyfleoedd a oedd yn bresennol yng Ngwent a godwyd trwy ymatebion y rhai sy'n byw yn nwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin. Gofynnwyd y 4 cwestiwn canlynol:

- Beth sy'n arbennig am eich cymuned?
- Pa bethau sy'n bwysig i chi a'ch teulu?
- Sut olwg hoffech chi ei weld ar eich cymuned yn y dyfodol?
- Sut gall eich cymuned weithio gyda ni i wneud i hynny ddigwydd?

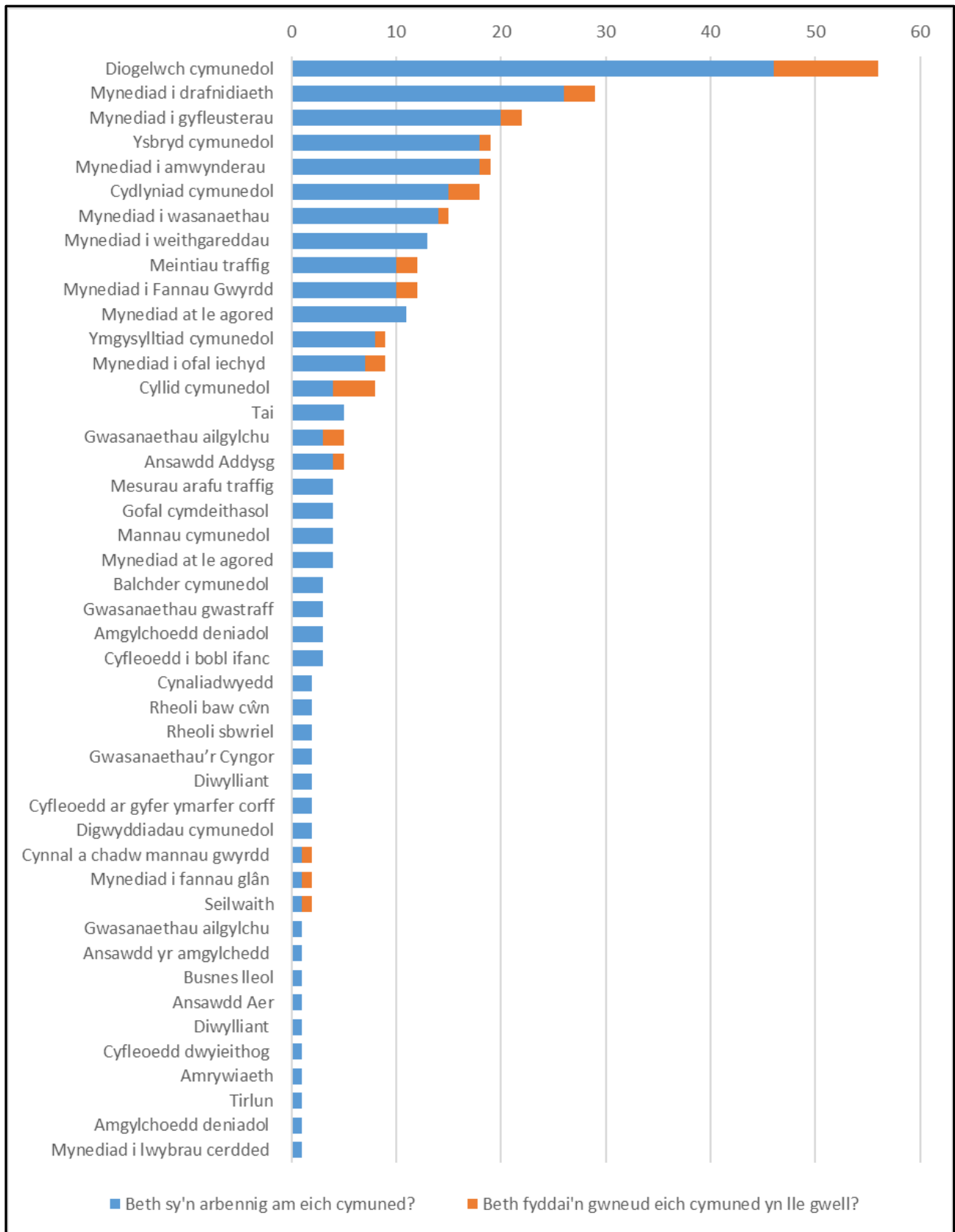
Dywedodd trigolion o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin wrthym fod teimlo'n **ddiogel** o fewn eu cymuned yn bwysig iawn iddynt. Dywedon nhw wrthym fod **pobl yn teimlo'n anniogel** wrth gerdded o amgylch eu cymuned leol **yn enwedig yn y nos**. Pan ofynnwyd i bobl sut y gallem weithio gyda hwy i helpu i wella lefelau diogelwch yn eu cymuned, dywedodd pobl wrthym y byddai **cadw goleuadau stryd ynghyn** yn ystod y nos yn helpu **gwella teimladau o ddiogelwch** o fewn eu cymuned.

Dywedodd pobl wrthym hefyd fod **llawer o gyfleusterau ar gael** o fewn eu cymuned. Dywedon nhw wrthym fod cyfleusterau fel **canolfannau hamdden** yn bwysig iawn iddynt, fodd bynnag dywedon nhw hefyd y byddai cyflwyno **mwyr o gyfleusterau i deuluoedd** o fudd i'w hardal leol.

Y 3 phrif ymateb i bob cwestiwn am les

C1: Beth sy'n arbennig am eich cymuned?	C2: Beth fyddai'n ei wneud yn lle gwell?	C3: Pa bethau sy'n bwysig i chi a'ch teulu?	C4: Sut olwg hoffech chi ei weld ar eich cymuned yn y dyfodol?	C5: Sut gall eich cymuned weithio gyda ni i wneud i hynny ddigwydd?
Mynediad i Fannau Agored (11)	Mynediad i drafnidiaeth	Diogelwch Cymunedol (23)	Diogelwch Cymunedol (11)	Ymgysylltu â'r Gymuned (8)
Cydlyniant Cymunedol (11)	Diogelwch Cymunedol (8)	Mynediad i fannau agored (9)	Ysbryd Cymunedol (8)	Diogelwch Cymunedol (3)
Diogelwch Cymunedol (11)	Meintiau traffig (5)	Mynediad i Ofal Iechyd (6)	Mynediad i drafnidiaeth (5)	Digwyddiadau Cymunedol (1)

Mae'r pynciau sy'n arbennig ym marn y preswylwyr a'r hyn a fyddai'n gwneud eu cymuned yn well yn cael eu dangos isod.

Adran 1: Trosolwg Cymunedol y Gogledd-orllewin

Cyflwyniad

Poblogaeth (amcangyfrif 2020) – Tŷ-du 11,680 – Graig 6,274		% o Boblogaeth Casnewydd – Tŷ-du 7.47% – Graig 4.01%	
Dwysedd Poblogaeth (poblogaeth fesul km²) – Tŷ-du 1,349 – Graig 2,241		Poblogaeth Lleiafrifoedd Ethnig – Tŷ-du 6.7% – Graig 5.9%	
Arwynebedd (km²) – Tŷ-du 8.66 – Graig 2.80		Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is – Tŷ-du 6 – Graig 4	
% o Arwynebedd Casnewydd – Tŷ-du 3.99% – Graig 1.29%		Cynghorau Cymuned – Tŷ-du 1 – Graig 1	

	Tŷ-du	Graig
Cyfanswm Nifer yr Eiddo Preswyl (Ionawr 2022):	5,348	2,789

Ffiniau Wardiau ac Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is

Ffiniau daearyddol y Wardiau a'r *Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) o fewn y proffil yw'r rhai a gynhyrchir yn ffurfiol gan y Comisiwn Ffiniau i Gymru mewn perthynas ag adrannau etholiadol neu ward presennol a daearyddiaethau ardaloedd bach dilynol a gynhyrchir gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG).

Cyflwynwyd ACEHI gyntaf gan y SYG yn dilyn Cyfrifiad 2001 ac fe'u diweddarwyd yn dilyn Cyfrifiad 2011. Sefydlwyd ACEHI i wella cymariaethau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol a sicrhau cyfrinachedd unigolion a'u bod yn cael eu diogelu trwy ddatgelu ar lefel briodol.

Mae Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is wedi'u cynllunio i wella'r broses o adrodd am ystadegau ardaloedd daearyddol bach ac maent wedi'u halinio'n llawn ac yn gyffiniol ag adrannau etholiadol a ffiniau wardiau etholiadol.

Lle mae poblogaethau wedi cynyddu ers 2001, mae'r AGEHI wedi'i rhannu'n ddwy ardal neu fwy. Lle mae poblogaeth wedi gostwng, mae'r AGEHI wedi'i huno ag un gyfagos.

I grynhoi, caiff Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is eu creu a'u llunio ar sail y trothwyon isafswm ac uchafswm poblogaeth ac aelwydydd canlynol yng Nghymru a Lloegr:

Poblogaeth		Aelwydydd	
Isafswm	Uchafswm	Isafswm	Uchafswm
1,000	3,000	400	1,200

Twf Poblogaeth 2011 – 2020

Mae'r tablau isod yn dangos y twf yn y boblogaeth ar gyfer Casnewydd rhwng 2011 a 2020 ar gyfer gwahanol grwpiau oedran. Mae hyn yn cymharu data a gasglwyd trwy Gyfrifiad 2011 a'r Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn diweddaraf a ryddhawyd ar lefel awdurdod lleol.

Crynodeb o'r Newidiadau - Trosolwg o Dwf Poblogaeth 2011 – 2020:

	Casnewydd 2011 ¹	Casnewydd 2020 ²	% o Gyfanswm y Boblogaeth	Gwahaniaeth %	
Pob Oedran	145,736	156,447	100.0	7.35	↑
0 i 15 oed	29,388	32,050	20.49	9.06	↑
16 i 44 oed	56,261	58,443	37.36	3.88	↑
45 i 64 oed	36,336	39,300	25.12	8.16	↑
65+ oed	23,751	26,654	17.04	12.22	↑

¹ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

² [Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn 2020 y SYG](#)

Poblogaeth y gymuned

Gall deall poblogaeth ardal a sut y gallai hyn newid roi cipolwg ar yr asedau a'r heriau sy'n debygol o fodoli neu godi, a'r mathau o bolisiau a mentrau a allai fod fwyaf priodol.

Faint o bobl sydd yno?

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, cafwyd cynnydd ym mhoblogaeth wardiau'r Tŷ-du a Graig ers y Cyfrifiad yn 2001, gyda'r cynnydd canrannol mwyaf yn y Graig ar gyfer y grŵp oedran 65 a hŷn, gan godi bron i 61%.

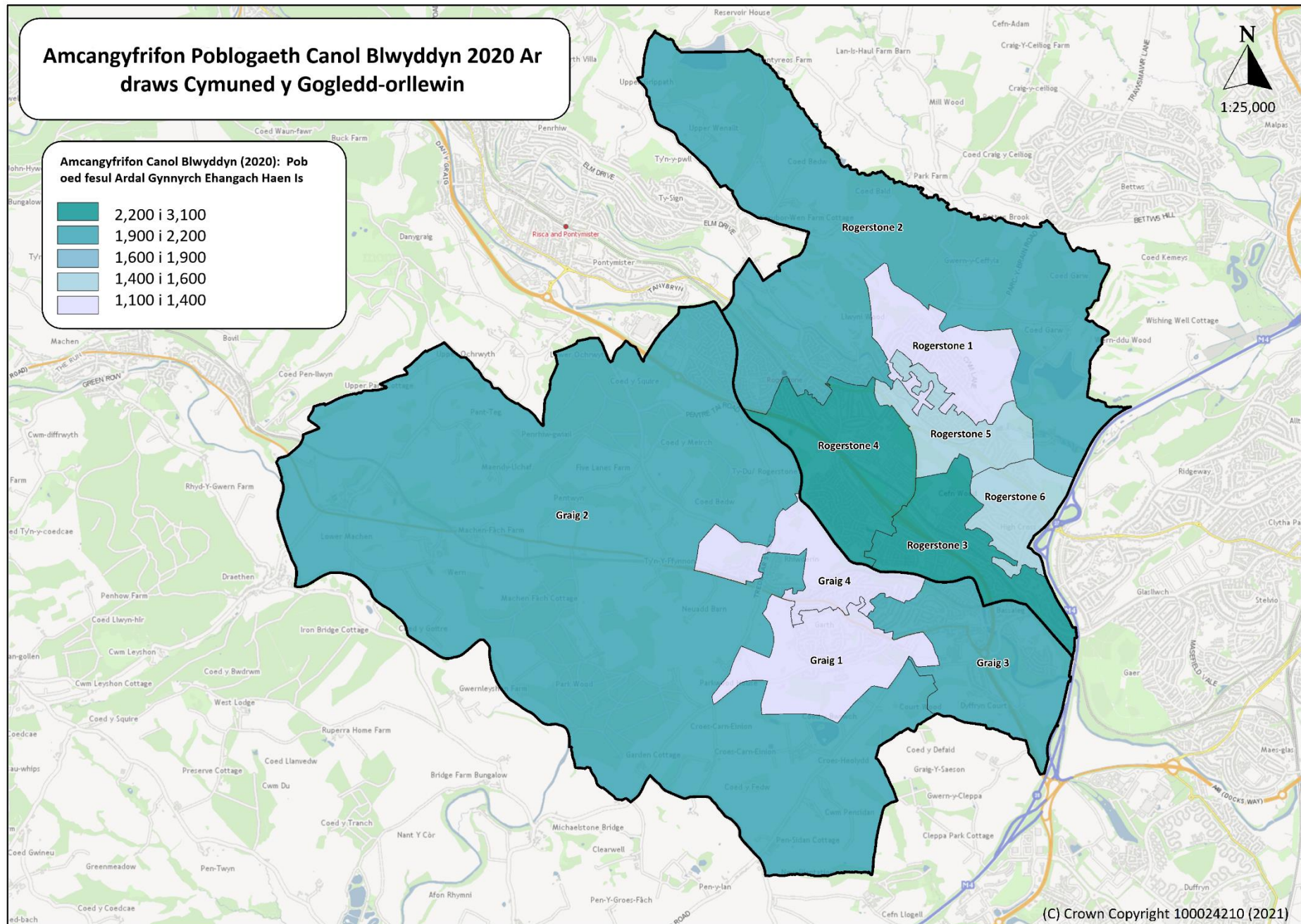
	2001 ³	2011 ⁴	2020 ⁵	Gwahaniaeth % (2001 i 2020)	
Casnewydd	137,011	145,736	156,447	14.19	↑
Tŷ-du: Pob Oedran	8,807	10,158	11,680	32.62	↑
Tŷ-du: 0 i 15	1,775	2,000	2,400	35.21	↑
Tŷ-du: 16 i 64	5,405	6,275	6,987	29.27	↑
Tŷ-du: 65+	1,627	1,883	2,293	40.93	↑
Graig: Pob Oedran	5,492	6,159	6,274	14.24	↑
Graig: 0 i 15	1,186	1,367	1,285	8.35	↑
Graig: 16 i 64	3,577	3,822	3,810	6.51	↑
Graig: 65+	729	970	1,179	61.73	↑

Mae'r map drosodd yn dangos yr amrywiadau yng nghyfanswm lefelau'r boblogaeth ar draws yr ACEHI ym mhob un o ddwy ward cymuned y Gogledd-orllewin yn seiliedig ar amcangyfrifon canol blwyddyn 2020.

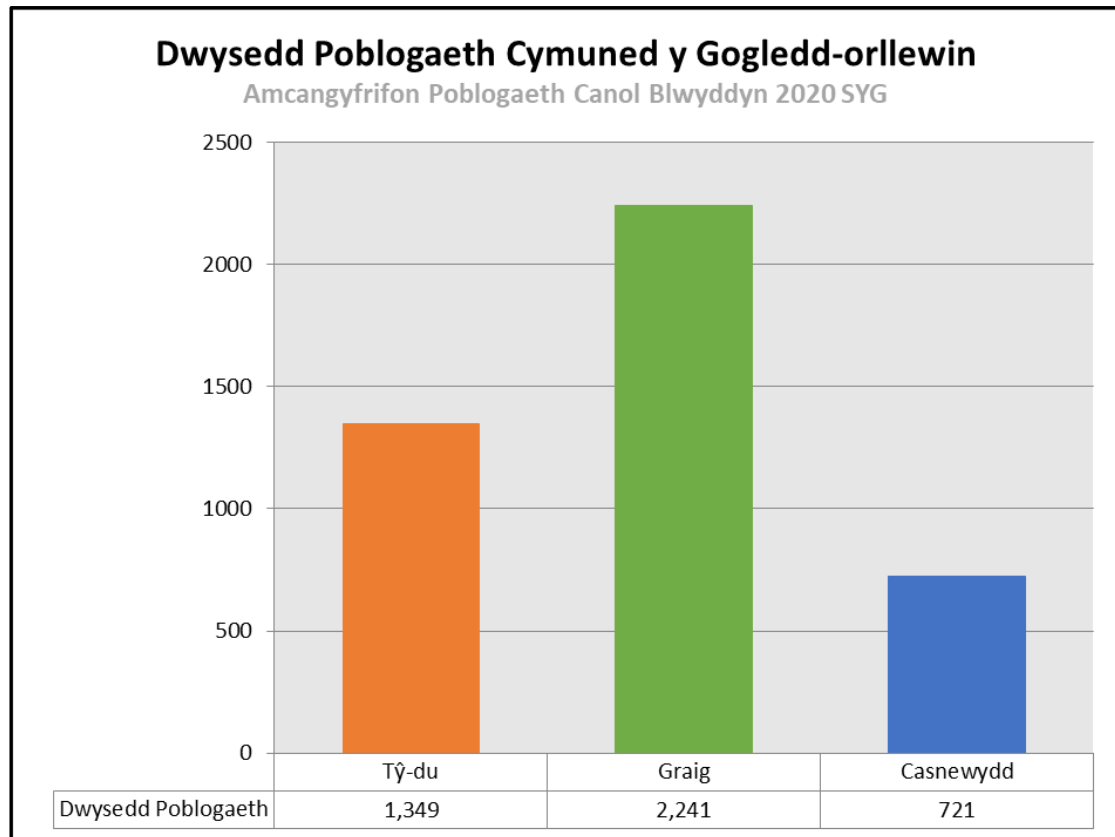
³ Cyfrifiad 2001, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

⁴ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

⁵ [Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn 2020 y SYG](#)

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, roedd dwysedd y boblogaeth yn seiliedig ar amcangyfrifon canol blwyddyn 2020⁶ yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, o 1,349 yn y Tŷ-du i 2,241 yn y Graig, gyda'r ddwy ward yn uwch na chyfartaledd Casnewydd (721).

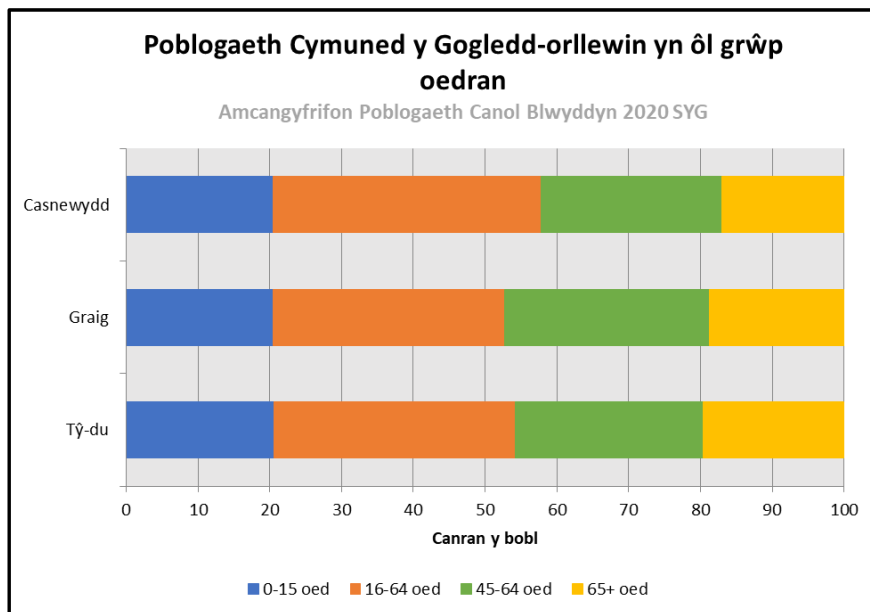
⁶ [Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn 2020 y SYG](#)

Beth yw cyfansoddiad y boblogaeth?

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, roedd y rhaniad oedran yn debyg ar draws pob un o'i dwy ward. Mae gan y Tŷ-du a'r Graig ganran uwch o'r boblogaeth yn 45-64 oed a 65+ oed; canran is yn 16-44 oed; tra bod yr un ganran o dan 16 oed o'i chymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Y Swyddfa Ystadegau Gwladol – Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn 2020⁷ ar gyfer cymuned y Gogledd-orllewin:

	Pob Oedran	0 i 15 oed		16 i 44 oed		45 i 64 oed		65+ oed	
	Rhif	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du 1	1,240	160	12.9	326	26.3	417	33.6	337	27.2
Tŷ-du 2	2,187	430	19.7	680	31.1	646	29.5	431	19.7
Tŷ-du 3	2,214	441	19.9	870	39.3	538	24.3	365	16.5
Tŷ-du 4	3,037	815	26.8	1,141	37.6	678	22.3	403	13.3
Tŷ-du 5	1,425	204	14.3	392	27.5	382	26.8	447	31.4
Tŷ-du 6	1,577	350	22.2	525	33.3	392	24.9	310	19.7
Tŷ-du	11,680	2,400	20.5	3,934	33.7	3,053	26.1	2,293	19.6
Graig 1	1,189	202	17.0	330	27.8	408	34.3	249	20.9
Graig 2	1,919	398	20.7	710	37.0	572	29.8	239	12.5
Graig 3	2,000	447	22.4	642	32.1	498	24.9	413	20.7
Graig 4	1,166	238	20.4	342	29.3	308	26.4	278	23.8
Graig	6,274	1,285	20.5	2,024	32.3	1,786	28.5	1,179	18.8
Casnewydd	156,447	32,050	20.5	58,433	37.4	39,300	25.1	26,654	17.0

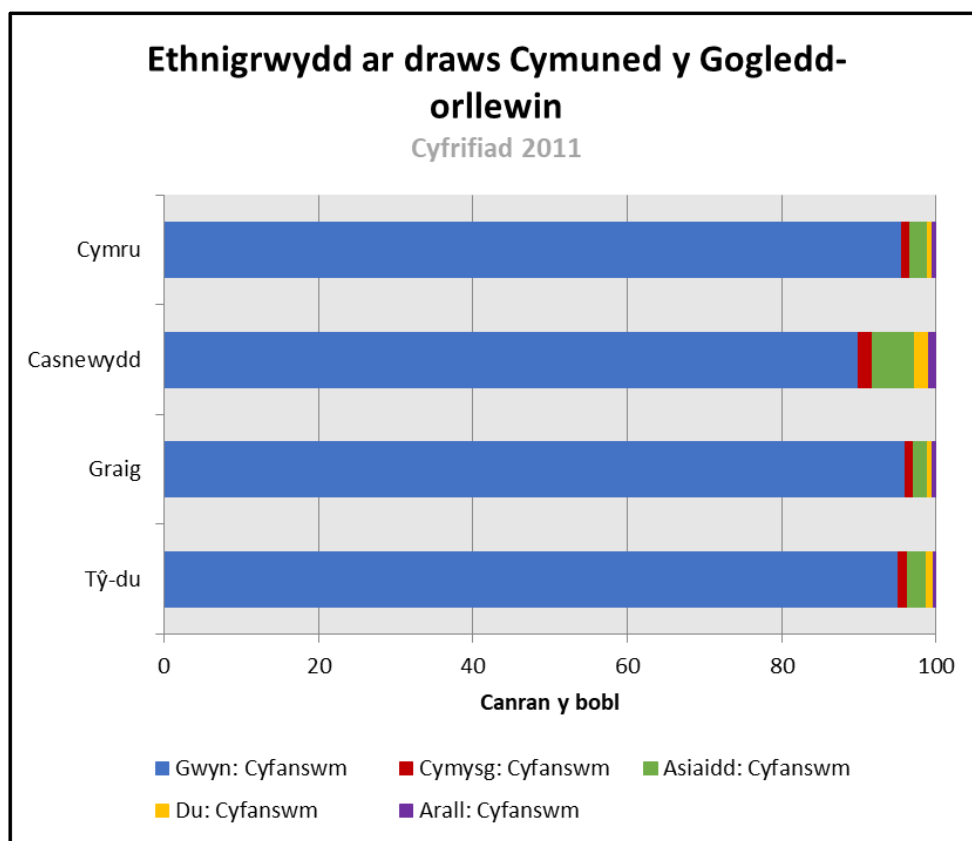
⁷ [Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn 2020 y SYG](#)

Ethnigrwydd a Hunaniaeth

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011 yn⁸ dangos bod poblogaeth cymuned y Gogledd-orllewin i bobl o gefndir gwyn yn amrywio ychydig ar draws pob un o'i dwy ward yn amrywio o 95.1% yn y Tŷ-du i 96.0% yn Graig; a oedd yn cymharu ag 89.9% ar gyfer Casnewydd. Roedd gan y Tŷ-du a Graig hefyd ganran is o bobl o gefndir nad oeddent yn wyn o'i gymharu â Chasnewydd.

Dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, mae'r ddinas wedi profi newidiadau i gyfansoddiad ei phoblogaeth, gydag 8.2% o bobl o gefndir Pobl Dduon, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig ar 31 Rhagfyr 2011⁹, gan godi i 10.8% yn 2015 a 13.2% yn 2020. Bydd data mwy manwl am ethnigrwydd ar draws y ddwy ward hon ar gael pan gyhoeddir y Cyfrifiad nesaf.

Ethnigrwydd												
Cyfrifiad 2011	Pob Preswlydd		Gwyn: Cyfanswm		Cymysg: Cyfanswm		Asiaidd: Cyfanswm		Du: Cyfanswm		Arall: Cyfanswm	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	10,158	100.0	9,664	95.1	119	1.2	254	2.5	83	0.8	38	0.4
Graig	6,159	100.0	5,910	96.0	68	1.1	108	1.8	45	0.7	28	0.5
Casnewydd	145,736	100.0	131,025	89.9	2,752	1.9	7,986	5.5	2,535	1.7	1,438	1.0
Cymru	3,063,456	100.0	2,928,253	95.6	31,521	1.0	70,128	2.3	18,276	0.6	15,278	0.5

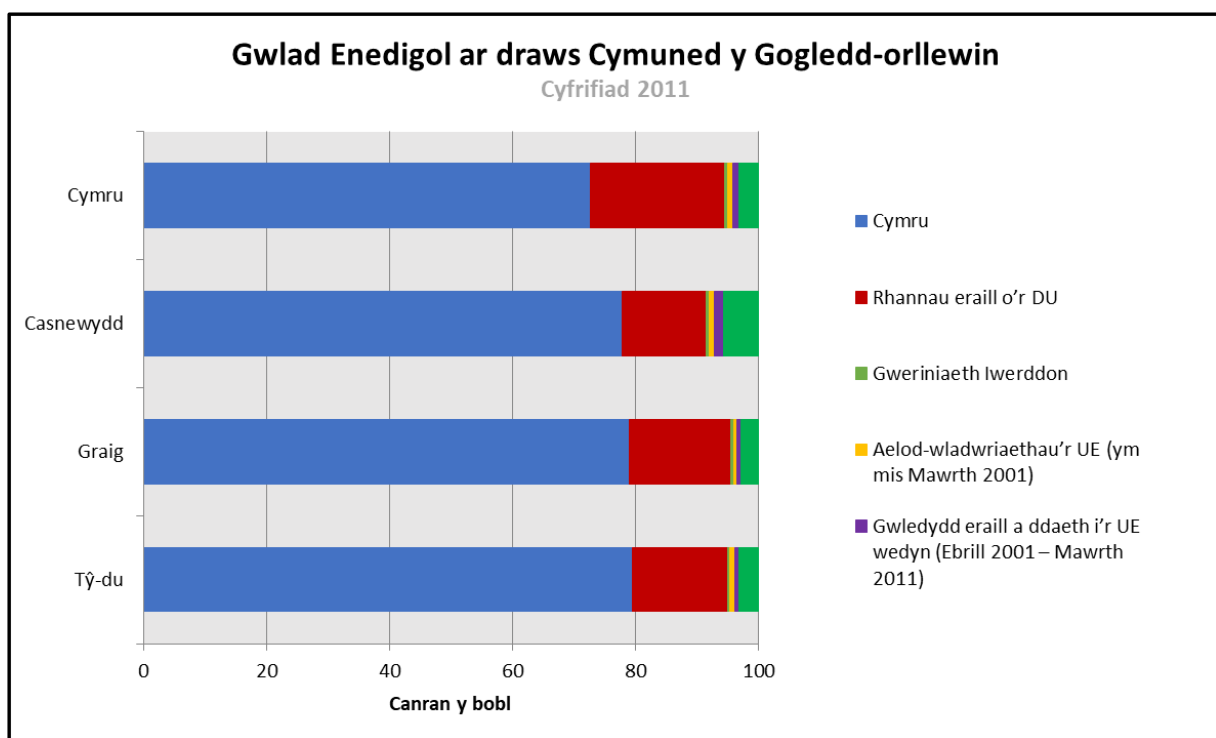

⁸ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

⁹ [Arolwg Blynnyddol o'r Boblogaeth, SYG](#)

Roedd y data Cyfrifiad diweddaraf yn 2011¹⁰ yn dangos bod poblogaeth cymuned y Gogledd-orllewin ar gyfer pobl a aned y tu allan i'r DU yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, gan amrywio o 5.0% yn y Tŷ-Du i 4.6% yn Graig; o'i gymharu ag 8.5% ar gyfer Casnewydd. Roedd gan y Tŷ-du a Graig ganran is o bobl a gafodd eu geni y tu allan i'r DU o gymharu â Chasnewydd.

Gwlad Enedigol												
Cyfrifiad 2011	Cymru		Y Deyrnas Unedig		Gweriniaeth Iwerddon		Aelod-wledydd Eraill yr UE		Gwledydd Eraill sydd wedi'u Derbynn gan yr UE		Gwledydd Eraill	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	8,079	79.5	9,647	95.0	34	0.3	84	0.8	62	0.6	331	3.3
Graig	4,860	78.9	5,875	95.4	31	0.5	37	0.6	42	0.7	174	2.8
Casnewydd	113,353	77.8	133,403	91.5	717	0.5	1,187	0.8	2,101	1.4	8,328	5.7
Cymru	2,226,005	72.7	2,895,585	94.5	12,175	0.4	26,343	0.9	29,017	0.9	100,336	3.3

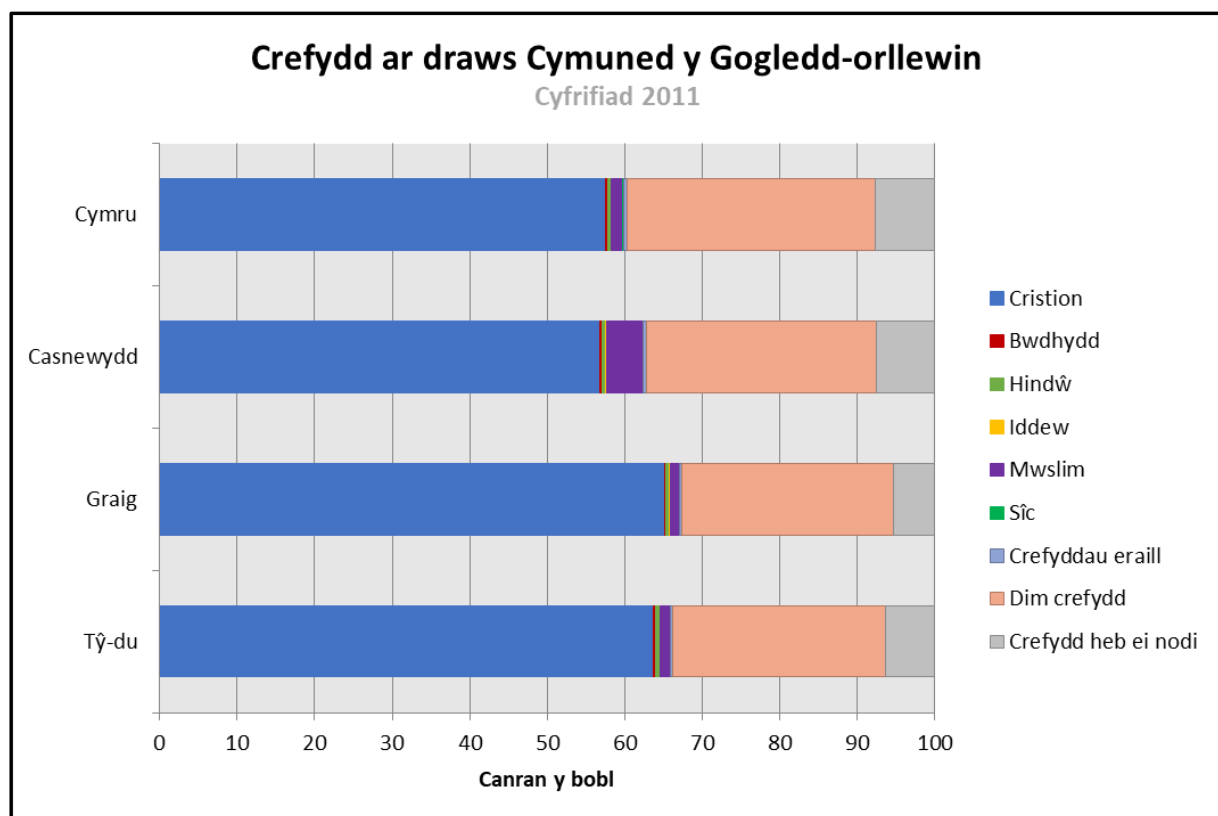

¹⁰ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011¹¹ yn dangos bod poblogaeth cymuned y Gogledd-orllewin a ddywedodd eu bod yn Gristnogion yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward yn amrywio o 65.1% yn Graig i 63.7% yn Nhŷ-du, a oedd yn cymharu â 56.9% ar gyfer Casnewydd. Roedd gan y Tŷ-du a Graig hefyd ganran is o bobl a ddywedodd eu bod yn Fwslimiaid o'u cymharu â Chasnewydd.

Crefydd										
Cyfrifiad 2011	Cristion		Bwdhydd		Hindŵ		Iddew		Mwslim	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	6,467	63.7	26	0.3	71	0.7	2	0.0	130	1.3
Graig	4,010	65.1	9	0.1	26	0.4	10	0.2	79	1.3
Casnewydd	82,858	56.9	360	0.2	685	0.5	99	0.1	6,859	4.7
Cymru	1,763,299	57.6	9,117	0.3	10,434	0.3	2,064	0.1	45,950	1.5

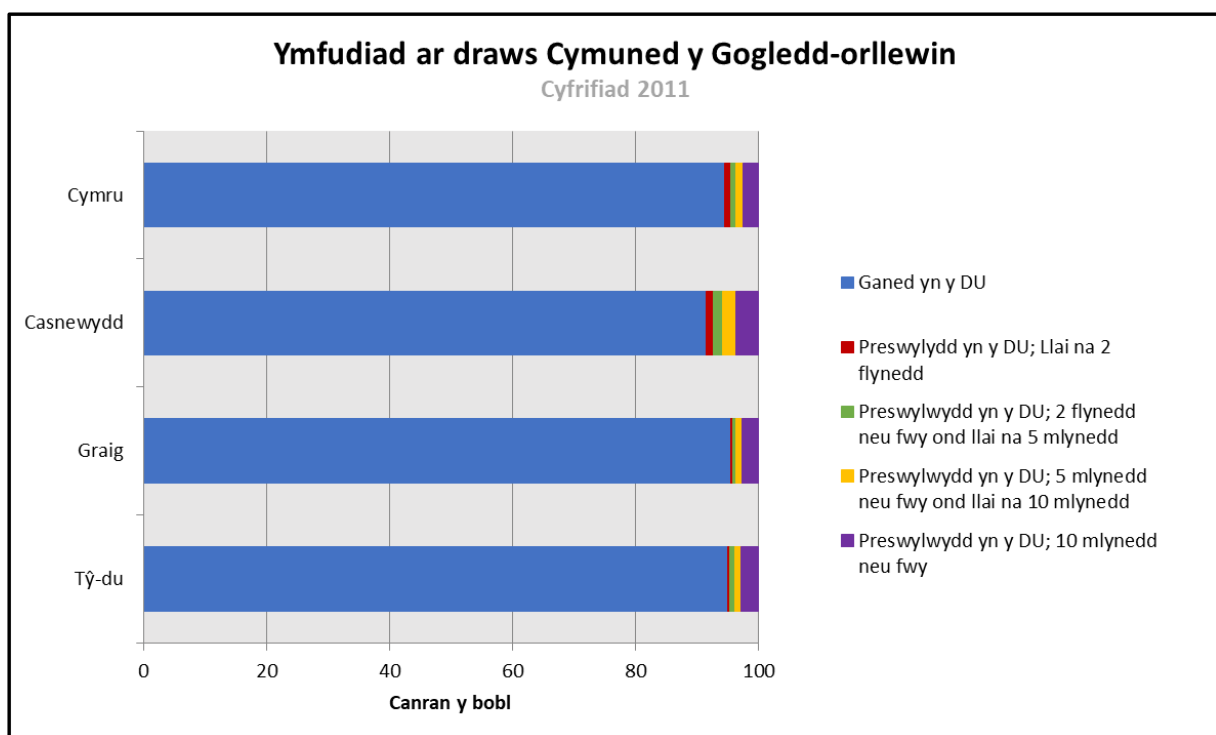
Cyfrifiad 2011	Sic		Crefyddau eraill		Dim crefydd		Crefydd heb ei nodi	
	No.	%	No.	%	No.	%		
Tŷ-du	4	0.0	19	0.2	2,786	27.4	653	6.4
Graig	0	0.0	15	0.2	1,683	27.3	327	5.3
Casnewydd	141	0.1	463	0.3	43,336	29.7	10,935	7.5
Cymru	2,962	0.1	12,705	0.4	982,997	32.1	233,928	7.6

¹¹ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011¹² yn dangos bod poblogaeth cymuned y Gogledd-orllewin sydd wedi bod yn byw yn y DU am lai na 10 mlynedd yn amrywio ychydig ar draws pob un o'i dwy ward, o 1.9% yn Graig i 2.1% yn Nhŷ-du, o'i gymharu â 4.8% ar gyfer Casnewydd. Roedd gan y Tŷ-du a Graig ganran is o bobl sydd wedi bod yn byw yn y DU am lai na 10 mlynedd o gymharu â Chasnewydd.

Mudo										
Cyfrifiad 2011	Ganed yn y DU		Preswlydd yn y DU; Llai na 2 flynedd		Preswlydd yn y DU am 2 flynedd neu fwy ond llai na 5 mlynedd		Preswlydd yn y DU am 5 mlynedd neu fwy ond llai na 10 mlynedd		Preswlydd yn y DU am 10 mlynedd neu fwy	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	9,647	95.0	39	0.4	79	0.8	96	0.9	297	2.9
Graig	5,875	95.4	21	0.3	34	0.6	64	1.0	165	2.7
Casnewydd	133,403	91.5	1,609	1.1	2,242	1.5	3,082	2.1	5,400	3.7
Cymru	2,895,585	94.5	27,456	0.9	29,403	1.0	35,486	1.2	75,526	2.5

¹² Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Beth fydd y boblogaeth yn y dyfodol?

Mae'n ddefnyddiol deall sut y gallai niferoedd ein poblogaeth newid yn y dyfodol.

Mae'r tybiaethau a ddefnyddir i gynhyrchu amcanestyniadau poblogaeth awdurdodau lleol ar gyfer Cymru yn seiliedig ar dueddiadau'r gorffennol. Nid yw'r rhain yn caniatáu am effaith polisïau llywodraeth leol neu ganolog ar lefelau neu ddosbarthiad poblogaeth yn y dyfodol, ond maent yn nodi'r hyn y disgwylir iddo ddigwydd os bydd y tueddiadau hyn yn parhau. Gan eu bod yn seiliedig ar dueddiadau, maent yn mynd yn llai sicr po fwyaf y cânt eu cario ymlaen.

Mae'r tabl isod yn dangos y twf yn y boblogaeth ar gyfer Casnewydd a Chymru rhwng 2001 a 2020, gydag amcanestyniadau poblogaeth hyd at 2043 ar sail amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn 2018¹³.

Mae hyn yn dangos y rhagwelir y bydd poblogaeth Casnewydd yn cynyddu i 176,632 yn 2043, sy'n gynydd o 15.2% o amcangyfrif poblogaeth 2018 y mae'r amcanestyniadau hyn yn seiliedig arnynt.

	2001 ¹⁴	2011 ¹⁵	2018	2020 ¹⁶	2025	2030	2035	2040	2043
Tŷ-du	8,807	10,158	-	11,680	Not available	Not available	Not available	Not available	Not available
Graig	5,492	6,159	-	6,274	Not available	Not available	Not available	Not available	Not available
Casnewydd	137,011	145,736	153,302	156,447	161,476	166,187	170,296	174,290	176,632
Cymru	2,903,085	3,063,456	3,138,631	3,169,586	3,193,609	3,229,297	3,260,660	3,290,312	3,309,154

Ar lefel gymunedol, nid yw amcanestyniadau poblogaeth ar gael ar hyn o bryd. Fodd bynnag, o edrych ar dueddiadau'r gorffennol, mae'n debygol y bydd y poblogaethau ar draws y Tŷ-Du a Graig yn gostwng.

¹³ [Amcanestyniadau Poblogaeth yn seiliedig ar amcangyfrifon canol blwyddyn 2018, Stats Cymru](#)

¹⁴ Cyfrifiad 2001, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

¹⁵ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

¹⁶ [Amcangyfrifon Poblogaeth Canol Blwyddyn 2020 y SYG](#)

Adran 2: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru

Pa mor ddifreintiedig yw ein cymuned?

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru¹⁷ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Graddfeydd MALIC 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	24.2	34.7	40.0	60.0
Cymru	1,909	10	20	30	50

Nid oedd unrhyw ACEHI yn y 10% uchaf o ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru (yn gyffredinol); gyda Thŷ-du 3 yn y 50% uchaf o'r rhai mwyaf difreintiedig; a Graig 3 yn y 30% uchaf o'r rhai mwyaf difreintiedig. O'i gymharu roedd ACEHI y Thŷ-du 1, Graig 4, Thŷ-du 5, Thŷ-du 2 a Graig 2 yn y 10% o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

O ran y maes Tai, mae Graig yn un o'r wardiau lleiaf difreintiedig yng Nghasnewydd, gyda phob un o'i ACEHI yn y 30% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Incwm	Cyflogaeth	Iechyd	Addysg	Mynediad i Wasanaethau	Diogelwch Cymunedol	Amgylchedd Ffisegol	Tai
Thŷ-du 1	1890	1903	1855	1890	1904	1319	1721	971	1894
Thŷ-du 2	1789	1766	1797	1787	1675	1704	1179	360	1891
Thŷ-du 3	804	691	673	544	979	1440	816	236	1636
Thŷ-du 4	1249	1138	1258	826	1350	1161	1057	205	1350
Thŷ-du 5	1816	1822	1699	1615	1765	1533	1737	591	1758
Thŷ-du 6	1127	966	983	922	883	1634	797	431	1406
Graig 1	1663	1642	1280	1492	1865	1298	1134	590	1887
Graig 2	1774	1769	1869	1850	1831	1265	1074	368	1829
Graig 3	1509	1375	1548	1313	1394	1384	1052	332	1137
Graig 4	1871	1827	1866	1720	1841	1681	1248	1014	1811

Allwedd:

 Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

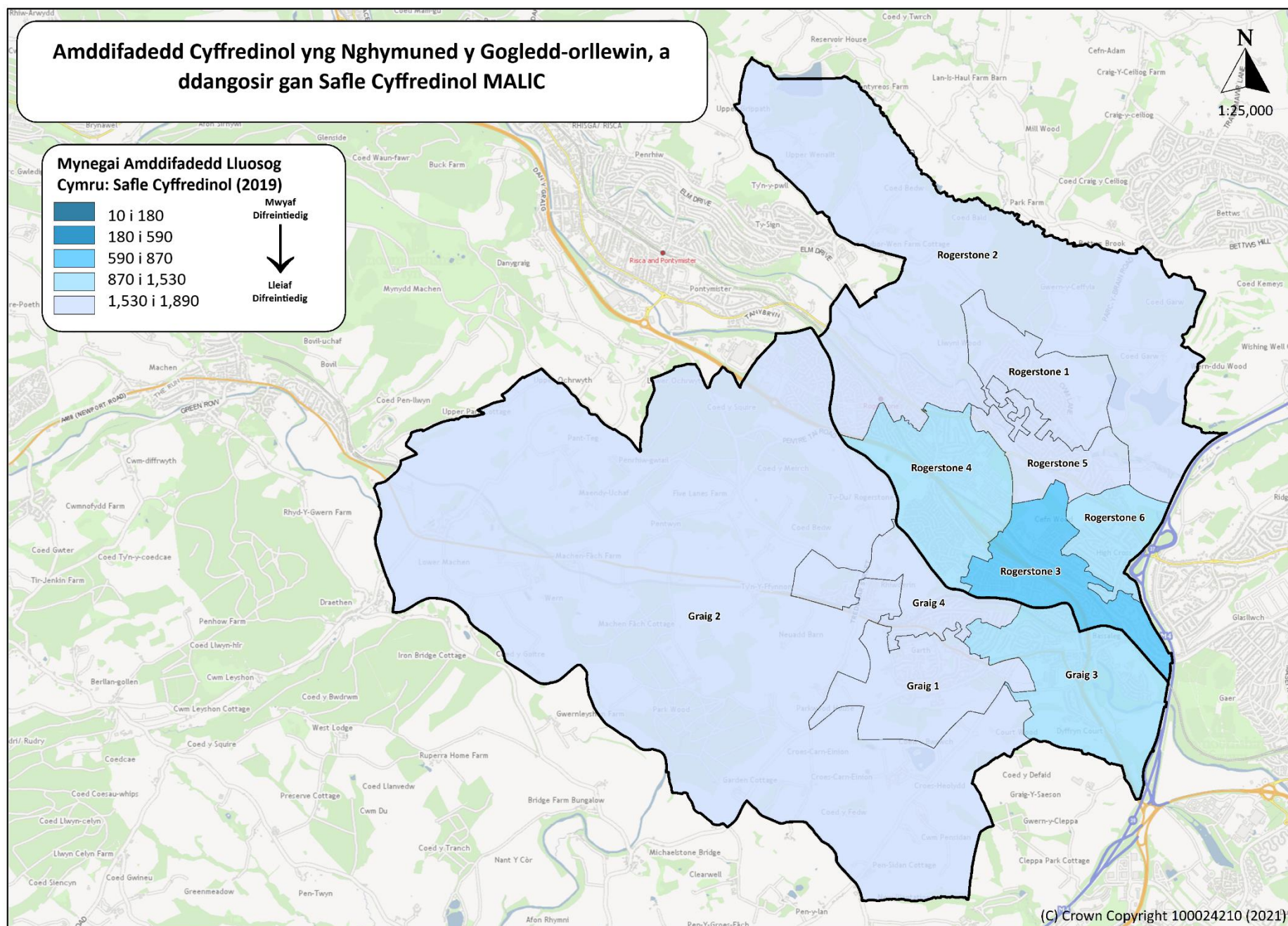
 Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos gradd MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

¹⁷ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

Adran 3: Lles economaidd

Mae lles economaidd yn cynnwys poblogaeth fedrus a hyddysg, economi sy'n creu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan alluogi pobl i elwa o'r cyfoeth a gynhyrchir trwy sicrhau gwaith dibynadwy ac incwm digonol.

Beth yw lles economaidd ein cymuned?

MALIC 2019 – Maes Incwm

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru¹⁸ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Mae'r maes incwm yn cynnwys un dangosydd (canran y boblogaeth mewn amddifadedd incwm), sy'n cynnwys pedair elfen:

- Hawlwyr Budd-dal sy'n Gysylltiedig ag Incwm
- Derbynwyr Credydau Treth
- Ceiswyr Lloches a Gynorthwyr
- Pobl sy'n derbyn Credyd Cynhwysol (ac eithrio'r rhai sy'n 'gweithio heb unrhyw ofynion', hynny yw, gydag enillion unigol neu aelwydydd dros y lefel y mae amodoldeb¹⁹ yn gymwys).

Mae plant dibynnol yr uchod hefyd wedi'u cynnwys. Mynegir y dangosydd hwn fel canran o'r boblogaeth breswyl ar gyfer pob AGEHI, gyda phoblogaeth y carchardai yn cael ei thynnu o'r ACEHI sy'n cynnwys carchardai yng Nghymru.

Mesurwyd amddifadedd incwm fel canran y boblogaeth sy'n derbyn budd-daliadau nawdd cymdeithasol ers i MALIC gael ei ddatblygu gyntaf a thros amser bu newidiadau bach i'r system les sydd wedi effeithio ar drothwyon cymhwysedd a meini prawf ar gyfer rhai budd-daliadau. Er gwaethaf y newidiadau hyn, gan gynnwys cyflwyno Credyd Cynhwysol, yn raddol rydym wedi ceisio cadw data mor gymaradwy dros amser â phosibl. O ganlyniad, gellir ystyried bod data'n gymharol gymaradwy dros amser. Mae'r rhifyn blaenorol o erthygl canllawiau dangosyddion MALIC (2014-2017)²⁰ yn cynnwys rhagor o fanylion am gyflwyno hawlwr Credyd Cynhwysol ar gyfer diweddariadau dangosyddion 2016 a 2017.

Ar gyfer MALIC 2019 defnyddiwyd data o flwyddyn ariannol 2016-17 gan mai dyma oedd y pwynt olaf mewn amser cyn dechrau cyflwyno gwasanaeth llawn Credyd Cynhwysol yng Nghymru. Dechreuwyd cyflwyno'r gwasanaeth Credyd Cynhwysol llawn yng Nghymru ym mis Ebrill 2017. O ystyried natur ddaearyddol ac amserlen hir gweithredu'r gwasanaeth, mae gwahaniaethau rhwng Credyd Cynhwysol a budd-daliadau etifeddol yn golygu efallai na fyddwn yn cymharu tebyg â'r tebyg yn ystod y broses gyflwyno'n llawn. Gan ddefnyddio data o flwyddyn ariannol 2016-17 a dim ond gan gynnwys achosion cynnar, syml o hawlwr Credyd Cynhwysol (a'u dibynyddion), sicrhawyd felly gysondeb data ar draws ardaloedd. Er bod data o flwyddyn ariannol 2016-17 hefyd wedi'i ddefnyddio ar gyfer diweddariad dangosyddion 2017, oherwydd y defnydd o amcangyfrifon poblogaeth diwygiedig a thynnu poblogaeth y carchardai yn 2019, ni fydd data o 2017 a 2019 o reidrydd yn cyfateb.

Er bod Credyd Cynhwysol yn dal i gael ei gyflwyno, ni allwn ddiweddarau ein mesur o hawlwr budd-daliadau fel procsi ar gyfer incwm isel. Fodd bynnag, byddwn yn parhau i weithio gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) a'r Swyddfa Ystadegau Gwladol ar opsiynau ar gyfer mesur priodol o amddifadedd incwm ar gyfer mynegeion yn y dyfodol.

¹⁸ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

¹⁹ [Yr Adran Gwaith a Phensiynau - Stat Xplore](#)

²⁰ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru - Canllawiau i'r Dangosyddion](#)

Graddfeydd Incwm 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	20.0	32.6	41.1	57.9
Cymru	1,909	10	20	30	50

Nid oedd unrhyw ACEHI yn y 10% uchaf o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Incwm; gyda Tŷ-du 3 yn y 40% uchaf o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig; a Graig 3 yn y 30% uchaf o'r un categori. O'i gymharu roedd ACEHI y Tŷ-du 1, Graig 4, Tŷ-du 5, Tŷ-du 2 a Graig 2 a Tŷ-du 2 yn y 10% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

O ran y maes Incwm, mae Graig yn un o'r wardiau lleiaf difreintiedig yng Nghasnewydd, gyda phob un o'i ACEHI yn y 30% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Incwm
Tŷ-du 1	1890	1903
Tŷ-du 2	1789	1766
Tŷ-du 3	804	691
Tŷ-du 4	1249	1138
Tŷ-du 5	1816	1822
Tŷ-du 6	1127	966
Graig 1	1663	1642
Graig 2	1774	1769
Graig 3	1509	1375
Graig 4	1871	1827

Allwedd:

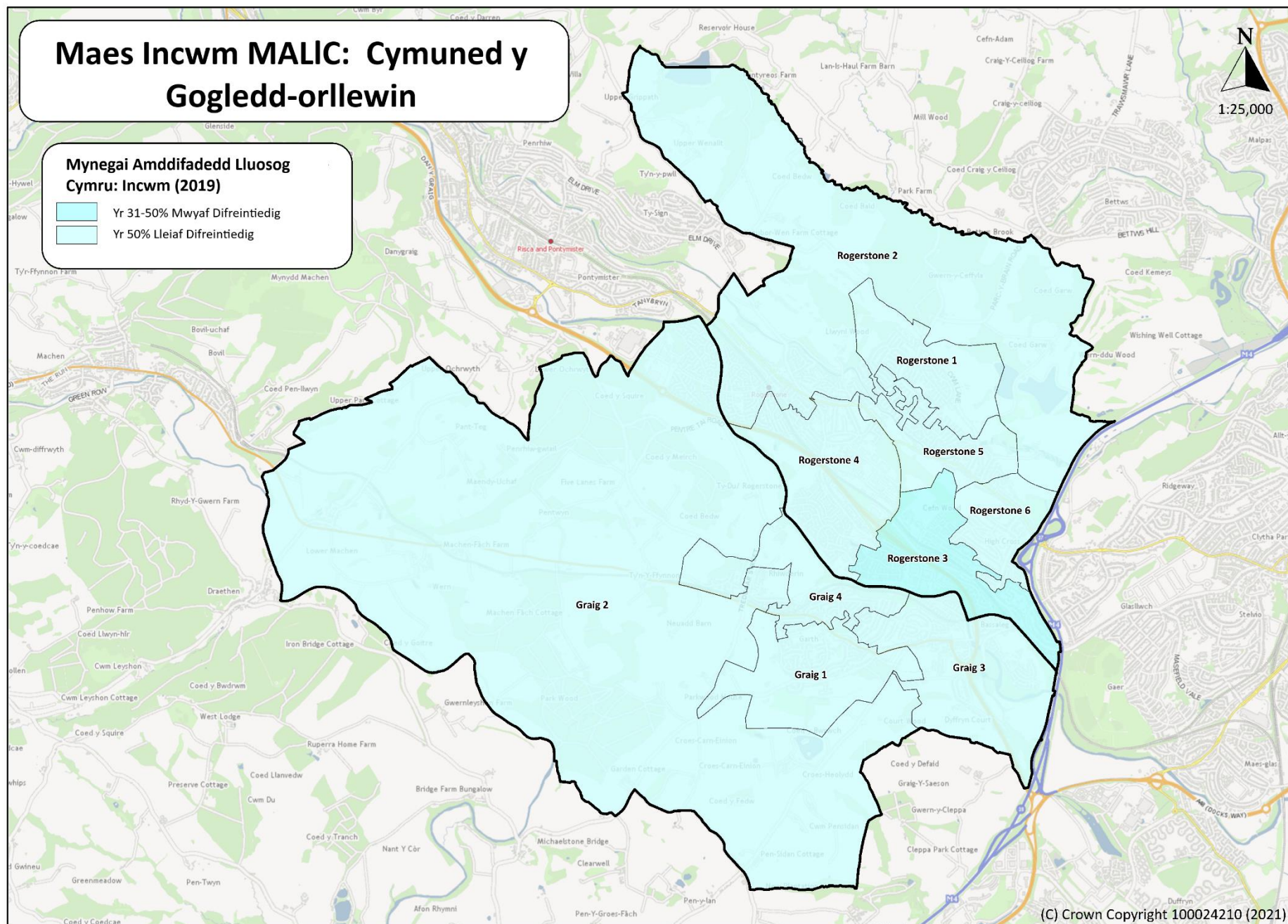
Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos gradd Maes Incwm MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

MALIC 2019 – Maes Cyflogaeth

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru²¹ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Mae'r maes cyflogaeth yn cynnwys un dangosydd (canran y boblogaeth o oedran gweithio sy'n derbyn budd-daliadau sy'n gysylltiedig â chyflogaeth), sy'n cynnwys pedair elfen:

- Lwfans Ceisio Gwaith (LCG)
- Lwfans Cyflogaeth a Chymorth (LCCh)
- Budd-dal Analluogrwydd (wedi disodli Lwfans Anabledd Difrifol)
- Credyd Cynhwysol (CC) ac nid mewn cyflogaeth.

Mynegir y dangosydd hwn fel canran o'r boblogaeth breswyl o oedran gweithio ar gyfer pob AGEHI, gyda phoblogaeth y carchardai yn cael ei thynnu o'r ACEHI sy'n cynnwys carchardai yng Nghymru.

Mae newidiadau i'r system les, gan gynnwys cyflwyno Credyd Cynhwysol yn raddol, yn golygu bod trothwyon cymhwysedd a meini prawf ar gyfer rhai budd-daliadau wedi newid dros amser. Er gwaethaf y newidiadau hyn, gan gynnwys cyflwyno Credyd Cynhwysol, yn raddol rydym wedi ceisio cadw data mor gymaradwy dros amser â phosibl. O ganlyniad, gellir ystyried bod data'n gymharol gymaradwy dros amser. Mae'r rhifyn blaenorol o erthygl canllawiau dangosyddion MALIC (2014-2017)²² yn cynnwys rhagor o fanylion am gyflwyno hawlwr Credyd Cynhwysol ar gyfer diweddariadau dangosyddion 2016 a 2017. Ar gyfer MALIC 2019 defnyddiwyd data o flwyddyn ariannol 2016-17 gan mai dyma oedd y pwynt olaf mewn amser cyn dechrau cyflwyno gwasanaeth llawn Credyd Cynhwysol yng Nghymru. O ystyried natur ddaearyddol ac amserlen hir gweithredu'r gwasanaeth, mae gwahaniaethau rhwng Credyd Cynhwysol a budd-daliadau etifeddol yn golygu efallai na fyddwn yn cymharu tebyg â'r tebyg yn ystod y broses gyflwyno'n llawn. Trwy ddefnyddio data o flwyddyn ariannol 2016-17, dim ond achosion cynnar, syml o hawlwr Credyd Cynhwysol oedd wedi'u cynnwys ac felly sicrhawyd cysondeb data ar draws ardaloedd. Defnyddiwyd data o flwyddyn ariannol 2016-17 hefyd ar gyfer diweddariad dangosyddion 2017. Fodd bynnag, oherwydd y defnydd o amcangyfrifon poblogaeth diwygiedig a thynnu poblogaeth y carchardai yn 2019, ni fydd data o 2017 a 2019 o reidrwydd yn cyfateb.

Er bod Credyd Cynhwysol yn dal i gael ei gyflwyno, ni allwn ddiweddarau ein mesur o amddifadedd cyflogaeth. Fodd bynnag, byddwn yn parhau i weithio gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) ar opsiynau ar gyfer mesur priodol o amddifadedd cyflogaeth ar gyfer mynegeion yn y dyfodol.

Graddfeydd Cyflogaeth 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	11.6	25.3	34.7	53.7
Cymru	1,909	10	20	30	50

²¹ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

²² [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru - Canllawiau i'r Dangosyddion](#)

Nid oedd unrhyw ACEHI yn y 10% uchaf o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Cyflogaeth; gyda Tŷ-du 3 yn y 40% uchaf o amddifadedd; a Graig 1 yn y 40% uchaf o'r lleiaf difreintiedig. O'i gymharu roedd ACEHI Graig 2, Graig 4, Tŷ-du 1 a Tŷ-du 2 yn y 10% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

O ran y maes Incwm, mae Graig yn un o'r wardiau lleiaf difreintiedig yng Nghasnewydd, gyda thri o'i phedwar ACEHI yn yr 20% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Cyflogaeth
Tŷ-du 1	1890	1855
Tŷ-du 2	1789	1797
Tŷ-du 3	804	673
Tŷ-du 4	1249	1258
Tŷ-du 5	1816	1699
Tŷ-du 6	1127	983
Graig 1	1663	1280
Graig 2	1774	1869
Graig 3	1509	1548
Graig 4	1871	1866

Allwedd:

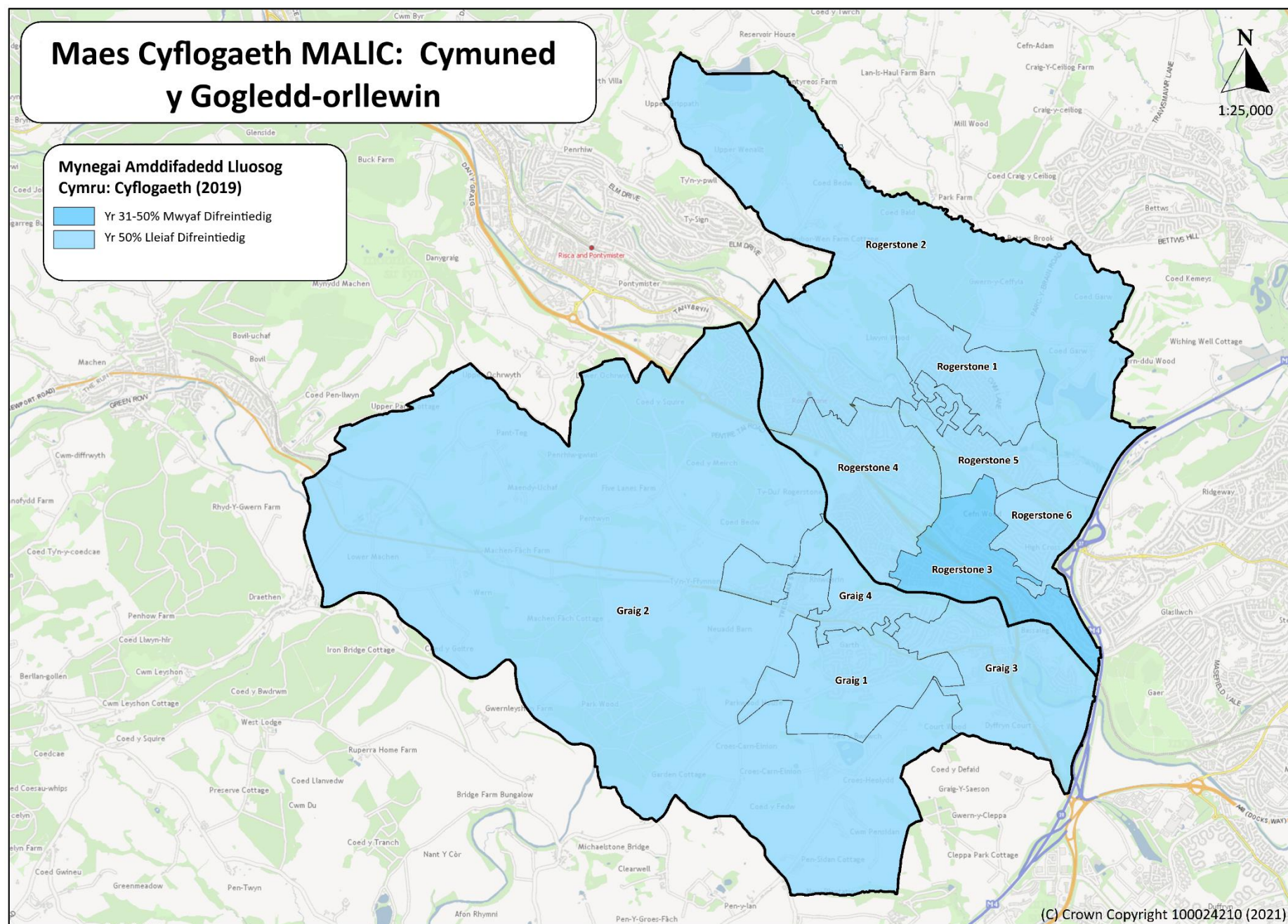
Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos graddfa Maes Cyflogaeth MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

MALIC 2019 – Maes Addysg

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru²³ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol. Mae'r maes addysg yn cynnwys chwe dangosydd:

- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog y Cyfnod Sylfaen
- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog Cyfnod Allweddol 2
- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog Cyfnod Allweddol 4 ar gyfer Pynciau Craidd
- Absenoldeb Mynych
- Cyfran ymadawyr Cyfnod Allweddol 4 sy'n mynd i Addysg Uwch
- Nifer yr Oedolion 25-64 oed Heb Gymwysterau

Bu sawl newid methodolegol i'r maes addysg rhwng MALIC 2014 a MALIC 2019. Roedd tri o'r chwe dangosydd yn y maes yn bresennol ym MALIC 2014:

- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog Cyfnod Allweddol 2
- Absenoldeb Mynych
- Nifer yr Oedolion 25-64 oed Heb Gymwysterau

Gellir cymharu data Cyfnod Allweddol 2 ac absenoldeb mynych dros amser.

Mae'r ddau ddangosydd Cyfnod Allweddol 4 a gafwyd ym MALIC 2014 wedi cael eu disodli gan un dangosydd. Lluniwyd y dangosydd hwn gan ddefnyddio methodoleg newydd ac felly ni ellir ei gymharu â'r dangosyddion blaenorol a ddefnyddiwyd ym MALIC 2014.

Mae dangosydd Cyfnod Sylfaen sy'n seiliedig ar ganlyniadau asesiadau athrawon ar gyfer disgyblion a addysgir yng Ngrŵp Blwyddyn 2 y Cwricwlwm Cenedlaethol wedi'i gynnwys ym MALIC 2019. Bwriedir iddo ategu dangosydd Cyfnod Allweddol 2 i fesur amddifadedd addysg mewn ysgolion cynradd.

Mae'r pedwar dangosydd y cyfeirir atynt uchod i gyd yn seiliedig ar dair blynedd o ddata o flynyddoedd academiaidd 2015/16, 2016/17 a 2017/18. Daw'r data o Gyfrifiad Ysgolion Blyneddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD), y Casgliad Data Cenedlaethol (CDC) ac – ar gyfer Sgôr Pwyntiau Cyfartalog Cyfnod Allweddol 4 – Cronfa Ddata Arholiadau Cymru.

Yr enwaduron a ddefnyddiwyd i gyfrifo sgoriau pwyntiau cyfartalog y Cyfnod Sylfaen, Cyfnod Allweddol 2 a Chyfnod Allweddol 4 oedd cyfanswm nifer y disgyblion a oedd yn astudio'r Cwricwlwm Cenedlaethol yng Ngrwpiau Blwyddyn 2, 6 ac 11.

Mae'r dangosydd absenoldeb mynych yn mesur canran y disgyblion ysgol gynradd ac uwchradd sy'n colli mwy na 15% o sesiynau ysgol. Yr enwadur a ddefnyddiwyd i gyfrifo Absenoldeb Mynych oedd cyfanswm nifer y disgyblion ysgol gynradd ac uwchradd.

Mae dangosydd cyfran y bobl 18-19 oed nad ydynt yn mynd i Addysg Uwch wedi cael ei ddisodli gan ddangosydd sy'n mesur Cyfran y rhai sy'n gadael Cyfnod Allweddol 4 sy'n mynd i Addysg Uwch. Er bod y dangosyddion hyn yn mesur pethau tebyg, nid oes modd eu cymharu'n uniongyrchol. Mae data ar lefel disgyblion o CYBLD wedi'i baru â data Cofnod yr Awdurdod Ystadegau Addysg Uwch (AYAU) a Chofnod Dysgu Gydol Oes Cymru (CDGOC) i fesur cyfran y disgyblion CA4 a oedd, rywbryd yn ystod y tair blynedd ddilynol ar ôl gadael Blwyddyn 11, wedi mynd i Addysg Uwch. Diffinnir darpariaeth Addysg Uwch at ddibenion y dangosydd hwn fel unrhyw raglen ddysgu sy'n uwch na lefel 3 – h.y. mae'n cynnwys graddau israddedig, prentisiaethau uwch. Mae'r dangosydd hwn yn seiliedig ar y cyfartaledd 4 blynedd ar gyfer blynedd academaidd 2011/12 i 2014/15. Yr enwadur a ddefnyddir yw cyfanswm nifer y disgyblion yng Ngrŵp Blwyddyn 11 y Cwricwlwm Cenedlaethol.

²³ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

Daw'r data am nifer yr Oedolion heb unrhyw gymwysterau o Gyfrifiad 2011 ac felly nid yw wedi newid o'i gymharu â data Mynegai 2014. Mynegir y dangosydd hwn fel canran a'r enwadur a ddefnyddir yw cyfanswm y boblogaeth 25-64 oed.

Graddfeydd Addysg 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	21.1	29.5	44.2	52.6
Cymru	1,909	10	20	30	50

Nid oedd unrhyw ACEHI yn y 10% uchaf o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Addysg; gyda Thŷ-du 6 yn y 50% uchaf o'r mwyaf difreintiedig; a Graig 3 yn y 30% uchaf o'r lleiaf difreintiedig. O'i gymharu roedd ACEHI y Tŷ-du 1, Graig 1, Graig 4, Graig 2 a Thŷ-du 5 yn y 10% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

O ran y maes Incwm, mae Graig yn un o'r wardiau lleiaf difreintiedig yng Nghasnewydd, gyda phob un o'i ACEHI yn y 30% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Addysg
Tŷ-du 1	1890	1904
Tŷ-du 2	1789	1675
Tŷ-du 3	804	979
Tŷ-du 4	1249	1350
Tŷ-du 5	1816	1765
Tŷ-du 6	1127	883
Graig 1	1663	1865
Graig 2	1774	1831
Graig 3	1509	1394
Graig 4	1871	1841

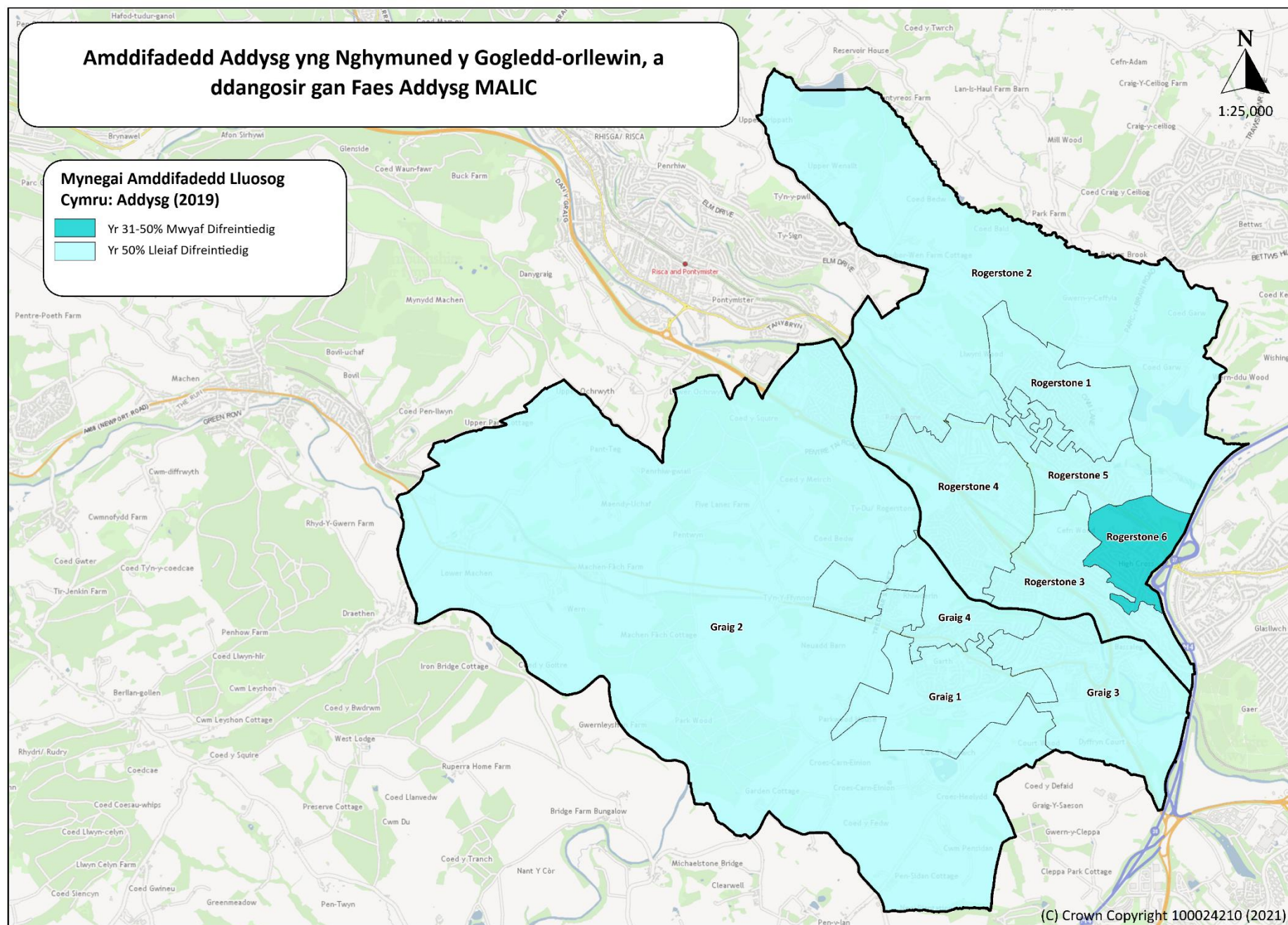
Allwedd:

- Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru
- Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos graddfeydd Maes Addysg MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

Gweithgarwch Economaidd

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011²⁴ yn dangos bod gweithgarwch economaidd trigolion yng nghymuned y Gogledd-orllewin yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward yn amrywio o 69.7% yn Nhŷ-du i 72.5% yn y Graig; a oedd yn cymharu â 67.5% ar gyfer Casnewydd a 65.8% ledled Cymru. Roedd trigolion Graig a Thŷ-du yn fwy gweithgar yn economaidd o gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Roedd gan Graig (3.0%) a Thŷ-du (3.2%) ganran is o drigolion oedd yn ddi-waith o gymharu â Chasnewydd (5.3%).

Gweithgarwch Economaidd								
Cyfrifiad 2011	Pob Preswlydd Arferol (16-74 oed)		Economaidd Weithgar		Yn gyflogedig (rhan-amser)		Yn gyflogedig (llawn amser)	
	Rhif		Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	7,277		5,070	69.7	1,077	14.8	3,016	41.4
Graig	4,361		3,163	72.5	635	14.6	1,870	42.9
Casnewydd	105,141		71,011	67.5	15,531	14.8	39,177	37.3
Cymru	2,245,166		1,476,735	65.8	313,022	13.9	799,348	35.6

Cyfrifiad 2011	Self-Employed		Unemployed		Full-Time Student	
	No.	%	No.	%	No.	%
Tŷ-du	553	7.6	230	3.2	194	2.7
Graig	403	9.2	131	3.0	124	2.8
Casnewydd	6,894	6.6	5,616	5.3	3,793	3.6
Cymru	194,029	8.6	96,689	4.3	73,647	3.3

²⁴ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Anweithgarwch Economaidd

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011²⁵ yn dangos bod anweithgarwch economaidd trigolion o fewn cymuned y Gogledd-orllewin yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, o 27.5% yn Graig i 30.3% yn Nhŷ-du, a oedd yn cymharu â 32.5% ar gyfer Casnewydd a 34.2% ledled Cymru. Roedd trigolion Tŷ-du a Graig yn llai economaidd anweithgar o gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Roedd gan Dŷ-du (18.2%) a Graig (16.3%) ganran uwch o breswylwyr a oedd wedi ymddeol o gymharu â Chasnewydd (14.6%) a Chymru (16.1%). Er bod gan Graig (2.6%) a Thŷ-du (3.6%) ganran is o breswylwyr sydd â 'salwch neu anabledd hirdymor' o gymharu â Chasnewydd (5.7%) a Chymru (6.3%).

Anweithgarwch Economaidd							
Cyfrifiad 2011	Pob Preswlydd Arferol (16-74 oed)	Economaidd Anweithgar		Wedi ymddeol		Myfyrwyr	
	Rhif	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	7,277	2,207	30.3	1,321	18.2	317	4.4
Graig	4,361	1,198	27.5	711	16.3	211	4.8
Casnewydd	105,141	34,130	32.5	15,389	14.6	5,591	5.3
Cymru	2,245,166	768,431	34.2	361,501	16.1	133,880	6.0

Cyfrifiad 2011	Looking after home or family		Long-term sick or disabled		Other	
	No.	%	No.	%	No.	%
Tŷ-du	224	3.1	265	3.6	80	1.1
Graig	113	2.6	114	2.6	49	1.1
Casnewydd	4,642	4.4	6,039	5.7	2,469	2.3
Cymru	86,396	3.8	140,760	6.3	45,894	2.0

²⁵ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

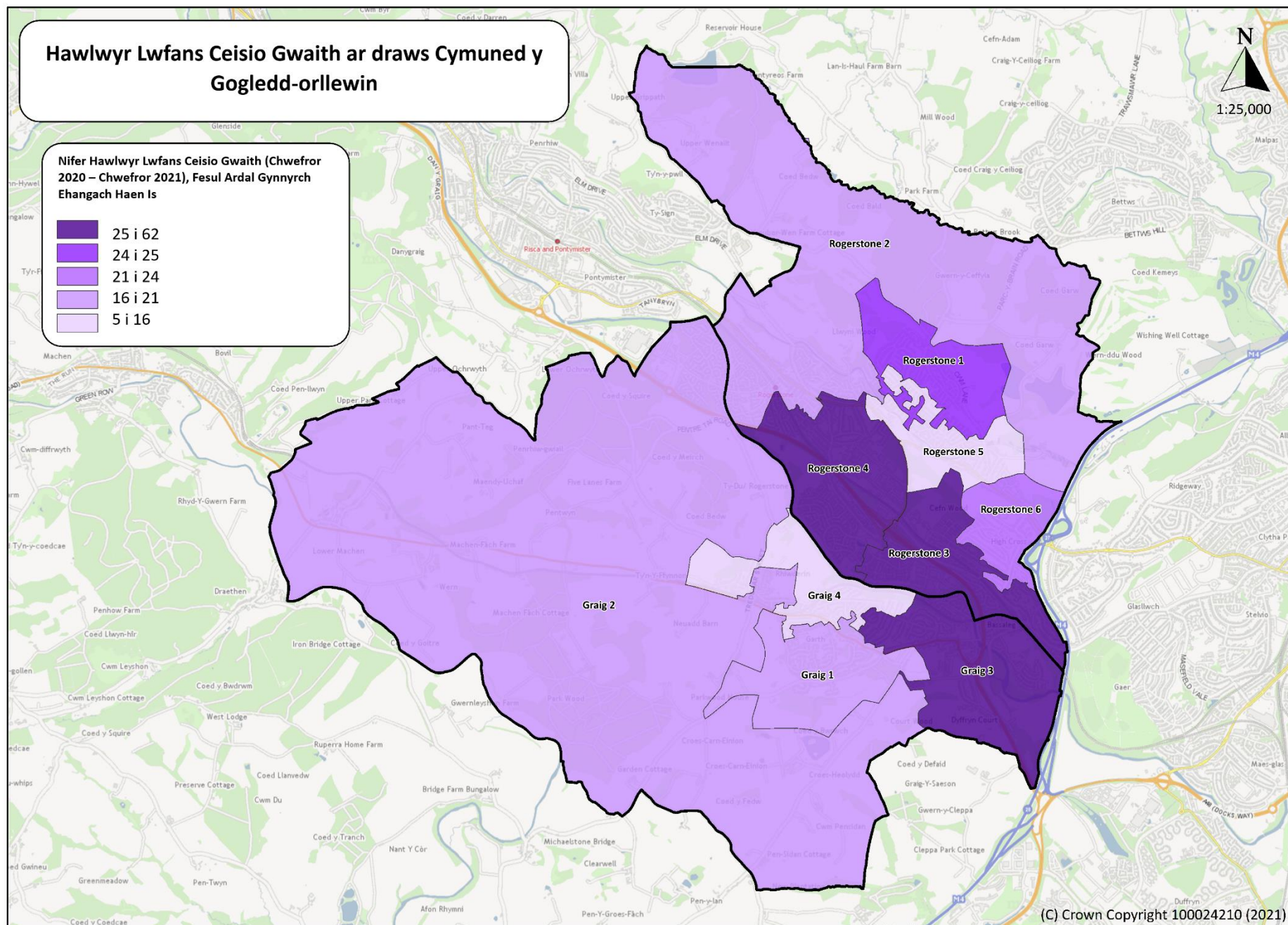
Lwfans Ceisio Gwaith

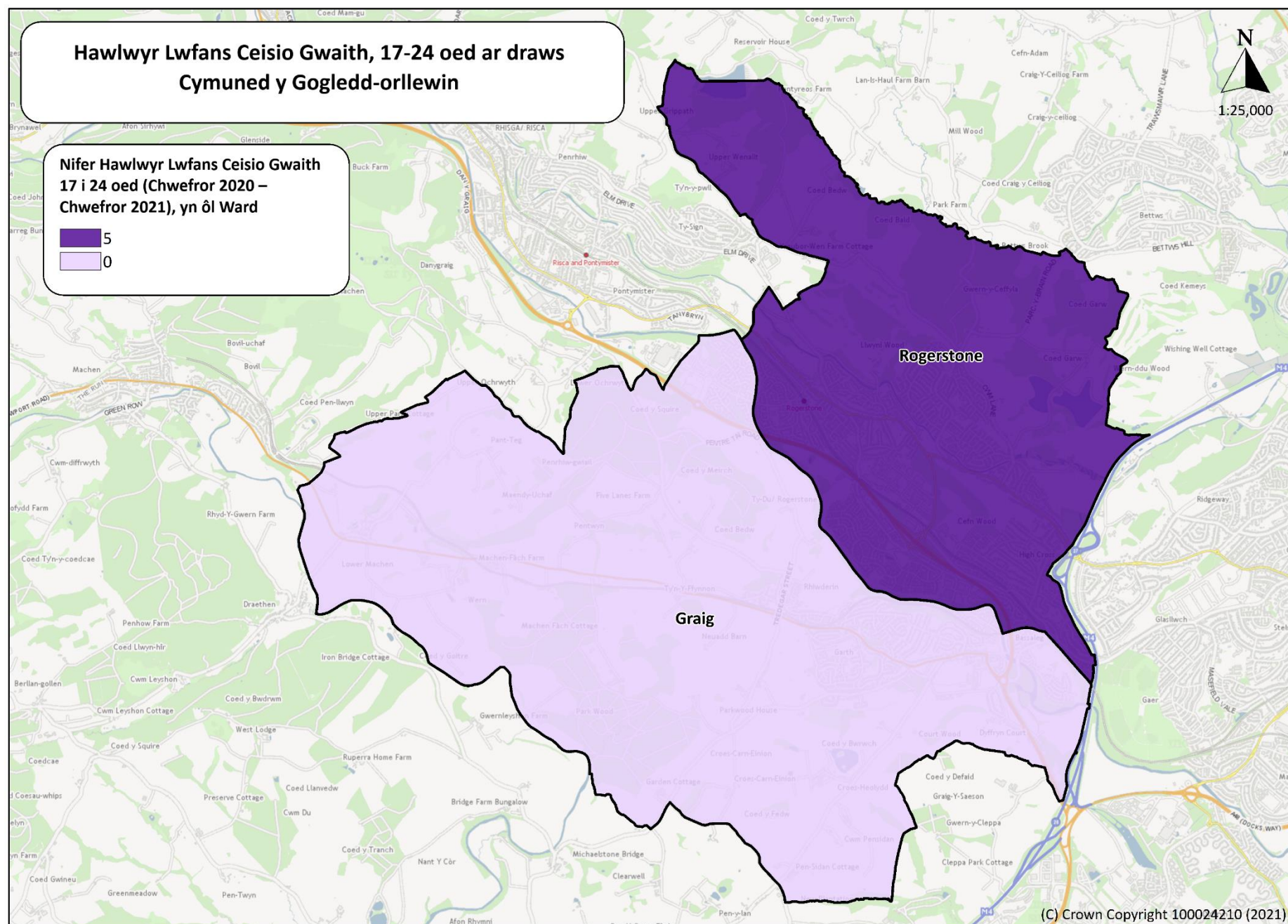
Ar draws y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin yr ACEHI â'r nifer uchaf o hawlwyd Lwfans Ceisio Gwaith rhwng mis Chwefror 2020 a mis Chwefror 2021 oedd yn Nhŷ-du 4, Graig 3 a Thŷ-du 3. Mae hyn yn cymharu â'r niferoedd isaf a gafwyd yn Nhŷ-du 5 a Graig 4.

Dim ond Tŷ-du oedd yn dangos hawlwyd 17-24 oed rhwng mis Chwefror 2020 a mis Chwefror 2021.

Cyfanswm yr Hawlwyr Lwfans Ceisio Gwaith rhwng mis Chwefror 2020 a mis Chwefror 2021		
Adran Gwaith a Phensiynau ²⁶	Pob Oedran	17-24 oed
Tŷ-du 1	24	
Tŷ-du 2	16	
Tŷ-du 3	25	
Tŷ-du 4	62	
Tŷ-du 5	5	
Tŷ-du 6	21	
Tŷ-du	153	5
Graig 1	20	
Graig 2	20	
Graig 3	31	
Graig 4	6	
Graig	77	0
Casnewydd	2,535	90

²⁶ Adran Gwaith a Phensiynau

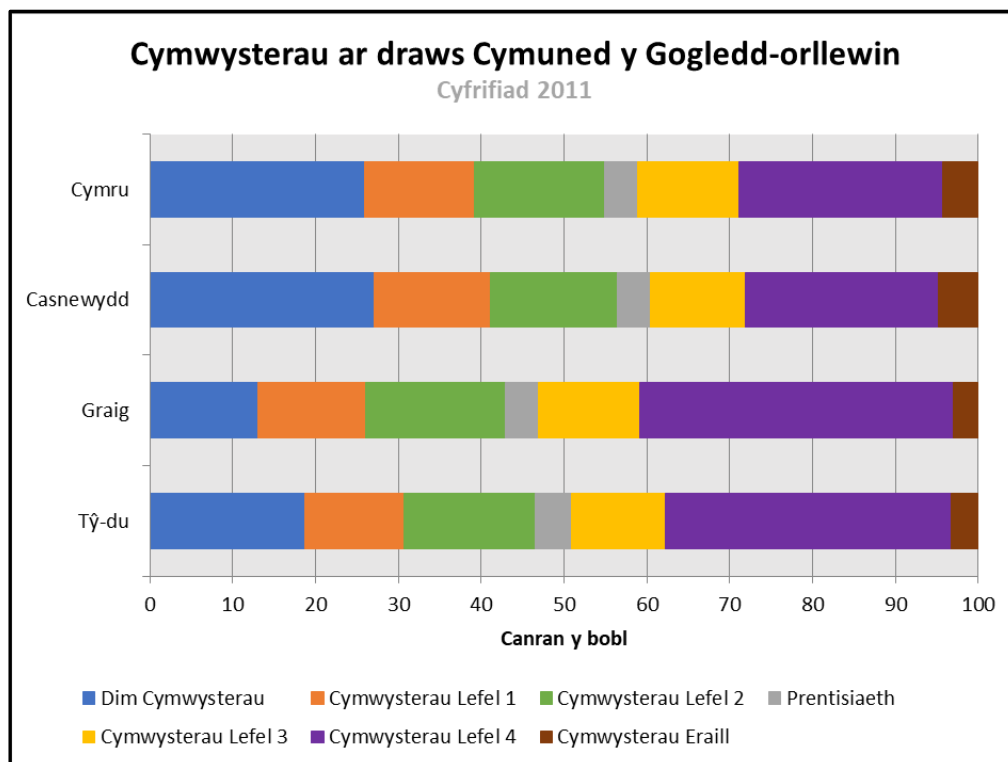
Cymwysterau Oedolion

Roedd data'r Cyfrifiad diweddaraf yn 2011²⁷ yn dangos bod oedolion heb gymwysterau yng nghymuned y Gogledd-orllewin yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, yn amrywio o Graig (13.1%) i Dŷ-du (18.7%); o'i gymharu â 27.0% ar gyfer Casnewydd. Ar gyfer cymwysterau lefel uwch, roedd hyn yn amrywio o Dŷ-du (34.5%) i Graig (37.9%); a oedd yn cymharu â 23.4% ar gyfer Casnewydd.

Mae gan Graig a Thŷ-du gyfran is o oedolion heb unrhyw gymwysterau a chyfran uwch â chymwysterau lefel uwch o gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Cymwysterau								
Cyfrifiad 2011	Pob preswlydd arferol (16 oed a hŷn)		Dim Cymwysterau		Cymwysterau Lefel 1		Cymwysterau Lefel 2	
	Rhif		Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	8,158		1,527	18.7	975	12.0	1,296	15.9
Graig	4,792		626	13.1	624	13.0	808	16.9
Casnewydd	116,348		31,454	27.0	16,399	14.1	17,834	15.3
Cymru	2,507,160		650,517	25.9	332,943	13.3	393,819	15.7

Cyfrifiad 2011	Apprenticeship		Level 3 Qualifications		Level 4 Qualifications		Other Qualifications	
	No.	%	No.	%	No.	%	No	%
Tŷ-du	359	4.4	923	11.3	2,817	34.5	261	3.2
Graig	191	4.0	584	12.2	1,817	37.9	142	3.0
Casnewydd	4,685	4.0	13,203	11.3	27,202	23.4	5,571	4.8
Cymru	98,843	3.9	308,171	12.3	614,116	24.5	108,751	4.3

²⁷ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Beth rydym ni'n ei wybod am les economaidd ein plant a'n pobl ifanc?

Plant sy'n Byw mewn Teuluoedd Incwm Isel

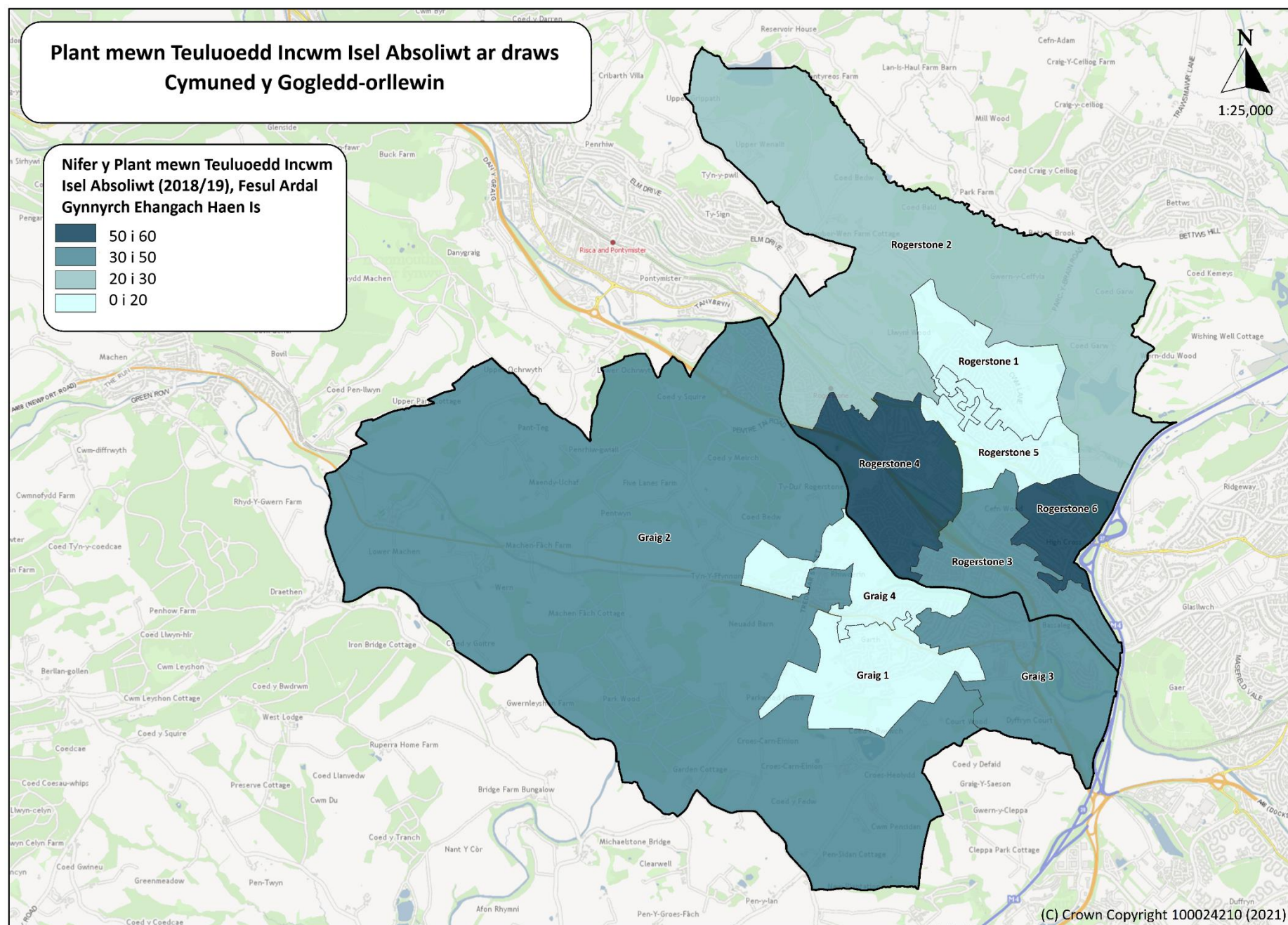
O fewn cymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ardal gyda'r nifer uchaf o blant mewn teuluoedd incwm isel absoliwt yn 2018-19 yn Nhŷ-du 6 (52) a Thŷ-du 4 (51). Mae hyn yn cymharu â'r niferoedd isaf a gafwyd yn Graig 1 (5), Tŷ-du 1 (10), Tŷ-du 5 (13) a Graig 4 (15).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin ar gyfer nifer y plant mewn teuluoedd incwm isel absoliwt, roedd hyn yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, o Graig (86) i Tŷ-du (202).

Ers 2014-15 mae nifer y plant mewn teuluoedd incwm isel absoliwt wedi gostwng ar draws ei dwy ward, gyda'r gostyngiad mwyaf yn Graig (35.34%), ac yna Tŷ-du (20.47%); sy'n cymharu â gostyngiad o 20.20% ar gyfer Casnewydd a 23.44% ar gyfer Cymru.

Plant mewn Teuluoedd Incwm Isel Absoliwt					
Adran Gwaith a Phensiynau ²⁸	2014-15 Rhif	2015-16 Rhif	2016-17 Rhif	2017-18 Rhif	2018-19 Rhif
Tŷ-du 1	7	16	6	8	10
Tŷ-du 2	37	43	40	40	29
Tŷ-du 3	67	48	62	42	47
Tŷ-du 4	41	42	47	43	51
Tŷ-du 5	24	25	17	19	13
Tŷ-du 6	78	78	87	57	52
Tŷ-du	254	252	259	209	202
Graig 1	12	10	8	15	5
Graig 2	54	38	45	33	32
Graig 3	48	59	41	41	34
Graig 4	19	9	6	9	15
Graig	133	116	100	98	86
Casnewydd	8,021	7,327	6,674	6,494	6,401
Cymru	130,279	118,031	105,728	103,568	99,736

²⁸ Adran Gwaith a Phensiynau

Prydau Ysgol Am Ddim

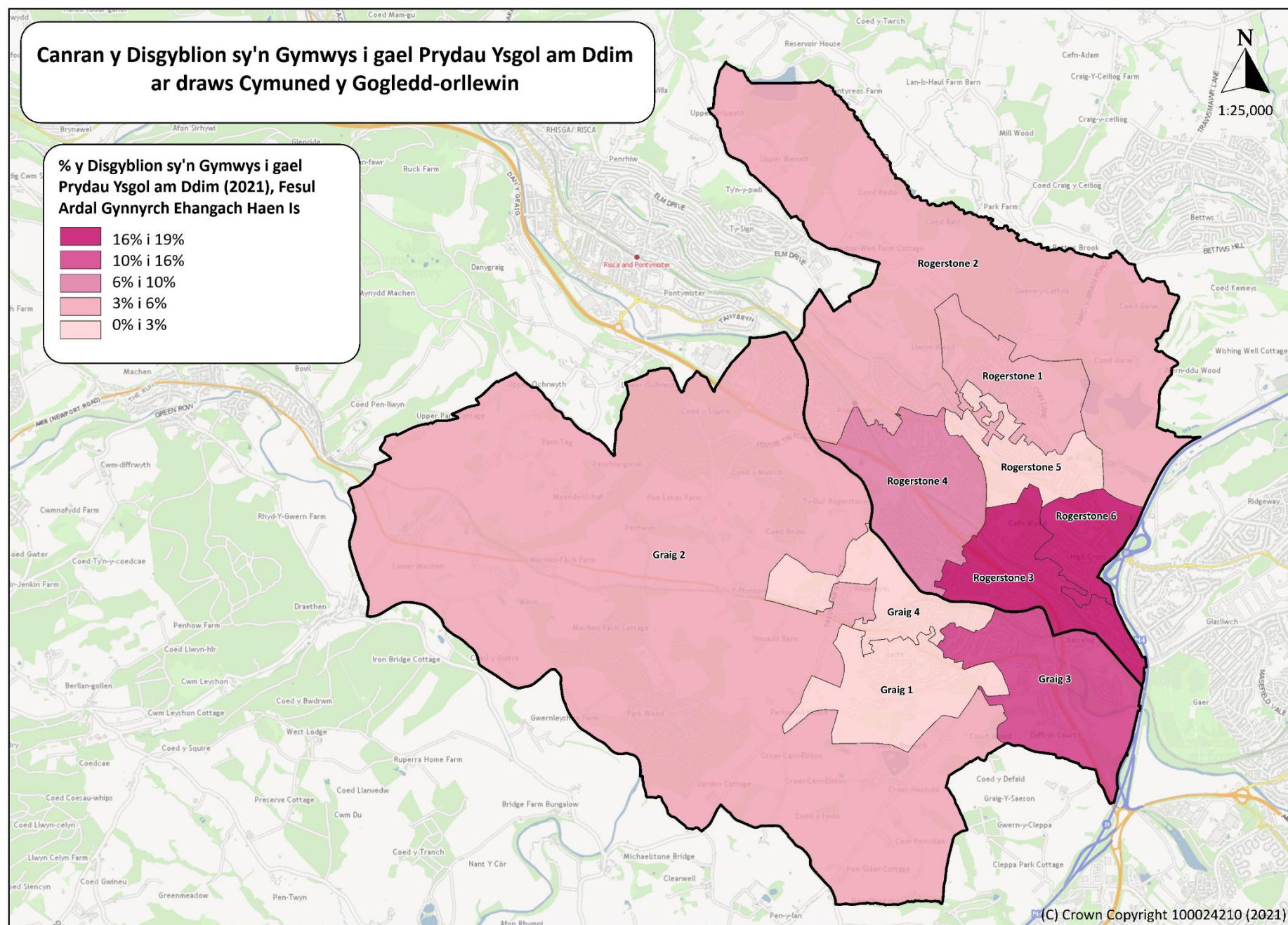
O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, yr ardaloedd â'r ganran uchaf o ddisgyblion a oedd yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim yn 2021 oedd Tŷ-du 6 (19.0%) a Thŷ-du 3 (16%). Mae hyn yn cymharu â'r ganran isaf o ddisgyblion cymwys oedd yn Graig 1 (0.0%), Tŷ-du 5 (1.1%) a Graig 4 (2.2%).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin o ran canran uchaf y disgyblion oedd yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim yn 2021, roedd yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, o'r Graig (4.8%) i Dŷ-du (8.4%); o gymharu â 21.0% ar draws Casnewydd.

Ar gyfer disgyblion oedd yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim yn 2021; roedd gan Graig a Thŷ-du ganran is o'i gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Prydau Ysgol Am Ddim yn 2021			
CYBLD 2021 ²⁹	Cyfanswm y Disgyblion	Disgyblion sy'n Gymwys i Gael Prydau Ysgol Am Ddim	
		Rhif	%
Tŷ-du 1	159	5	3.1
Tŷ-du 2	382	14	3.7
Tŷ-du 3	334	54	16.2
Tŷ-du 4	762	46	6.0
Tŷ-du 5	190	2	1.1
Tŷ-du 6	311	59	19.0
Tŷ-du	2,138	180	8.4
Graig 1	173	0	0.0
Graig 2	370	13	3.5
Graig 3	393	38	9.7
Graig 4	228	5	2.2
Graig	1,164	56	4.8
Casnewydd	26,363	5,532	21.0

²⁹ Cyfrifiad Ysgolion Blyneddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) 2021

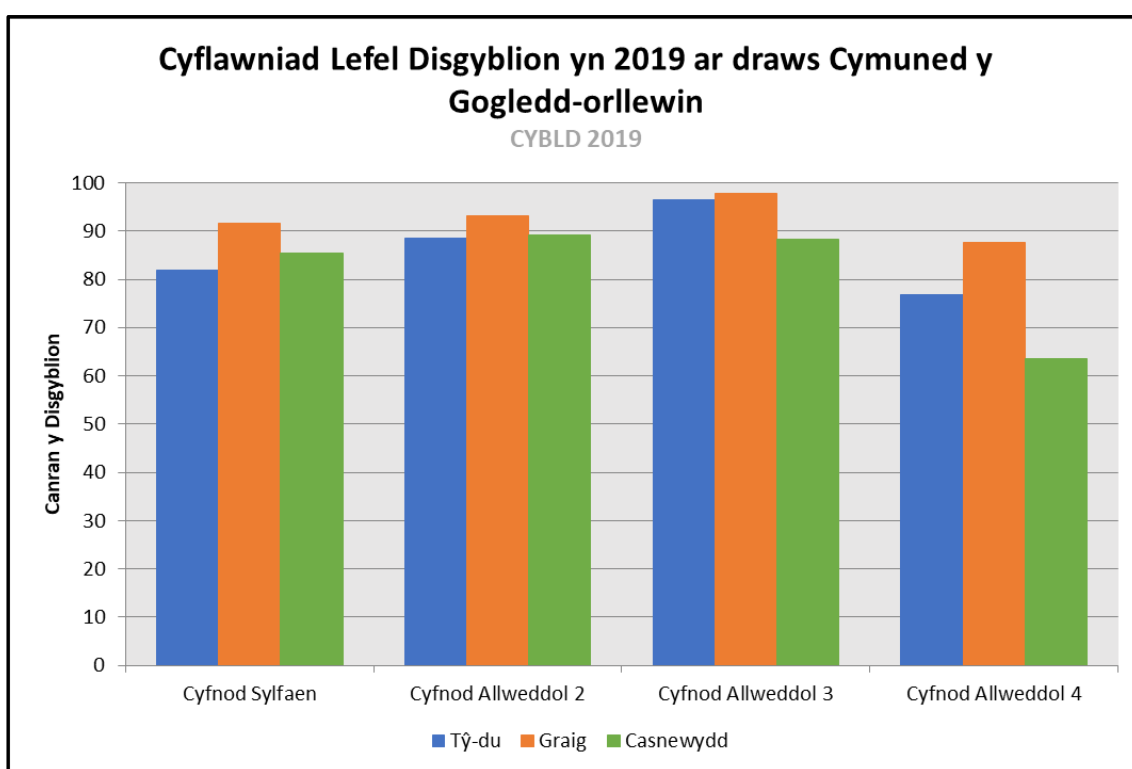
Pa mor fedrus yw ein plant a'n pobl ifanc?

Gall cael addysg dda chwarae rhan hanfodol wrth alluogi pobl ifanc i fanteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd sydd ar gael iddynt, cyflawni eu potensial a gwneud cyfraniad cadarnhaol at yr economi.

Mae'r graff isod yn dangos y lefelau cyflawniad a gafwyd ymhlith disgyblion ysgol ar draws y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin yn y Cyfnod Sylfaen a chyfnodau allweddol 2 i 4.

Cyflawniad Lefel Disgyblion yn 2019 – Cyflawni'r Lefel Ddisgwyliedig

CYBLD 2019 ³⁰	Cyfnod Sylfaen		Cyfnod Allweddol 2		Cyfnod Allweddol 3		Cyfnod Allweddol 4	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	118	81.9	130	88.4	111	96.5	93	76.9
Graig	55	91.7	81	93.1	89	97.8	64	87.7
Casnewydd	1,640	85.3	1,752	89.3	1,470	88.3	985	63.5

³⁰ Cyfrifiad Ysgolion Blynnyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) 2019

Cyfnod Sylfaen

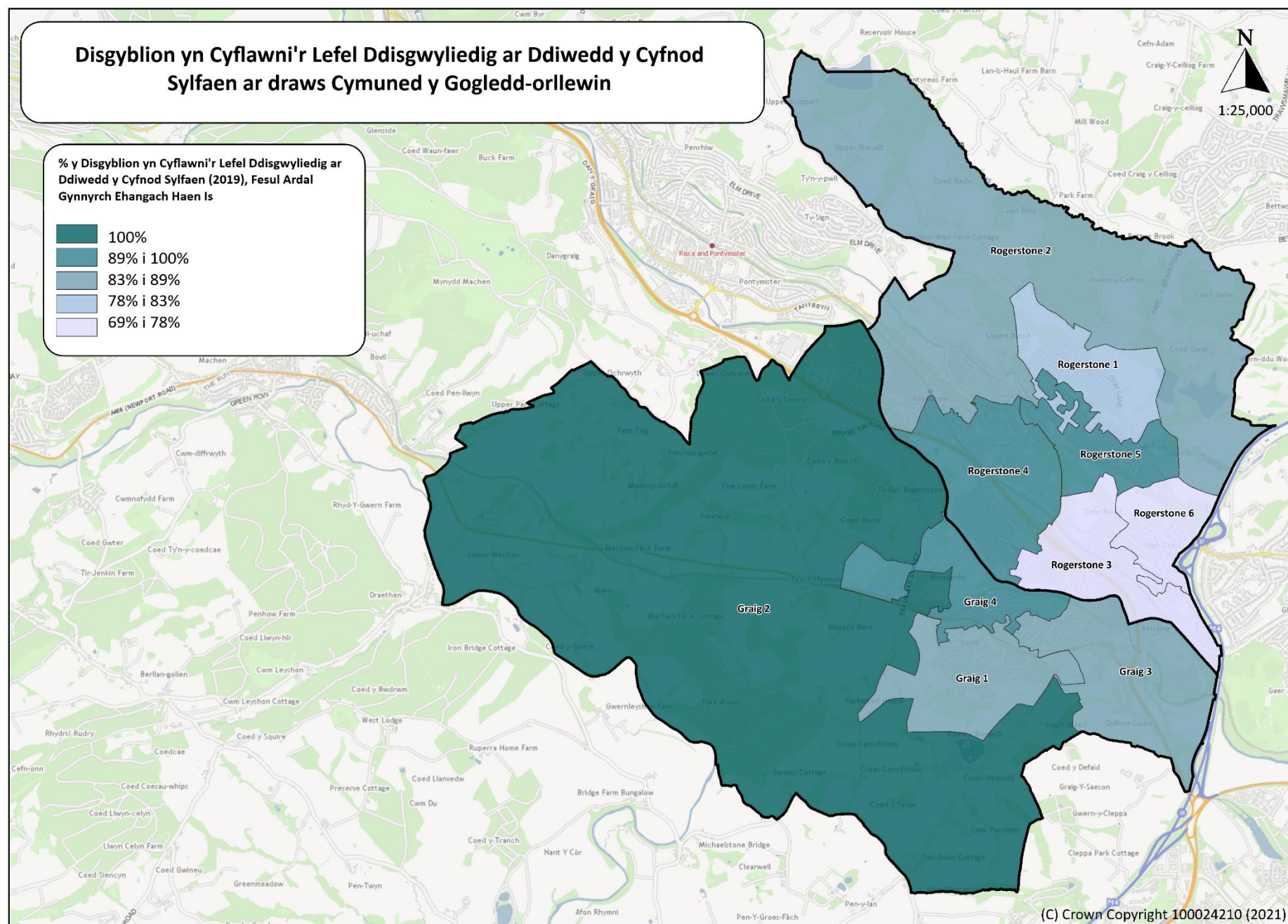
O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, yr ardal â'r ganran uchaf o ddisgyblion yn cyflawni eu lefel ddisgwyliedig ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen yn 2019 oedd yn Graig 2 gyda chyflawniad 100%. Mae hyn yn cymharu â'r ganran isaf o ddisgyblion oedd yn Nhŷ-du 3 (69.0%) a Thŷ-du 6 (72.2%).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd canran y disgyblion a gyflawnodd eu lefel ddisgwyliedig ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen yn 2019 yn amrywio ar draws ei dwy ward, o Graig (91.7%) i Dŷ-du (81.9%).

Dim ond Graig oedd â chanran uwch o ddisgyblion yn cyflawni eu lefel ddisgwyliedig o gymharu â chyfartaledd Casnewydd (85.3%), tra bod gan Dŷ-du ganran is.

Cyflawniad Lefel Disgyblion yn 2019 – Y Cyfnod Sylfaen			
CYBLD 2019 ³¹	Cyfanswm y Disgyblion	yn Cyflawni'r Lefel Ddisgwyliedig	
		Rhif	%
Tŷ-du 1	9	7	77.8
Tŷ-du 2	29	25	86.2
Tŷ-du 3	29	20	69.0
Tŷ-du 4	45	40	88.9
Tŷ-du 5	14	13	92.9
Tŷ-du 6	18	13	72.2
Tŷ-du	144	118	81.9
Graig 1	12	10	83.3
Graig 2	22	22	100.0
Graig 3	14	12	85.7
Graig 4	12	11	91.7
Graig	60	55	91.7
Casnewydd	1,922	1,640	85.3

³¹ Cyfrifiad Ysgolion Blynnyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) 2019

Cyfnod Allweddol 2 (11 oed)

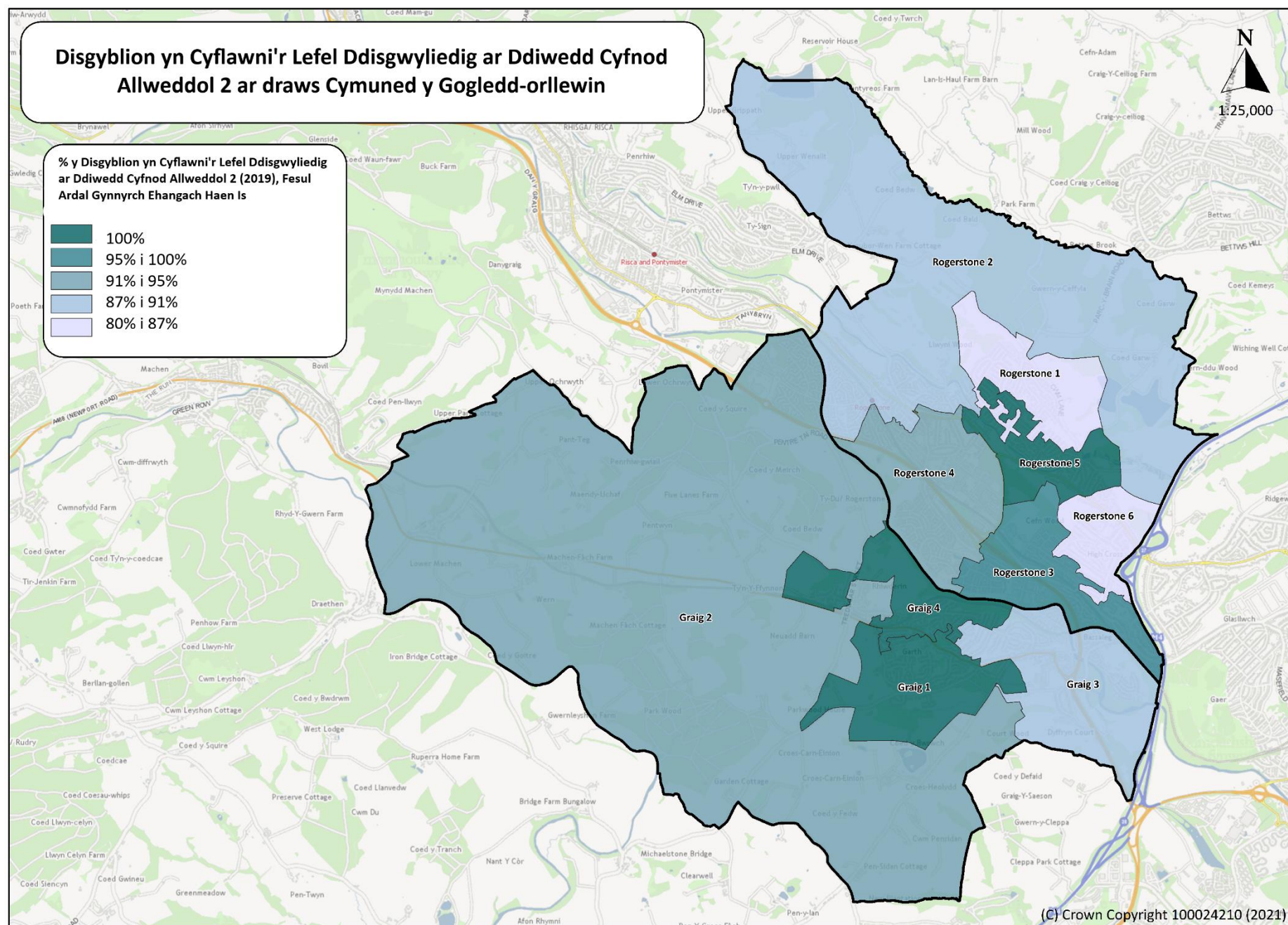
O fewn cymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ardaloedd â'r ganran uchaf o ddisgyblion yn cyflawni'r lefel ddisgwyliedig ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 2 yn 2019 yn Nhŷ-du 5, Graig 1 a Graig 4 ar gyflawniad o 100%. Mae hyn yn cymharu â'r ganran isaf o ddisgyblion oedd yn Nhŷ-du 1 (80.0%) a Thŷ-du 6 (80.6%).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd canran y disgyblion a gyflawnodd eu lefel ddisgwyliedig ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 2 yn 2019 yn amrywio ar draws ei dwy ward o Graig (93.1%) i Dŷ-du (88.4%).

Roedd gan Graig a Thŷ-du ganran uwch o ddisgyblion yn cyflawni eu lefel ddisgwyliedig o gymharu â chyfartaledd Casnewydd (83.1%).

Cyflawniad ar Lefel Disgyblion yn 2019 – Cyfnod Allweddol 2			
CYBLD 2019 ³²	Cyfanswm y Disgyblion	yn Cyflawni'r Lefel Ddisgwyliedig	
		Rhif	%
Tŷ-du 1	10	8	80.0
Tŷ-du 2	31	27	87.1
Tŷ-du 3	21	20	95.2
Tŷ-du 4	44	40	90.9
Tŷ-du 5	10	10	100.0
Tŷ-du 6	31	25	80.6
Tŷ-du	147	130	88.4
Graig 1	11	11	100.0
Graig 2	25	23	92.0
Graig 3	31	27	87.1
Graig 4	20	20	100.0
Graig	87	81	93.1
Casnewydd	2,108	1,752	83.1

³² Cyfrifiad Ysgolion Blyneddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) 2019

Cyfnod Allweddol 3 (14 oed)

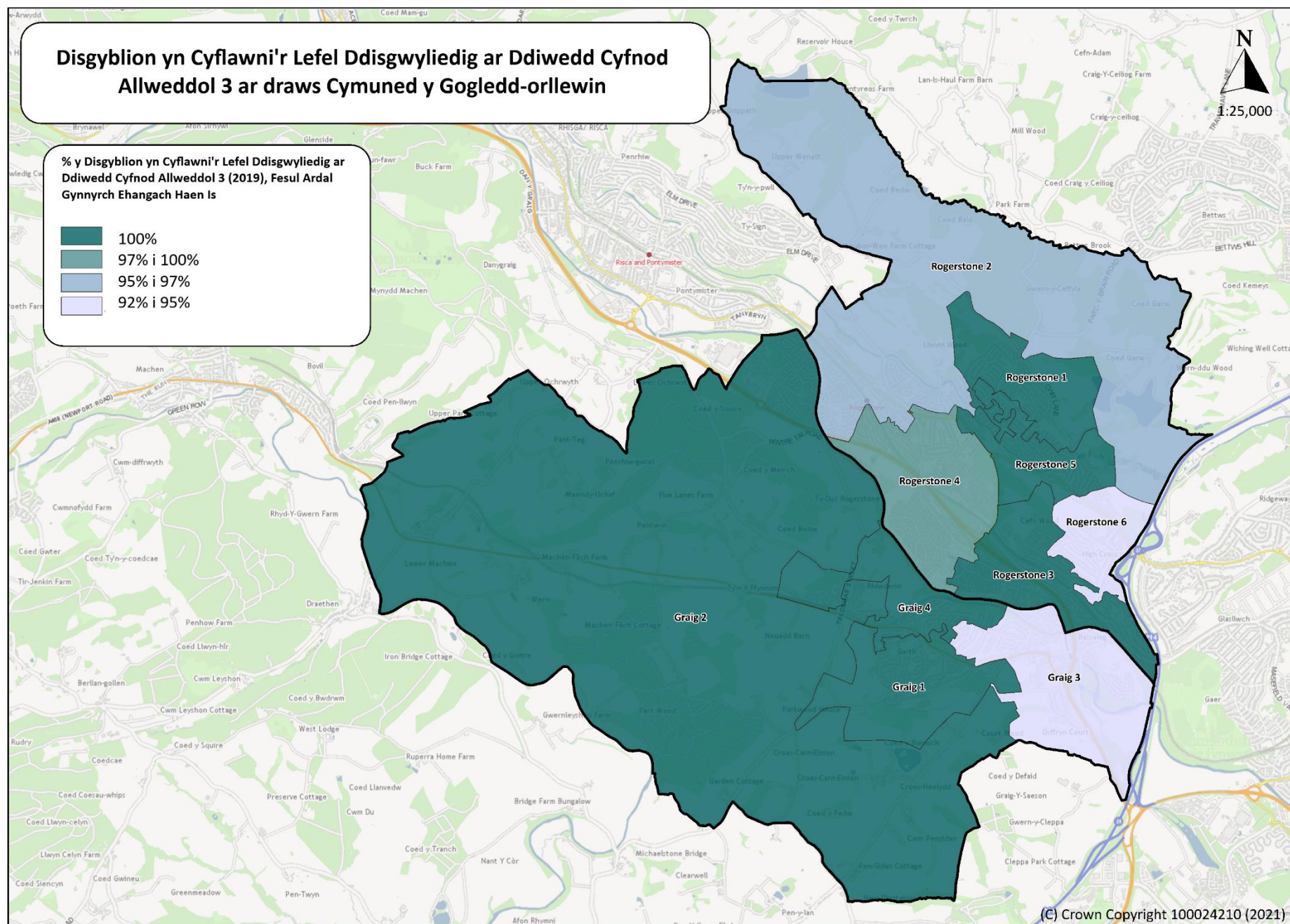
Yng nghymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ardaloedd â'r ganran uchaf o ddisgyblion yn cyflawni'r lefel ddisgwyliedig ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 3 yn 2019 yn Nhŷ-du 1, Tŷ-du 3, Tŷ-du 5, Graig 1, Graig 2 a Graig 4 ar gyflawniad o 100%. Mae hyn yn cymharu â'r ganran isaf o ddisgyblion oedd yn Nhŷ-du 6 (92.3%) a Graig 3 (93.1%).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd canran y disgyblion a gyflawnodd eu lefel ddisgwyliedig ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 3 yn 2019 yn debyg ar draws ei dwy ward yn amrywio o Graig (97.8%) i Dŷ-du (96.5%).

Roedd gan Graig a Thŷ-du ganran uwch o ddisgyblion yn cyflawni eu lefel ddisgwyliedig o gymharu â chyfartaledd Casnewydd (88.3%).

Cyflawniad ar Lefel Disgyblion yn 2019 – Cyfnod Allweddol 3			
CYBLD 2019 ³³	Cyfanswm y Disgyblion	yn Cyflawni'r Lefel Ddisgwyliedig	
		Rhif	%
Tŷ-du 1	8	8	100.0
Tŷ-du 2	38	36	94.7
Tŷ-du 3	15	15	100.0
Tŷ-du 4	30	29	96.7
Tŷ-du 5	11	11	100.0
Tŷ-du 6	13	12	92.3
Tŷ-du	115	111	96.5
Graig 1	18	18	100.0
Graig 2	24	24	100.0
Graig 3	29	27	93.1
Graig 4	20	20	100.0
Graig	91	89	97.8
Casnewydd	1,664	1,470	88.3

³³ Cyfrifiad Ysgolion Blyneddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) 2019

Cyfnod Allweddol 4 (Trothwy Lefel 2)

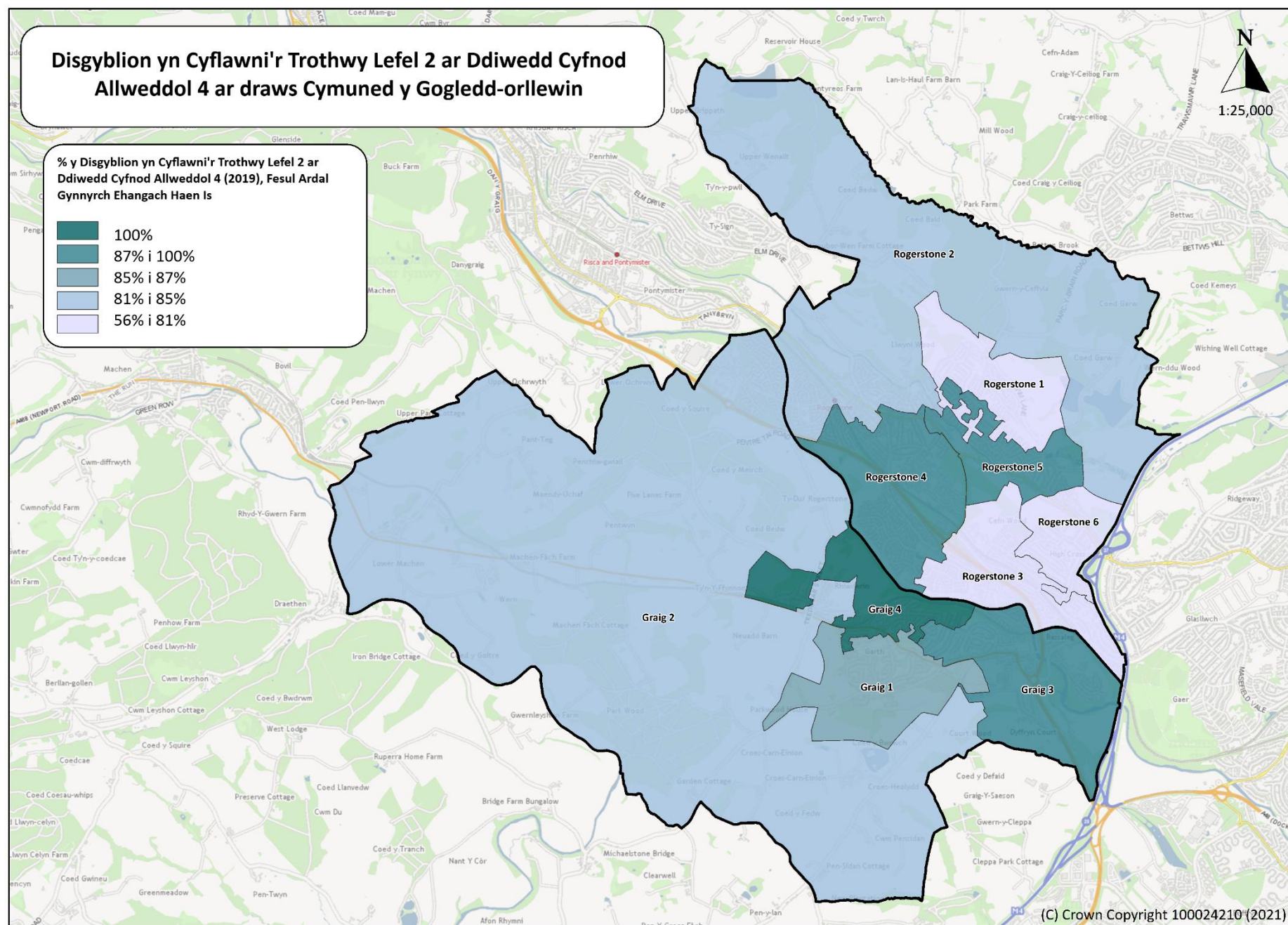
Yng nghymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ardaloedd â'r ganran uchaf o ddisgyblion yn cyflawni'r Trothwy Lefel 2 ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 4 yn 2019 yn Graig 4 gyda chyflawniad 100%. Mae hyn yn cymharu â'r ganran isaf o ddisgyblion yn Nhŷ-du 3 (56.3%), Tŷ-du 6 (66.7%) a Thŷ-du 1 (73.3%).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd canran y disgyblion a gyflawnodd Trothwy Lefel 2 ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 4 yn 2019 yn amrywio ar draws ei dwy ward, o Graig (87.7%) i Dŷ-du (76.9%).

Roedd gan Dŷ-du a Graig ganran uwch o ddisgyblion yn cyflawni eu lefel ddisgwyliedig o gymharu â chyfartaledd Casnewydd (63.5%).

Cyflawniad ar Lefel Disgyblion yn 2019 – Cyfnod Allweddol 4				
CYBLD 2019 ³⁴	Cyfanswm y Disgyblion	yn Cyflawni'r Lefel Ddisgwyliedig		
		Rhif	%	
Tŷ-du 1	15	11	73.3	
Tŷ-du 2	27	22	81.5	
Tŷ-du 3	16	9	56.3	
Tŷ-du 4	30	26	86.7	
Tŷ-du 5	15	13	86.7	
Tŷ-du 6	18	12	66.7	
Tŷ-du	121	93	76.9	
Graig 1	13	11	84.6	
Graig 2	21	17	81.0	
Graig 3	28	25	89.3	
Graig 4	11	11	100.0	
Graig	73	64	87.7	
Casnewydd	1,550	985	63.5	

³⁴ Cyfrifiad Ysgolion Blyneddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) 2019

Adran 4: Lles Cymdeithasol

Mae lles cymdeithasol yn cwmpasu meysydd fel iechyd, tai a chymunedau diogel. Gallai gwybodaeth a allai fod yn ddefnyddiol wrth asesu lles cymdeithasol ardal gynnwys mesurau sy'n ymwneud â lles corfforol a meddyliol, ymddygiadau iechyd, disgwyliad oes, ansawdd ac argaeledd tai, diogelwch cymunedol a byw heb ofni troseddu.

Pa mor iach yw ein cymuned?

MALIC 2019 – Maes Iechyd

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru³⁵ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Mae'r dangosyddion (sy'n ymwneud â'r boblogaeth gyfan) o fewn maes iechyd MALIC wedi'u safoni'n anuniongyrchol o ran oedran a rhyw i addasu ar gyfer yr achosion disgwylidig o glefydau o fewn y boblogaeth sylfaenol. Mae hyn yn galluogi'r Mynegai i nodi ardaloedd lle mae amddifadedd iechyd yn bodoli y tu hwnt i effaith oedran a rhyw. Mae'r maes iechyd yn cynnwys saith dangosydd:

- Cyflyrau cronig wedi'u cofnodi gan feddygon teulu
- Salwch cyfyngus hirdymor
- Marwolaethau cynamserol
- Cyflyrau iechyd meddwl wedi'u cofnodi gan feddygon teulu
- Achosion o ganser
- Pwysau geni isel
- Plant 4-5 oed sy'n ordew

Diagnosis wedi'i gofnodi gan feddygon teulu o gyflwr cronig (wedi'i safoni'n anuniongyrchol o ran oedran a rhyw)

Roedd hwn yn ddangosydd newydd yn 2019 ac mae'n seiliedig ar gyfrifiadau o bobl â diagnosis am gyflyrau o restr ddiffiniedig o gofrestrau ac is-ddangosyddion clefydau a gafwyd gan bractisau meddygon teulu yng Nghymru (ar 31 Mawrth 2019). Mae'n mesur nifer y bobl sydd â diagnosis cyfredol o un neu fwy o'r cyflyrau a restrir isod:

- Clefyd Coronaidd y Galon
- Clefyd Rhwystrol Cronig yr Ysgyfaint
- Strôc ac Ymosodiad Isgemig Dros Dro
- Clefyd y Rhydweili Ymylol
- Clefyd Cronig yr Arennau
- Diabetes Mellitus (math 1 ar gyfer pob oedran, math 2 a mathau eraill ar gyfer pobl 17+ oed)
- Epilepsi

Dilëwyd dyblygiadau o'r cyfrifiadau hyn fel nad oedd cleifion â mwy nag un cyflwr yn cael eu cyfrif ddwywaith. Roedd data ar lefel cleifion wedi'u cyfuno i ardaloedd bach (ACEHI), yn ôl cyfeiriadau cleifion, fel bod nifer yr achosion yn seiliedig ar ble mae pobl yn byw yn hytrach na lle maent wedi'u cofrestru gyda meddyg teulu. Cyflwynir y dangosydd hwn fel cyfradd fesul 100 o bobl. Ar gyfer yr enwadur, rydym wedi defnyddio'r Amcangyfrifon Poblogaeth Ardaloedd Bach diweddaraf sydd ar gael (canol 2018), namyn poblogaeth y carchardai (2018).

³⁵ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

Salwch cyfyngus hirdymor (wedi'i safoni'n anuniongyrchol o ran oedran a rhyw)

Mae'r dangosydd hwn yn cwmpasu unrhyw salwch, problem iechyd neu anabledd sy'n cyfyngu ar weithgareddau neu waith dyddiol, ac sy'n cynnwys yr holl breswylwyr arferol. Mae'r dangosydd hwn yn seiliedig ar ddata Cyfrifiad 2011 ac fe'i mynegir fel cyfradd fesul 100 o bobl. Defnyddiwyd yr un data ar gyfer MALIC 2019 (fel ar gyfer MALIC 2014), gan nad oedd diweddariad o'r Cyfrifiad (na ffynhonnell amgen ar lefel ardal fach) rhwng y ddau fynegai.

Cyfradd marwolaethau cynamserol – ar gyfer y rhai dan 75 oed (wedi'u safoni'n anuniongyrchol o ran oedran a rhyw)

Roedd hwn yn ddangosydd newydd ar gyfer MALIC 2019 ac mae'n seiliedig ar 10 mlynedd o ddata cofrestrïadau marwolaeth (cyfartaledd 2009-2018 yn 2019) gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Cyflwynir y gyfradd marwolaethau cynamserol fel cyfradd fesul 100,000 o bobl. Gall iechyd gwael amlygu ei hun mewn disgwyliad oes is, y gellir ei nodi trwy gyfraddau marwolaeth safonedig yn ôl oedran a rhyw.

Diagnosis wedi'i gofnodi gan feddygon teulu o gyflwr iechyd meddwl (wedi'i safoni'n anuniongyrchol o ran oedran a rhyw)

Roedd hwn yn ddangosydd newydd ar gyfer MALIC 2019 ac mae'n seiliedig ar gyfrifiadau o bobl â diagnosis am gyflyrau o restr ddiffiniedig o gofrestrau ac is-ddangosyddion clefydau a gafwyd gan bractisau meddygon teulu yng Nghymru (ar 31 Mawrth 2019). Mae'n mesur nifer y bobl sydd â diagnosis cyfredol o un neu fwy o'r cyflyrau a restrir isod:

- Iselder
- Hwyliau isel (cleifion â chofnod o hwyliau isel ac ail bresgripsiwn gweithredol ar gyfer gwrth-iselydd)
- Anhwylder gorbryder (gan gynnwys anhwylderau panig)
- Dementia
- Salwch meddwl difrifol (sgitsoffrenia, anhwylder affeithiol deubegynol, a seicosisau eraill)

Dilëwyd dyblygiadau o'r cyfrifiadau hyn fel nad oedd cleifion â mwy nag un cyflwr yn cael eu cyfrif ddwywaith. Roedd data ar lefel cleifion wedi'u cyfuno i ardaloedd bach (ACEHI), yn ôl cyfeiriadau cleifion, fel bod nifer yr achosion yn seiliedig ar ble mae pobl yn byw yn hytrach na lle maent wedi'u cofrestru gyda meddyg teulu. Ar gyfer yr enwadur, rydym wedi defnyddio'r Amcangyfrifon Poblogaeth Ardaloedd Bach diweddaraf sydd ar gael (canol 2018), namyn poblogaeth y carchardai (2018).

Achosion o ganser (wedi'u safoni'n anuniongyrchol o ran oedran a rhyw)

Mae'r dangosydd hwn yn defnyddio cyfrifiadau o bob achos o ganser gan gynnwys pob malaenedd, ac eithrio canser y croen nad yw'n felanoma (data gan Iechyd Cyhoeddus Cymru) a data poblogaeth gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Mae'r dangosydd hwn yn seiliedig ar ddeng mlynedd o ddata (2007-2016 ym MALIC 2019) ac mae wedi'i gyhoeddi'n rheolaidd ers 2008. Mynegir y data fel cyfradd fesul 100,000 o bobl. Nid oes modd cymharu data dangosyddion yn fanwl dros amser oherwydd bod y dechneg safoni anuniongyrchol yn cynnwys defnyddio cyfraddau wedi'u diweddarau sy'n benodol i oedran a rhyw ar gyfer Cymru wrth gyfrifo cyfraddau ar gyfer ardaloedd bach.

Pwysau geni isel

Y dangosydd hwn yw canran y genedigaethau sengl byw y mae pwysau geni yn llai na 2.5kg ar eu cyfer, ac fe'i cyfrifir fel cyfartaledd 10 mlynedd, gan ddefnyddio data gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Gellir cymharu'r dangosydd hwn dros amser. Ar gyfer MALIC 2019, y cyfnod cyfeirio ar gyfer y data oedd 2009 i 2018.

Plant 4-5 oed sy'n ordew

Mae'r dangosydd newydd hwn ar gyfer plant sy'n ordew yn mesur cyfran y plant oedran derbyn (y rhai 4 a 5 oed) sy'n ordew. Mae'r data hwn yn seiliedig ar y cyfartaledd dros 6 blynedd o 2012-13 i 2017-18. Darperir y data hwn gan Iechyd Cyhoeddus Cymru, ac fe'i cesglir trwy Raglen Mesur Plant Cymru. Cyfrifir gordewdra gan ddefnyddio'r canraddau mynegai màs corff (BMI) sy'n benodol i oedran a rhyw (sy'n cynnwys gwybodaeth am

daldra) a gyfrifir gan ddefnyddio cyfeirnod twf Prydain 1990 (UK90) (o ddull a gynigiwyd gan Cole et al (1995)). Ystyrir bod plant sydd yn y 95ed canradd neu'n uwch yn ordew.

Y lefel leiaf y mae lechyd Cyhoeddus Cymru yn cyhoeddi data'r CMP arni yw lefel Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Ganol (AGEHG), yn hytrach nag AGEHI. Mae hyn oherwydd pryderon ynghylch y posibilrwydd o gamddefnyddio data i nodi meysydd penodol lle mae'r ganran uchaf o blant gordew yn byw a'r posibilrwydd o nodi unigolion wrth archwilio niferoedd bach yn fanwl. Am y rhesymau hyn, er bod cyfraddau lefel AGEHI yn cael eu defnyddio yng nghyfrifiadau'r maes a'r Mynegai, dim ond fel rhan o setiau data dangosyddion MALIC y byddwn yn cyhoeddi gwerthoedd dangosyddion ar gyfer AGEHG ac ardaloedd lefel uwch. Defnyddiwyd cyfeiriadau cartref disgyblion i nodi'r AGEHI y mae plant yn byw ynddi yn hytrach nag AGEHI eu hysgol.

Graddfeydd lechyd 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	14.7	26.3	34.7	54.7
Cymru	1,909	10	20	30	50

Roedd AGEHI Tŷ-du 3 yn y 30% uchaf o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes lechyd, tra bod Graig 3 yn y 40% uchaf o'r rhai lleiaf difreintiedig. O'i gymharu roedd ACEHI y Tŷ-du 1, Graig 2, Tŷ-du 2 a Graig 4 yn y 10% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

O ran y maes lechyd, mae Graig yn un o'r wardiau lleiaf difreintiedig yng Nghasnewydd, gyda phob un o'i ACEHI yn y 40% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	lechyd
Tŷ-du 1	1890	1890
Tŷ-du 2	1789	1787
Tŷ-du 3	804	544
Tŷ-du 4	1249	826
Tŷ-du 5	1816	1615
Tŷ-du 6	1127	922
Graig 1	1663	1492
Graig 2	1774	1850
Graig 3	1509	1313
Graig 4	1871	1720

Allwedd:

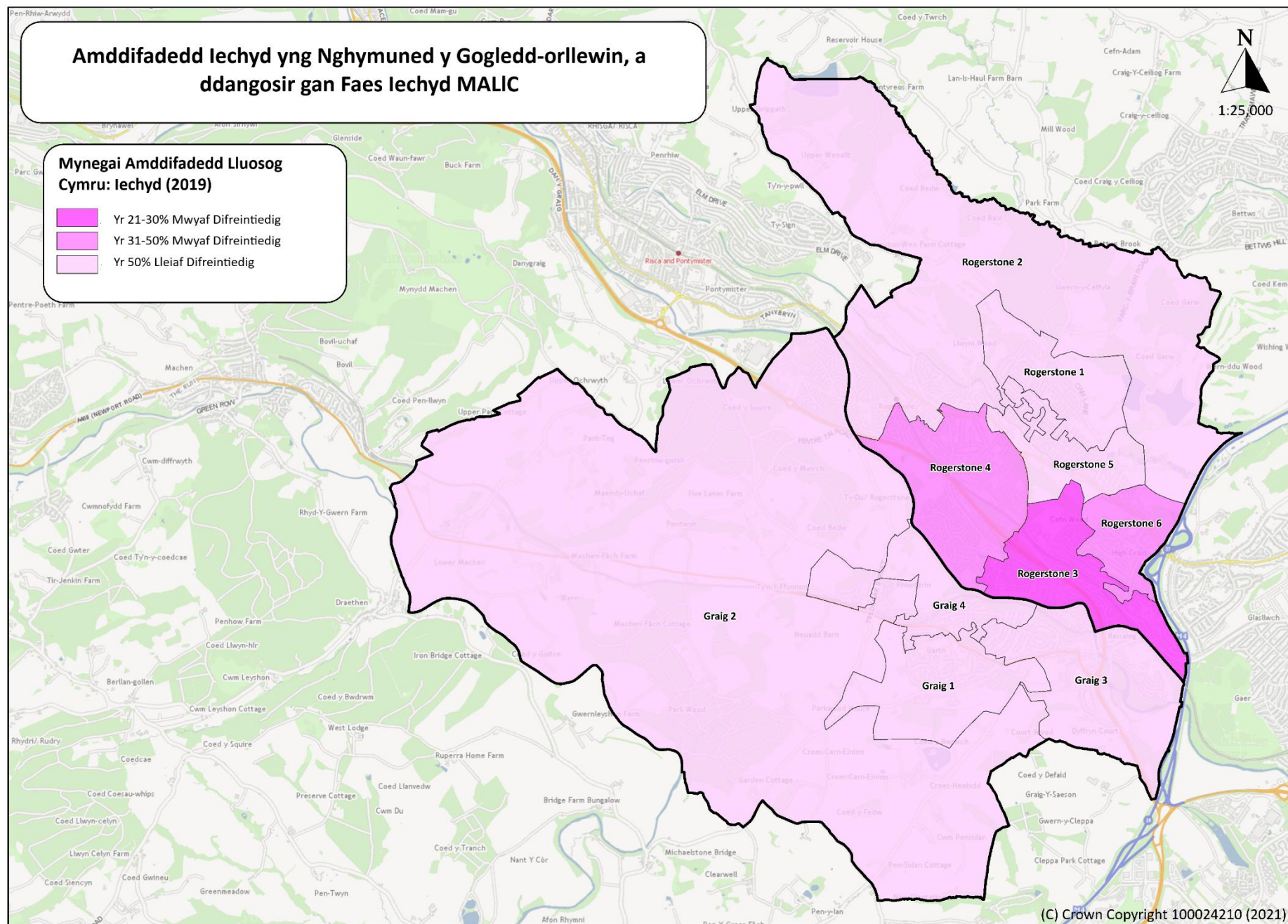
Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos safle Maes lechyd MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

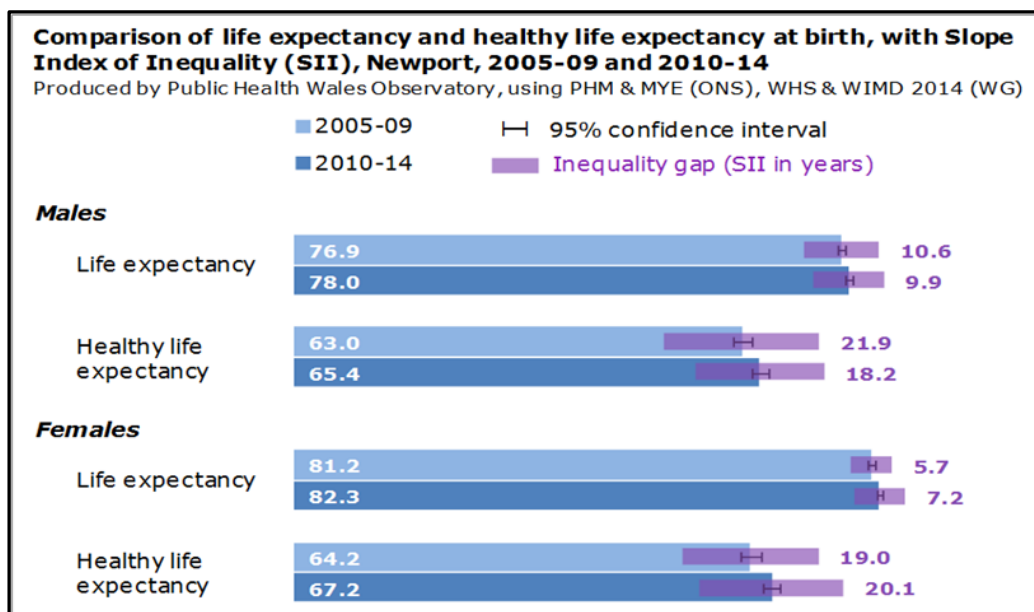

Disgwyliad Oes

Mae mesurau disgwyliad oes yn allweddol i ddeall lles ardal a'i dinasyddion. Mae disgwyliad oes adeg geni yn fesur ystadegol a ddefnyddir yn eang o'r blynyddoedd bywyd disgwylidig cyfartalog ar gyfer newydd-anedig yn seiliedig ar gyfraddau marwolaethau a welir ar hyn o bryd. O ganlyniad, mae disgwyliad oes adeg geni hefyd yn fesur o farwolaethau ar draws pob oedran.

Mae disgwyliad oes³⁶ dynion yng Nghasnewydd yn 2017-19 yn 77.9 o flynyddoedd, o gymharu â 78.5 o flynyddoedd i Gymru. Mae hyn wedi gostwng yn raddol i Gasnewydd ers 2012-14 (78.1 o flynyddoedd). Mae disgwyliad oes menywod yng Nghasnewydd yn 2017-19 yn 82.3 o flynyddoedd, sydd yr un fath â Chymru. Mae hyn wedi gostwng ychydig ers 2012-14 (82.4 o flynyddoedd). Mae disgwyliad oes menywod yn 4.4 mlynedd yn hirach na disgwyliad oes dynion yn 2017-19.

Mae anghydraddoldebau iechyd sylweddol yn parhau rhwng y rhai sy'n byw mewn ardaloedd sydd â'r crynodiad uchaf o amddifadedd o gymharu â'r rhai sy'n byw mewn ardaloedd lle ceir crynodiad is o amddifadedd.

Yng Nghasnewydd mae'r bwlch mewn blynyddoedd o ran disgwyliad oes adeg geni dynion rhwng ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig Casnewydd yn dal i fod yn sylweddol, ond mae wedi gostwng o 10.6 o flynyddoedd yn 2005-2009 i 9.9 mlynedd yn 2010-2014. Mae'r bwlch yng Nghymru wedi gostwng ychydig o 8.9 mlynedd i 8.8 mlynedd.

I'r gwrthwyneb, mae'r bwlch o ran blynyddoedd yn y disgwyliad oes adeg geni menywod rhwng ardaloedd mwyaf difreintiedig a lleiaf difreintiedig Casnewydd wedi cynyddu o 5.7 mlynedd yn 2005-2009 i 7.2 mlynedd yn 2010-2014. Mae hyn bellach yr un bwlch â chyfartaledd Cymru sydd wedi cynyddu o 6.9 mlynedd i 7.2 mlynedd.

Disgwyliad Oes Iach

Mae disgwyliad oes iach yn amcan o faint o flynyddoedd y gallai person fyw mewn cyflwr 'iach'. Mae disgwyliad oes iach ymhlith dynion yng Nghasnewydd wedi cynyddu o 63.0 o flynyddoedd yn 2005-09 i 65.4 o flynyddoedd yn 2010-14. Fodd bynnag, mae'r bwlch mewn blynyddoedd rhwng ardaloedd lleiaf a mwyaf difreintiedig Casnewydd yn sylweddol, sef 21.9 o flynyddoedd yn 2005-09 gan ostwng i 18.2 o flynyddoedd yn

³⁶ [Disgwyliad Oes, Y Swyddfa Ystadegau Gwladol](#)

2010-14. Mae hyn yn cymharu â chyfartaledd Cymru sydd wedi gostwng o 19.0 o flynyddoedd i 18.7 mlynedd yn yr un cyfnod.

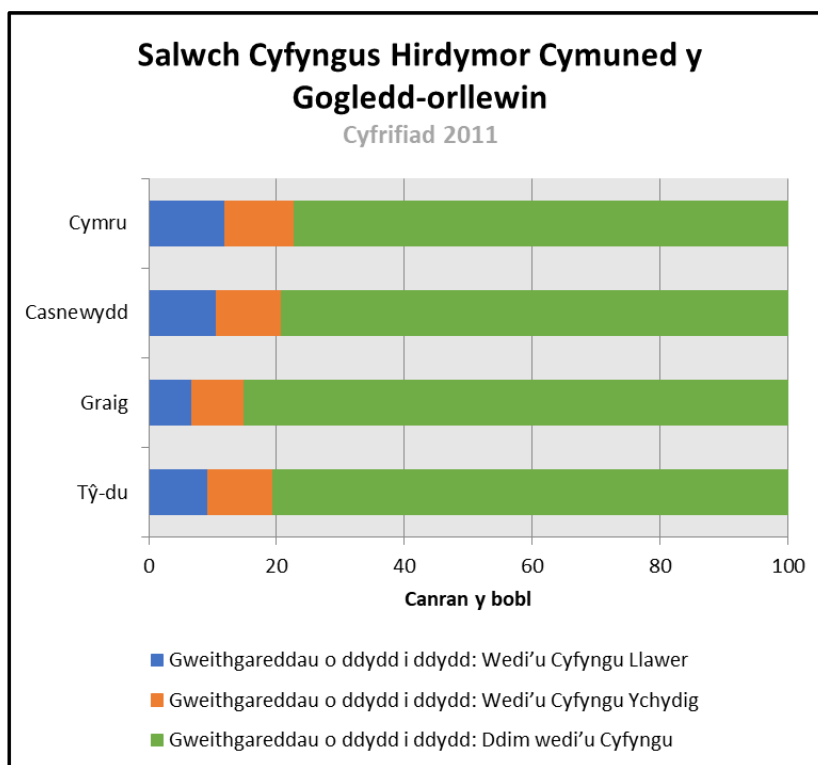
Mae disgwyliad oes iach ymhlith menywod hefyd wedi cynyddu o 64.2 o flynyddoedd i 67.2 mlynedd. I'r gwrthwyneb, mae'r bwlch o ran blynnyddoedd yn nisgwyliad oes adeg geni menywod rhwng ardaloedd mwyaf difreintiedig a lleiaf difreintiedig Casnewydd wedi cynyddu o 19.0 o flynyddoedd yn 2005-2009 i 20.1 o flynyddoedd yn 2010-2014. Mae hyn yn cymharu â chyfartaledd Cymru sydd wedi gostwng o 18.0 o flynyddoedd i 18.2 o flynyddoedd yn yr un cyfnod.

Statws Iechyd

Mae data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011³⁷ dangos bod canran y preswylwyr yng nghymuned y Gogledd-orllewin yr oedd eu gweithgareddau'n gyfyngedig yn fawr neu ychydig oherwydd salwch hirdymor yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, o 15.0% yn Graig i 19.4% yn Nhŷ-du; a oedd yn cymharu ag 20.8% yng Nghasnewydd a 22.7% yng Nghymru.

Roedd gan Graig a Thŷ-du ganran is o drigolion yr oedd eu gweithgareddau'n gyfyngedig oherwydd salwch hirdymor o gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Salwch Cyfyngus Hirdymor: Gweithgareddau o Ddydd i Ddydd							
Cyfrifiad 2011	Pob Preswlydd	Cyfyngu Llawer		Cyfyngu Ychydig		Ddim yn Cyfyngu	
	Rhif	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	10,158	940	9.3	1,031	10.1	8,187	80.6
Graig	6,159	413	6.7	510	8.3	5,236	85.0
Casnewydd	145,736	15,515	10.6	14,801	10.2	115,420	79.2
Cymru	3,063,456	364,318	11.9	331,537	10.8	2,367,601	77.3

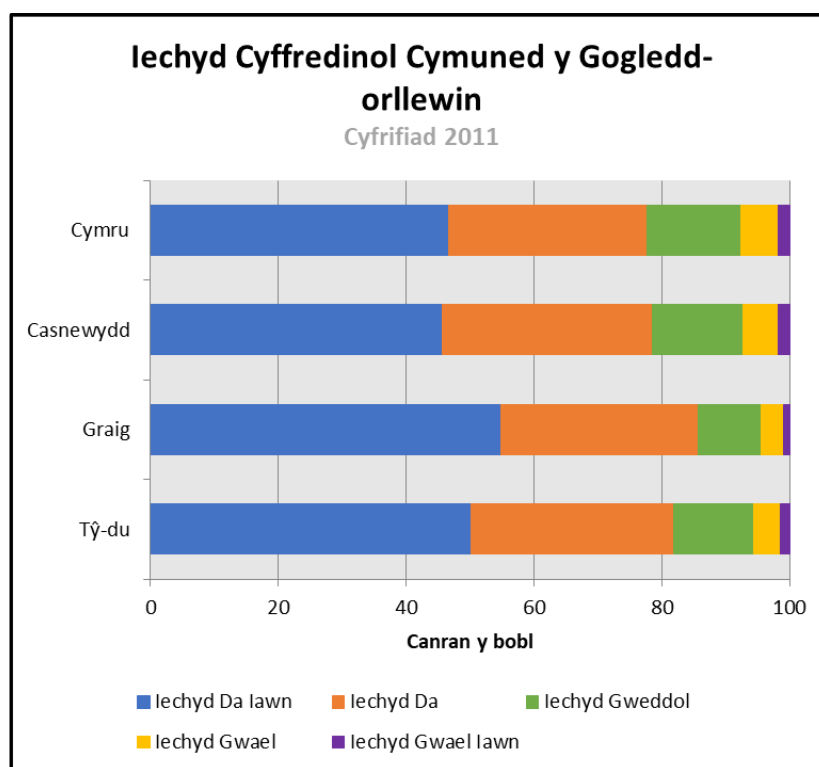

³⁷ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011³⁸ yn dangos bod canran y trigolion yng nghymuned y Gogledd-orllewin a oedd yn ystyried bod eu hiechyd yn wael neu'n wael iawn yn amrywio ar draws ei dwy ward yn amrywio o 4.4% yn Graig i 5.7% yn Nhŷ-du a oedd yn cymharu â 7.4% yng Nghasnewydd a 7.6% yng Nghymru.

Roedd gan Graig a Thŷ-du ganran is o drigolion a oedd yn nodi bod eu hiechyd yn wael neu'n wael iawn o'i gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Iechyd Cyffredinol										
Cyfrifiad 2011	Iechyd Da iawn		Iechyd Da		Iechyd Gweddol		Iechyd Gwael		Iechyd Gwael iawn	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	5,101	50.2	3,217	31.7	1,266	12.5	436	4.3	138	1.4
Graig	3,376	54.8	1,903	30.9	608	9.9	213	3.5	59	1.0
Casnewydd	66,667	45.7	47,811	32.8	20,538	14.1	8,161	5.6	2,559	1.8
Cymru	1,428,697	46.6	953,363	31.1	447,789	14.6	178,222	5.8	55,385	1.8

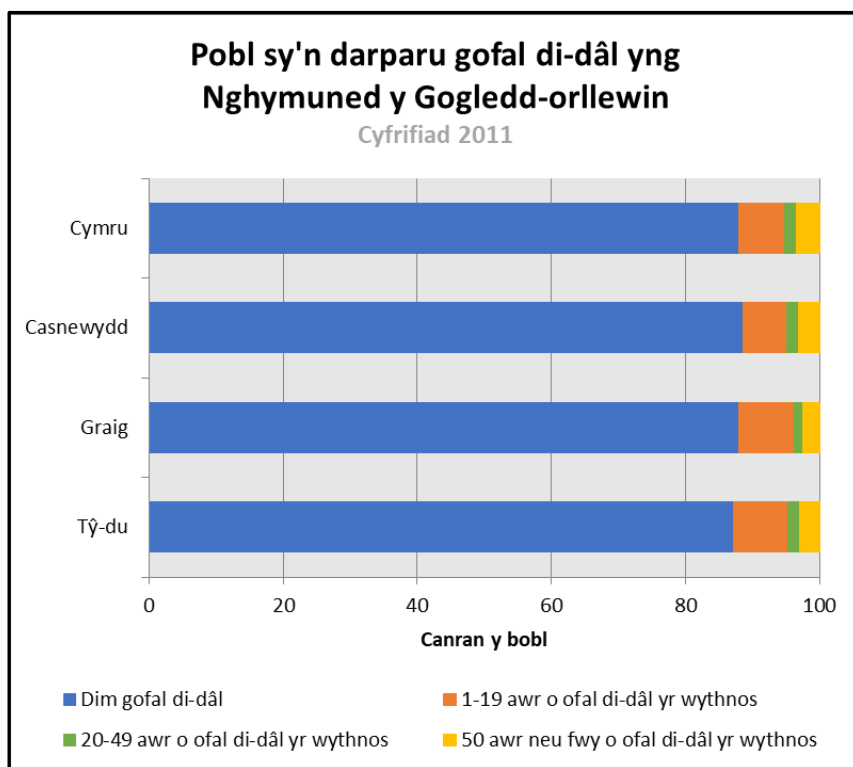

³⁸ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Roedd data diweddaraf y Cyfrifiad yn 2011 yn³⁹ dangos bod canran y preswylwyr yng nghymuned y Gogledd-orllewin a ddarparodd unrhyw ofal di-dâl yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, o 12.0% yn Graig i 12.8% yn Nhŷ-du; a oedd yn cymharu ag 11.4% yng Nghasnewydd a 12.1% yng Nghymru.

Roedd gan Dŷ-du a Graig ganran uwch o breswylwyr a oedd yn darparu unrhyw ofal di-dâl o gymharu â chyfartaledd Casnewydd.

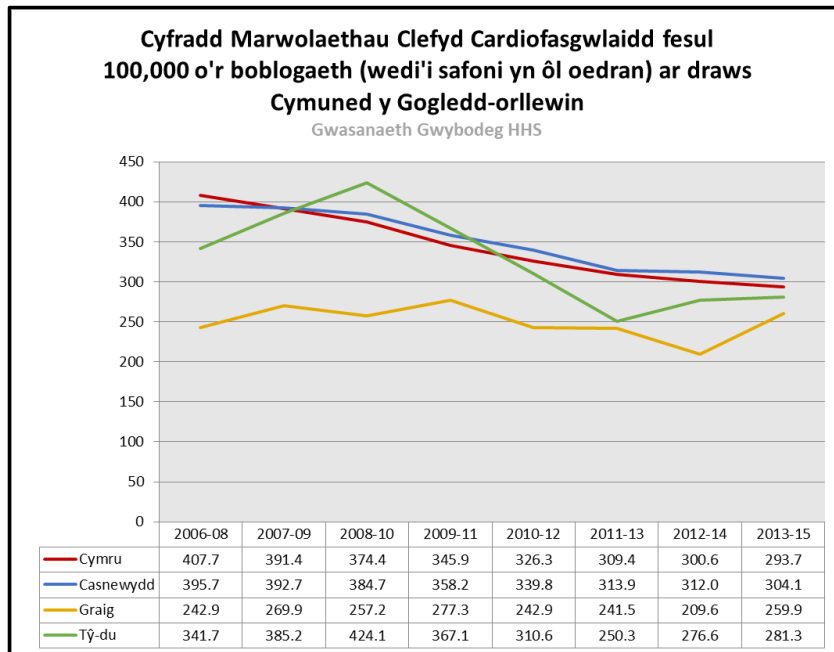
Pawb sy'n darparu gofal di-dâl								
Cyfrifiad 2011	Dim gofal di-dâl		1-19 awr o ofal di-dâl yr wythnos		20-49 awr o ofal di-dâl yr wythnos		50 awr neu fwy o ofal di-dâl yr wythnos	
	Rhif		Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du	8,858	87.2	826	8.1	168	1.7	306	3.0
Graig	5,419	88.0	507	8.2	83	1.3	150	2.4
Casnewydd	129,132	88.6	9,548	6.6	2,549	1.7	4,507	3.1
Cymru	2,693,226	87.9	212,436	6.9	54,046	1.8	103,748	3.4

³⁹ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Clefydau Cardiofasgwlaidd

Y cyfraddau marwolaethau diweddaraf ar gyfer clefydau cardiofasgwlaidd sydd ar gael ar gyfer y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin yw'r rheiny ar gyfer 2013-15 (nid oes data mwy diweddar ar gael ar hyn o bryd).

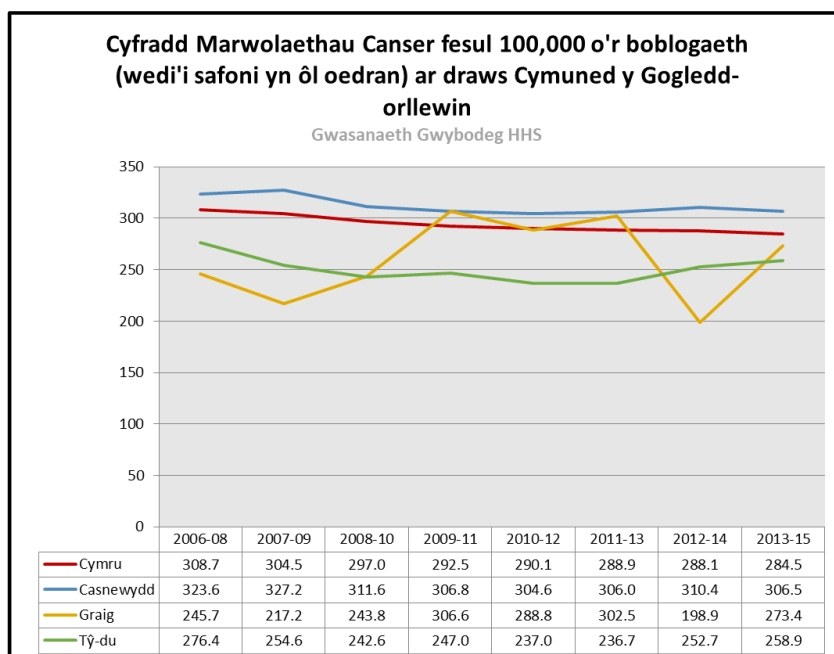
Roedd y gyfradd marwolaethau oherwydd clefydau cardiofasgwlaidd fesul 100,000 o'r boblogaeth ar draws cymuned y Gogledd-orllewin yn 2013-15 yn amrywio ar draws ei ddwy ward, o 281.3 yn Nhŷ-du i 259.9 yn Graig.

Mae'r cyfraddau wedi cynyddu yn Graig ers 2006-08 ond maent wedi gostwng yn Nhŷ-du.

Yn 2013-15 roedd gan Graig a Thŷ-du gyfradd is na chyfartaledd Casnewydd (304.1) a Chymru (293.7).

Canser

Y cyfraddau diweddaraf o ran marwolaethau o ganser sydd ar gael ar gyfer y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin yw'r rheiny ar gyfer 2013-15 (nid oes data mwy diweddar ar gael ar hyn o bryd).

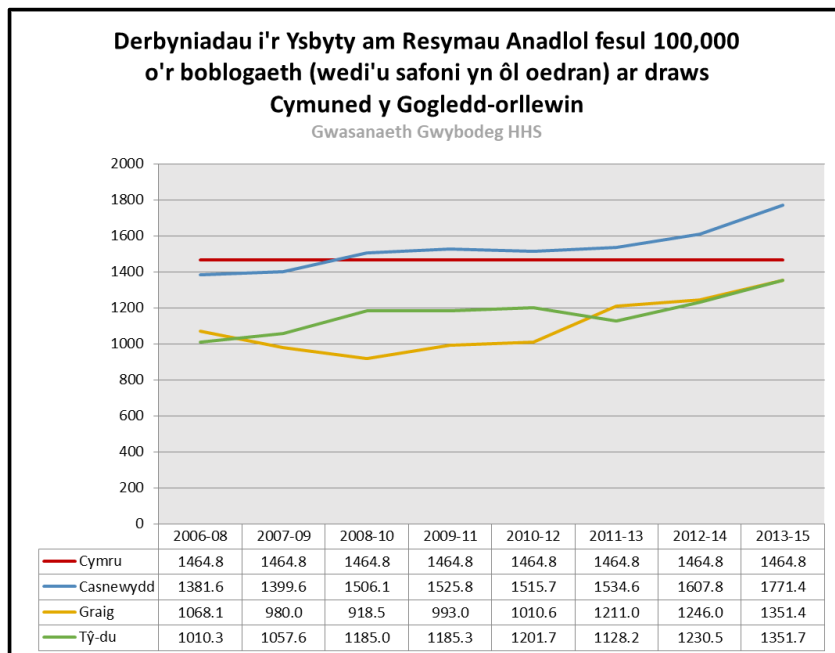
Roedd cyfradd y marwolaethau oherwydd cancer fesul 100,000 o'r boblogaeth ar draws cymuned y Gogledd-orllewin yn 2013-15 yn amrywio ar draws ei ddwy ward, o 273.4 yn Graig i 258.9 yn Nhŷ-du.

Mae'r cyfraddau wedi cynyddu yn Graig ers 2006-08 ond maent wedi gostwng yn Nhŷ-du.

Yn 2013-15 roedd gan Graig a Thŷ-du gyfradd is na chyfartaledd Casnewydd (306.5) a Chymru (284.5).

Clefydau Anadlol

Y cyfraddau diweddaraf ar gyfer derbyniadau i'r ysbyty oherwydd achosion anadlol sydd ar gael ar gyfer y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin yw'r rheiny ar gyfer 2013-15 (nid oes data mwy diweddar ar gael ar hyn o bryd).

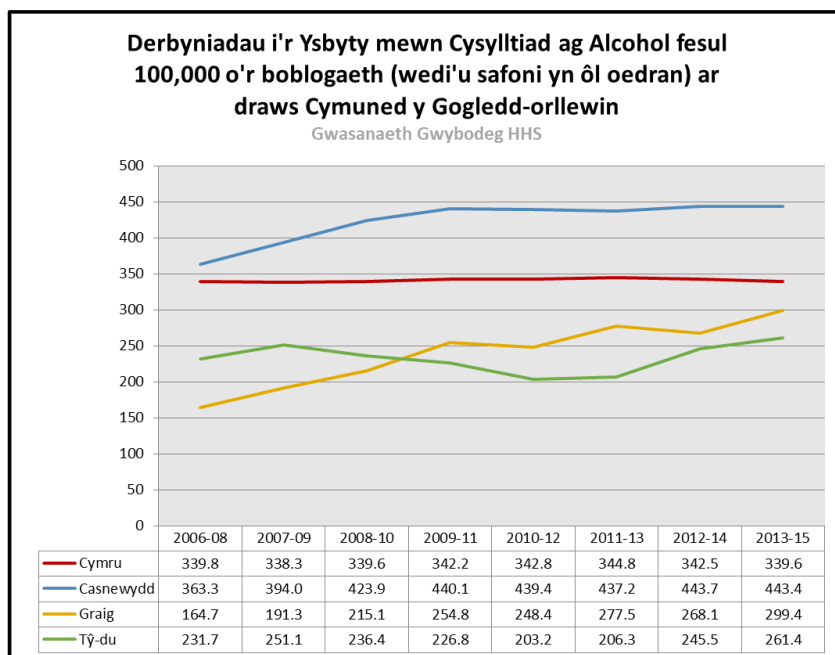
Roedd nifer y derbyniadau i'r ysbyty fesul 100,000 o'r boblogaeth ar draws cymuned y Gogledd-orllewin yn 2013-15 yn debyg ar draws ei dwy ward, sef 1,351.7 yn Nhŷ-du a 1,351.4 yn Graig.

Bu gostyngiad yn y cyfraddau ar draws y ddwy ward rhwng 2006-08 a 2013-15.

Yn 2013-15 roedd gan Graig a Thŷ-du gyfradd is na chyfartaledd Casnewydd (1,771.4) a Chymru (1,464.8).

Alcohol

Y cyfraddau diweddaraf ar gyfer derbyniadau i'r ysbyty a oedd yn gysylltiedig ag alcohol a geir ar gyfer y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin yw'r rheiny ar gyfer 2013-15 (nid oes data mwy diweddar ar gael ar hyn o bryd).

Roedd cyfradd y derbyniadau i'r ysbyty sy'n benodol i alcohol fesul 100,000 o'r boblogaeth ar draws cymuned y Gogledd-orllewin yn 2013-15 yn amrywio ar draws ei dwy ward, o 299.4 yn Graig i 261.4 yn Nhŷ-du.

Bu gostyngiad yn y cyfraddau ar draws y ddwy ward rhwng 2006-08 a 2013-15.

Yn 2013-15 roedd gan Graig a Thŷ-du gyfradd is na chyfartaledd Casnewydd (443.4) a Chymru (339.6).

Pa mor ddiogel yw ein cymuned?

MALIC 2019 – Maes Diogelwch Cymunedol

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru⁴⁰ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Mae'r maes Diogelwch Cymunedol yn mesur amddifadedd sy'n ymwneud â byw mewn cymuned ddiogel. Mae chwe dangosydd sy'n rhan o'r maes diogelwch cymunedol ac amlinellir y rhain isod. Daw'r rhain o Heddluoedd Cymru (oni nodir yn wahanol) ac maent yn cynnwys:

- Difrod Troseddol wedi'i Gofnodi gan yr Heddlu
- Troseddau Treisgar wedi'u Cofnodi gan yr Heddlu
- Ymddygiad Gwrthgymdeithasol wedi'i Gofnodi gan yr Heddlu
- Byrgleriaeth wedi'i Chofnodi gan yr Heddlu
- Lladrad wedi'i Gofnodi gan yr Heddlu
- Digwyddiadau Tân

Mynegir yr holl ddangosyddion fel cyfraddau, gyda'r rhifiadur yn cynnwys nifer y troseddau / digwyddiadau / tanau fesul AGEHI (ar gyfartaledd dros ddwy flynedd) a'r enwadur yn cynnwys nifer y bobl / cartrefi yn yr AGEHI.

Gwnaed mân newidiadau i'r fethodoleg ar gyfer datblygu'r rhifiaduron digwyddiadau troseddu ac ymddygiad gwrthgymdeithasol ar gyfer MALIC 2019. Mae'r newidiadau hyn yn cynnwys mabwysiadu'r un dechneg agregu daearyddol a thechneg gyfyngu ag a ddefnyddir ym Maes Troseddu Mynegeion Amddifadedd Lloegr 2019. Mae'r broses sicrhau ansawdd dau gam gyda'r heddluoedd hefyd yn adlewyrchu'r hyn a fabwysiadwyd ym Maes Troseddu Mynegeion Amddifadedd Lloegr 2019.

Bu newidiadau bach hefyd i'r categorïau manwl sy'n ffurfio pob un o'r dangosyddion troseddau wedi'u cofnodi a sut caiff rhai troseddau eu dosbarthu ers cyhoeddi MALIC 2014. Fodd bynnag, gellir ystyried bod y data yn gymharol debyg i'r data a gyhoeddwyd cyn 2019 ar gyfer y maes hwn. I gael rhagor o wybodaeth am newidiadau methodolegol, gweler Adroddiad Technegol MALIC 2019⁴¹.

Graddfeydd Diogelwch Cymunedol 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	35.8	47.4	54.7	75.8
Cymru	1,909	10	20	30	50

⁴⁰ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

⁴¹ [Adroddiad Technegol MALIC 2019](#)

Roedd ACEHI Tŷ-du 6 a Thŷ-du 3 yn y 50% uchaf o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Diogelwch Cymunedol, tra bod Graig 3, Graig 2 a Graig 1 yn y 50% uchaf o'r rhai lleiaf difreintiedig. O'i gymharu dim ond ACEHI Tŷ-du 5 a Thŷ-du 1 oedd yn y 10% uchaf o'r lleiaf difreintiedig, tra bod Graig 4 yn y 40% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Diogelwch Cymunedol
Tŷ-du 1	1890	1721
Tŷ-du 2	1789	1179
Tŷ-du 3	804	816
Tŷ-du 4	1249	1057
Tŷ-du 5	1816	1737
Tŷ-du 6	1127	797
Graig 1	1663	1134
Graig 2	1774	1074
Graig 3	1509	1052
Graig 4	1871	1248

Allwedd:

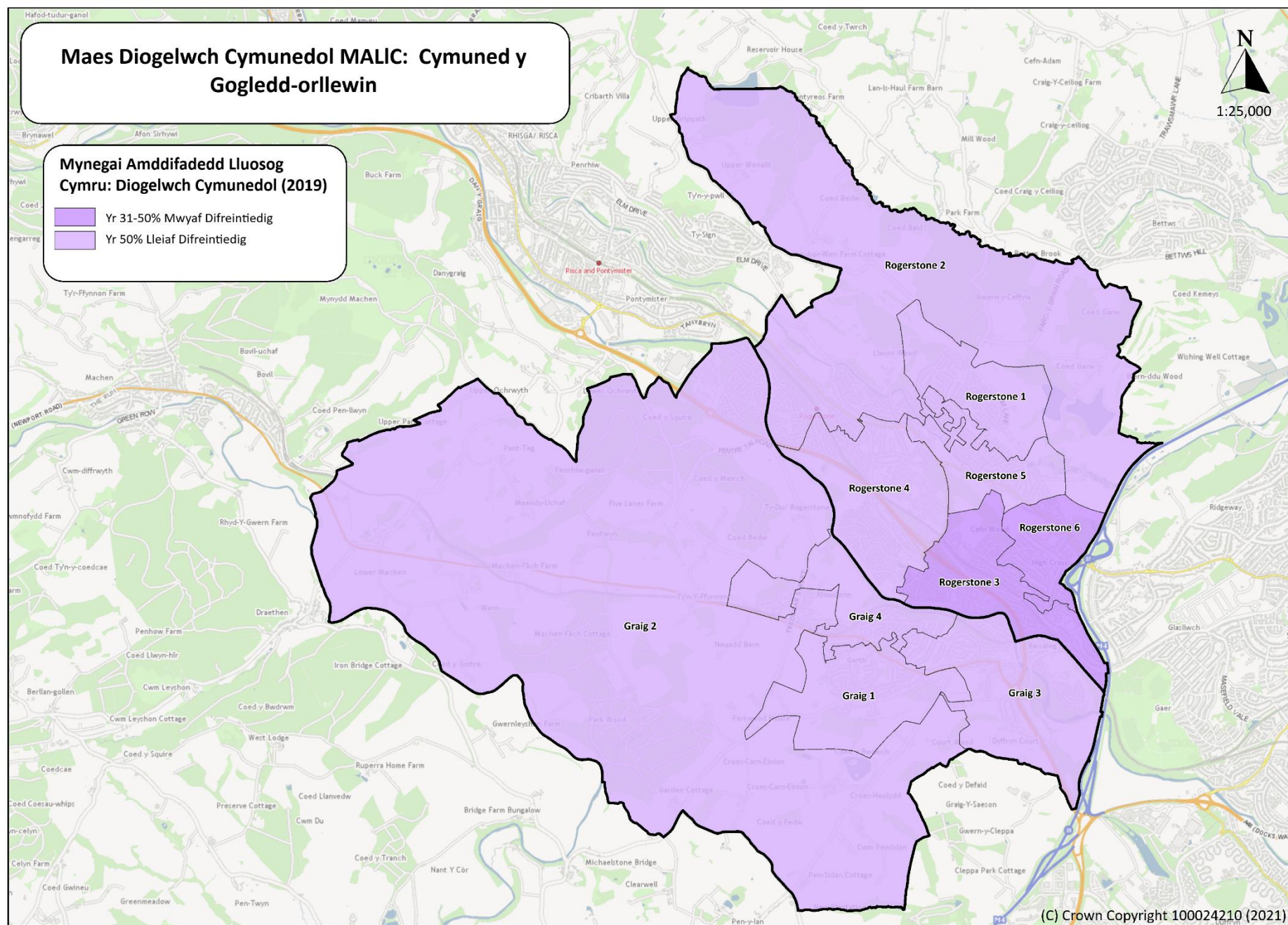
Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos graddfa Maes Diogelwch Cymunedol MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

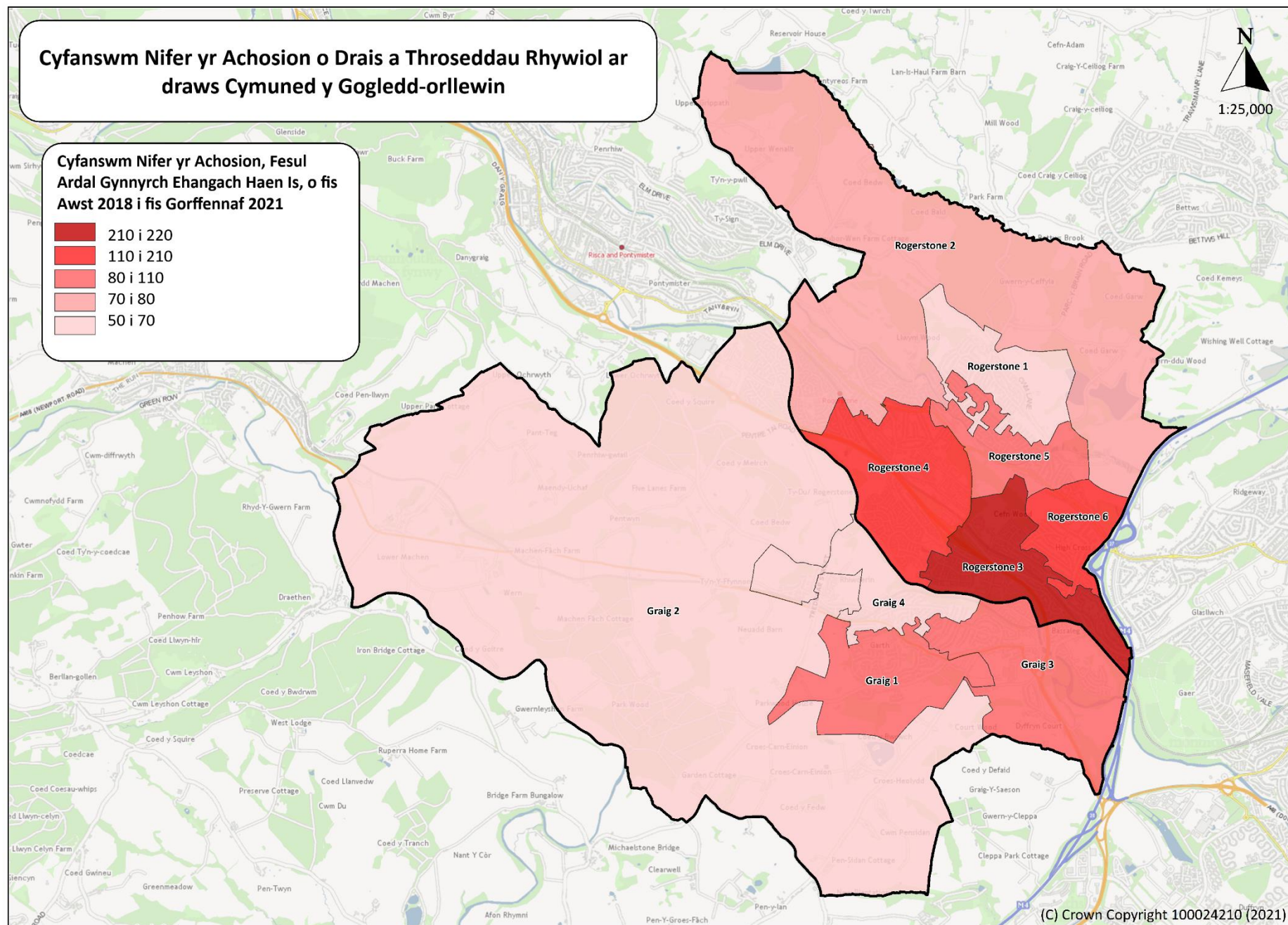
Trais a Throseddau Rhywiol

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ACEHI gyda'r niferoedd uchaf o achosion o drais a throseddau rhywiol o fis Awst 2018 i fis Gorffennaf 2021 yn Nhŷ-du 3 (214). Mae hyn yn cymharu â'r niferoedd isaf a gafwyd yn Graig 2 (55), Tŷ-du 1 (56), a Graig 4 (67).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd nifer yr achosion o drais a throseddau rhywiol rhwng Awst 2018 a Gorffennaf 2021 yn amrywio ar draws ei dwy ward, o Dŷ-du (688) i Graig (320).

Cyfanswm Nifer yr Achosion o Drais a Throseddau Rhywiol	
Police.co.uk ⁴²	Digwyddiadau o Awst 2018 i Orffennaf 2021
Tŷ-du 1	56
Tŷ-du 2	72
Tŷ-du 3	214
Tŷ-du 4	134
Tŷ-du 5	84
Tŷ-du 6	128
Tŷ-du	688
Graig 1	91
Graig 2	55
Graig 3	107
Graig 4	67
Graig	320
Casnewydd	18,073

⁴² www.Police.co.uk

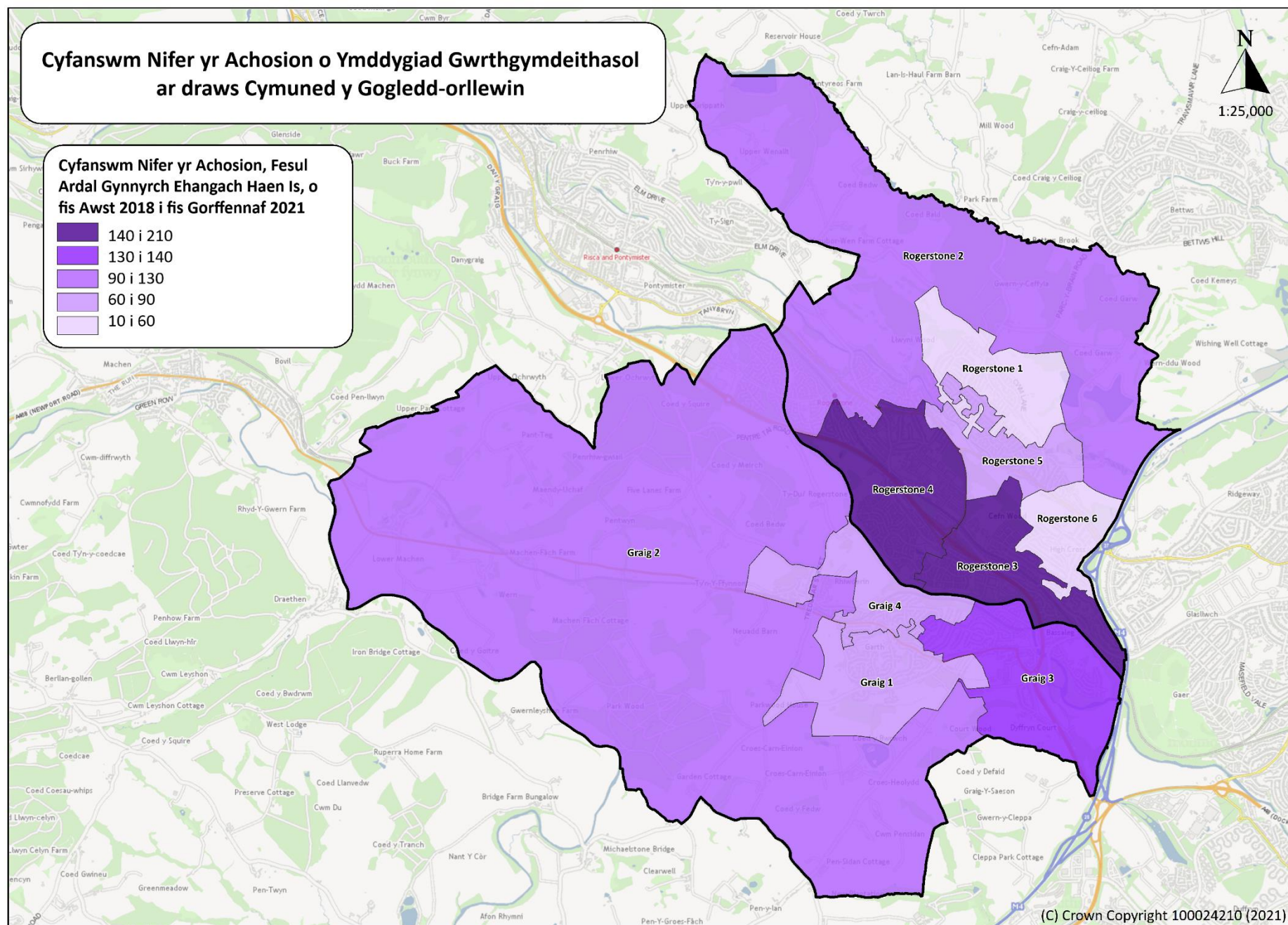
Achosion o Ymddygiad Gwrthgymdeithasol

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ACEHI gyda'r niferoedd uchaf o ddigwyddiadau ymddygiad gwrthgymdeithasol o fis Awst 2018 i fis Gorffennaf 2021 yn Nhŷ-du 3 (202) a Thŷ-du 4 (168). Mae hyn yn cymharu â'r nifer isaf o ddigwyddiadau yn Nhŷ-du 1 (19) a Thŷ-du 6 (54).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd nifer y digwyddiadau ymddygiad gwrthgymdeithasol rhwng Awst 2018 a Gorffennaf 2021 yn amrywio ar draws y ddwy ward, o Dŷ-du (599) i Graig (406).

Cyfanswm Nifer yr Achosion o Ymddygiad Gwrthgymdeithasol	
Police.co.uk ⁴³	Digwyddiadau o Awst 2018 i Orffennaf 2021
Tŷ-du 1	19
Tŷ-du 2	93
Tŷ-du 3	202
Tŷ-du 4	168
Tŷ-du 5	63
Tŷ-du 6	54
Tŷ-du	599
Graig 1	74
Graig 2	126
Graig 3	135
Graig 4	71
Graig	406
Casnewydd	17,583

⁴³ www.Police.co.uk

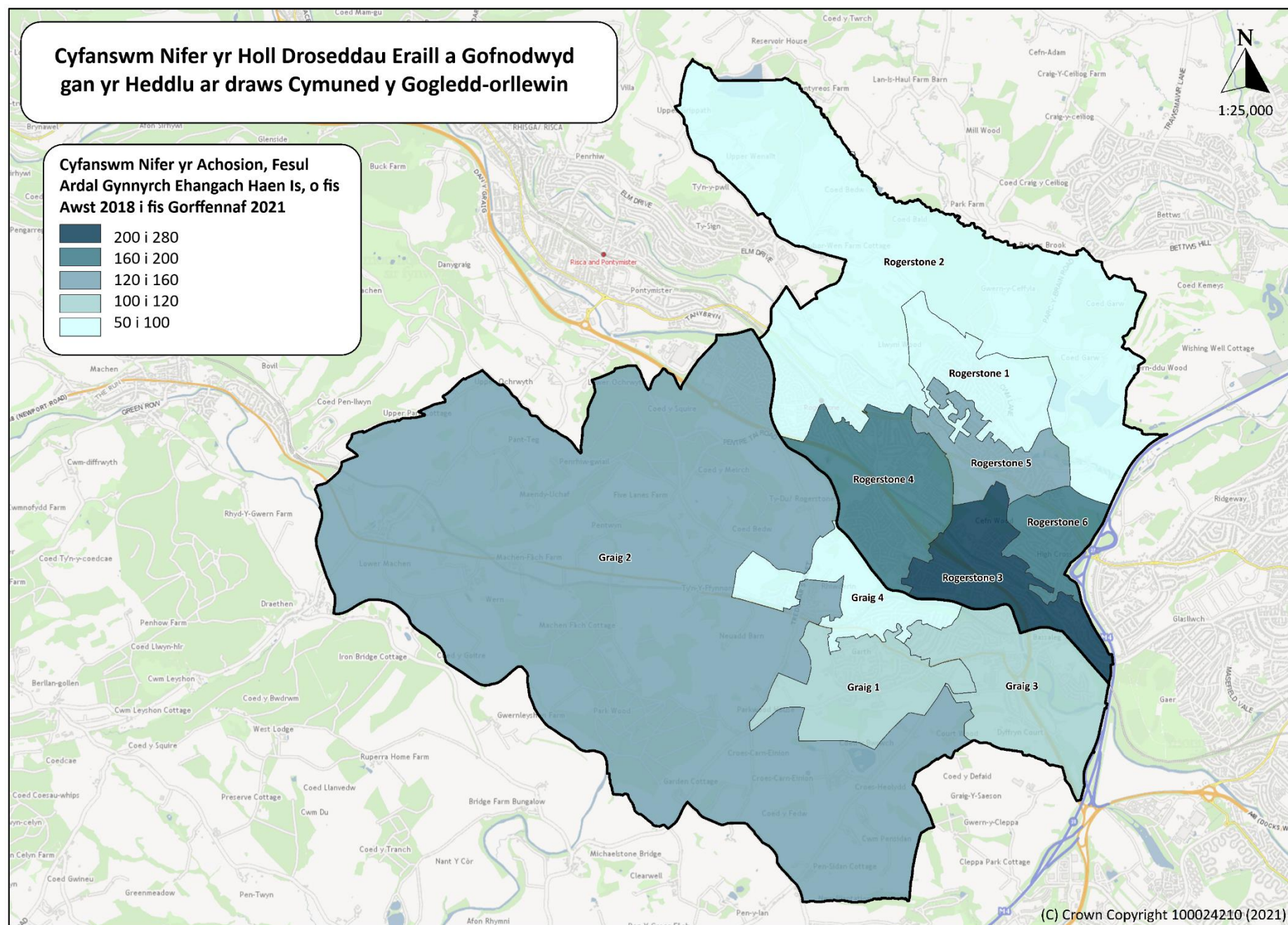
Yr Holl Droseddau Eraill a Gofnodwyd gan yr Heddlu

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ACEHI gyda'r niferoedd uchaf o'r holl droseddau eraill a gofnodwyd gan yr heddlu rhwng Awst 2018 a Gorffennaf 2021 yn Nhŷ-du 3 (273). Mae hyn yn cymharu â'r nifer isaf o ddigwyddiadau yn Nhŷ-du 1 (59), Graig 4 (85) a Thŷ-du 2 (97).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd nifer yr holl droseddau eraill a gofnodwyd gan yr heddlu rhwng Awst 2018 a Gorffennaf 2021 yn amrywio ar draws ei dwy ward, o Dŷ-du (942) i Graig (470).

Cyfanswm yr Holl Droseddau Eraill a Gofnodwyd	
Police.co.uk ⁴⁴	Digwyddiadau o Awst 2018 i Orffennaf 2021
Tŷ-du 1	59
Tŷ-du 2	97
Tŷ-du 3	273
Tŷ-du 4	191
Tŷ-du 5	123
Tŷ-du 6	199
Tŷ-du	942
Graig 1	114
Graig 2	155
Graig 3	116
Graig 4	85
Graig	470
Casnewydd	27,342

⁴⁴ www.Police.co.uk

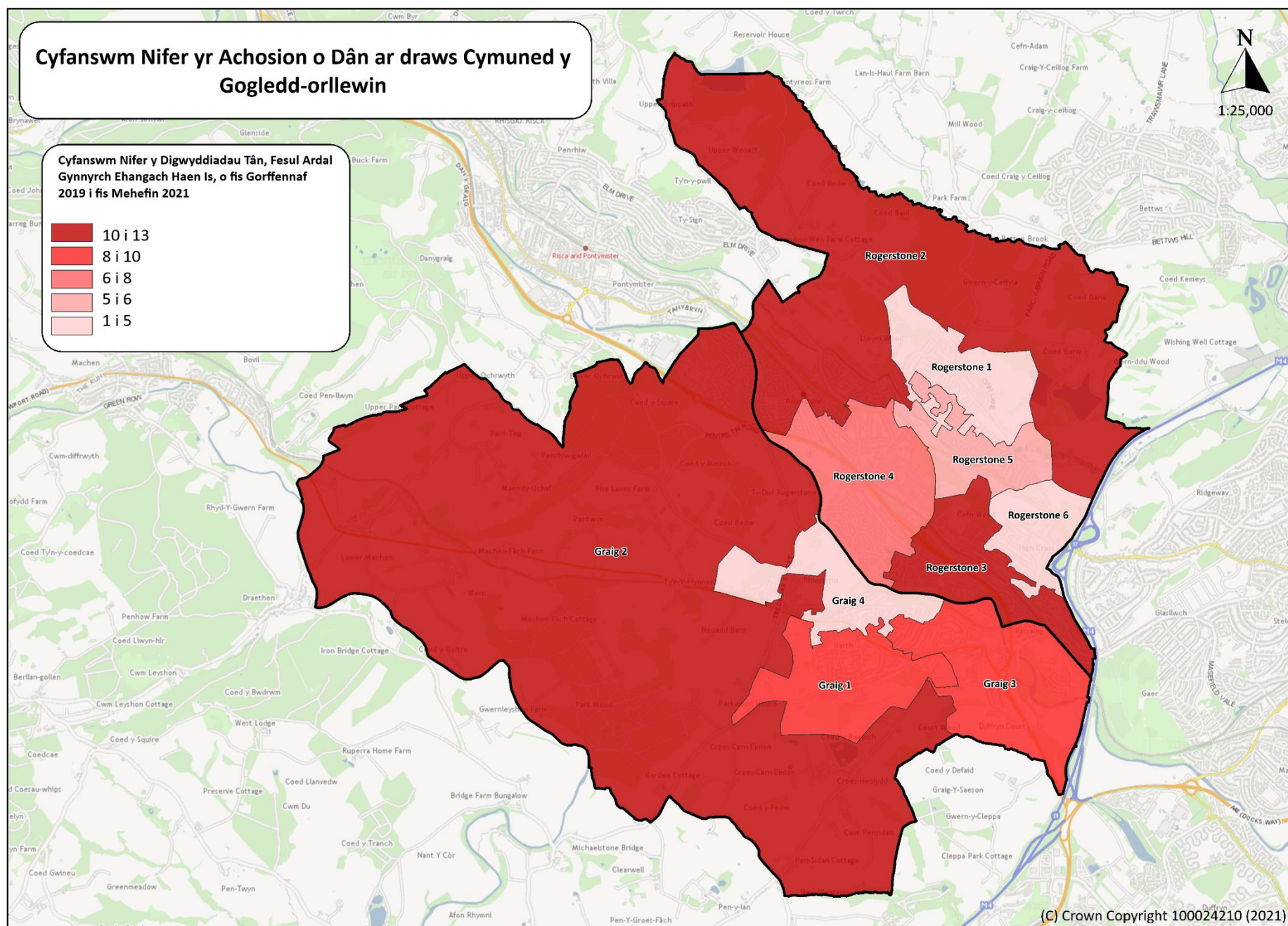
Tanau

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin roedd yr ACEHI gyda'r cyfanswm uchaf o ddigwyddiadau'n ymwneud â thân o fis Gorffennaf 2019 i fis Mehefin 2021 yn Graig 2 (13), Tŷ-du 3 (12) a Thŷ-du 2 (10). Mae hyn yn cymharu â'r cyfanswm isaf o ddigwyddiadau'n ymwneud â thân yn Nhŷ-du 1 (1), Tŷ-du 6 (4) a Graig 4 (4).

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd cyfanswm nifer y digwyddiadau'n ymwneud â thân rhwng Gorffennaf 2018 a Mehefin 2021 yn amrywio ychydig ar draws ei dwy ward o Graig (34) i Dŷ-du (38).

Cyfanswm Nifer y Digwyddiadau Tân	
GTADC ⁴⁵	Digwyddiadau rhwng Gorffennaf 2019 a Mehefin 2021
Tŷ-du 1	1
Tŷ-du 2	10
Tŷ-du 3	12
Tŷ-du 4	6
Tŷ-du 5	5
Tŷ-du 6	4
Tŷ-du	38
Graig 1	8
Graig 2	13
Graig 3	9
Graig 4	4
Graig	34
Casnewydd	1,519

⁴⁵ Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru

Sut mae'r trefniadau byw i'r preswylwyr?

MALIC 2019 – Maes Tai

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru⁴⁶ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Diben y maes tai yw nodi tai annigonol, o ran amodau ffisegol a byw, ac argaeledd. Yma, mae amodau byw yn golygu addasrwydd y tai ar gyfer y rhai sy'n byw ynddynt, er enghraifft o ran iechyd a diogelwch, ac addasiadau angenrheidiol. Mae'r maes tai yn cynnwys dau ddangosydd:

- Mae dangosydd sy'n ymwneud â gorlenwi yn mesur canran y bobl sy'n byw ar aelwydydd gorlawn (mesur ystafelloedd gwely ar sail Cyfrifiad 2011).
- Dangosydd newydd wedi'i fodelu ar gyfer tai o ansawdd gwael. Mae'n mesur y tebygolrwydd y bydd tai mewn cyflwr gwael neu'n cynnwys peryglon difrifol (er enghraifft, risg o gwympto neu dai oer), ac fe'i cyfrifwyd o gymysgedd o arolwg a ffynonellau data gweinyddol gan y Sefydliad Ymchwil Adeiladu (BRE).

Gorlenwi

Daw'r data am bobl sy'n byw ar aelwydydd gorlawn o Gyfrifiad 2011 ac felly nid yw wedi newid o gymharu â data 2014. Roedd y data ym MALIC 2011 yn seiliedig ar ddata o Gyfrifiad 2001 ond ni ellir ei gymharu â data mwy diweddar oherwydd newid i'r mesur ar sail nifer yr ystafelloedd gwely.

Mae'r dangosydd hwn yn mesur a yw llety aelwyd yn orlawn (ar sail nifer yr ystafelloedd gwely). Defnyddir oedrannau aelodau'r aelwyd a'u perthynas â'i gilydd i gyfrifo nifer yr ystafelloedd gwely sydd eu hangen arnynt, ar sail fformiwla safonol. Gweler adroddiad technegol MALIC 2019⁴⁷ am fwy o fanylion.

Tai o Ansawdd Gwael

Ym MALIC 2019, mae'r maes tai yn cyflwyno dangosydd modelu newydd ar gyfer tai o ansawdd gwael. Mae'r dangosydd hwn yn helpu i gofnodi cyflwr ffisegol ac amodau byw. Dyma'r tro cyntaf i ddefnyddio data wedi'i fodelu mewn unrhyw faes o MALIC, ac mae wedi gwella'r ystod o wybodaeth am dai sydd ar gael yn yr ardal leol. Fodd bynnag, un anfantais o ddefnyddio data wedi'i fodelu'n barhaus yw'r cyfyngiad posibl o ran adlewyrchu effaith ymyriadau diweddar neu newidiadau eraill. Os yw'n llywio penderfyniadau, dylid defnyddio data wedi'i fodelu ar y cyd â data neu wybodaeth leol gadarn a chyfredol lle bynnag y bo'n bosibl.

Cyfrifir y dangosydd newydd gan ddefnyddio model a adeiladwyd o ddata arolwg, sy'n gwneud rhagfynegiadau tebygolrwydd am anheddau lefel unigol yng Nghymru, gan ddefnyddio ystod o setiau data gweinyddol fel mewnbynnau. Gweler adroddiad technegol MALIC 2019 am fwy o fanylion. Mae hyn yn ein galluogi i amcangyfrif y tebygolrwydd y bydd gan anheddau mewn ardal benodol:

- berygl Categori 1 oherwydd gormod o oerfel, cwympiadau neu beryglon eraill o dan y System Mesur Iechyd a Diogelwch ar gyfer Tai (SMIDT)⁴⁸
- neu y byddant mewn cyflwr gwael

Ystyrir bod gan annedd berygl Categori 1 o ganlyniad i oerfel gormodol os oes bygythiad difrifol o dymheredd dan do is-optimaidd. Asesir bod gan annedd berygl Categori 1 o ran cwympiadau os ystyrir bod risg ddifrifol o gwympto ar y grisiau, rhwng lefelau neu ar arwynebau gwastad, neu gwympto sy'n gysylltiedig â bath, cawod neu gyfleuster tebyg.

Dywedir bod annedd mewn cyflwr gwael os yw o leiaf un o'r elfennau adeiladwaith allweddol yn hen ac mae angen ei hadnewyddu neu ei hatgyweirio'n sylweddol oherwydd ei chyflwr; neu mae mwy nag un o'r

⁴⁶ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

⁴⁷ [Adroddiad Technegol MALIC 2019](#)

⁴⁸ [System Mesur Iechyd a Diogelwch Tai \(SMIDT\)](#)

cydrannau adeiladwaith eraill yn hen ac mae angen eu hadnewyddu neu eu hatgyweirio'n sylweddol. Sylwer bod angen i dai cymdeithasol gynnal Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC)⁴⁹, ac felly mewn ardaloedd lle mae cyfran uchel o dai cymdeithasol, mae'r data wedi'i fodelu yn tueddu i ddangos tebygolrwydd is o dai o ansawdd gwael.

Graddfeydd Tai 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	12.6	25.3	27.4	37.9
Cymru	1,909	10	20	30	50

Roedd ACEHI Graig 3 yn y 50% o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Tai, tra bod Tŷ-du 4 a Thŷ-du 6 yn y 30% lleiaf difreintiedig uchaf. O'i gymharu â'r LSOA yn Nhŷ-du 1, Tŷ-du 2, Graig 1, Graig 2, Graig 4 a Thŷ-du 5 yn y 10% o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

O ran y maes Tai, mae Langstone yn un o'r wardiau lleiaf difreintiedig yng Nghasnewydd, gyda phob un o'i ACEHI yn y 10% uchaf o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Tai
Tŷ-du 1	1890	1894
Tŷ-du 2	1789	1891
Tŷ-du 3	804	1636
Tŷ-du 4	1249	1350
Tŷ-du 5	1816	1758
Tŷ-du 6	1127	1406
Graig 1	1663	1887
Graig 2	1774	1829
Graig 3	1509	1137
Graig 4	1871	1811

Allwedd:

Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

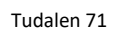
Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos gradd Maes Tai MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

⁴⁹ [Safon Ansawdd Tai Cymru \(SATC\)](#)

MALIC 2019 – Maes Mynediad i Wasanaethau

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru⁵⁰ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol:

Mae'r maes mynediad i wasanaethau yn mesur mynediad corfforol trwy amserau teithiau dychwelyd cyfartalog (mewn munudau) i 8 gwasanaeth gan ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus a 9 gwasanaeth sy'n defnyddio trafndiaeth breifat. Mae dangosydd mynediad i wasanaethau digidol hefyd wedi'i ychwanegu ar gyfer MALIC 2019, sy'n mesur mynediad i fand eang cyflym iawn. Amlinellir y dangosyddion sy'n cyfrannu at y maes hwn isod.

- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Fferyllfa
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Siop Fwyd
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Feddygfa
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Swyddfa Bost
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Ysgol Gynradd
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Lyfrgell Gyhoeddus
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Gyfleuster Chwaraeon
- Amser teithio cyhoeddus a phreifat cyfartalog i Ysgol Uwchradd
- Amser teithio preifat cyfartalog i Orsaf Betrol
- % Diffyg argaeledd band eang ar 30Mb/s

Mynediad Corfforol

Rydym wedi diweddarau cyfres o ddangosyddion MALIC 2014 sy'n mesur amserau teithio i wasanaethau allweddol. Er nad yw egwyddorion y fethodoleg ar gyfer mesur amserau teithio wedi newid rhwng MALIC 2014 a MALIC 2019 – mae'r pecynnau cymorth technegol a ddefnyddiwyd wedi newid yn sylweddol i geisio cynyddu cywirdeb, cadernid a'r modd i ailadrodd y data. Ceir manylion llawn am yr hyn sydd wedi newid, a'r paramedrau a ddefnyddiwyd ar gyfer cyfrifiadau MALIC 2019, yn yr Adroddiad Technegol⁵¹.

Oherwydd y gwelliannau a wnaed, dylid bod yn ofalus wrth ddehongli newidiadau yng ngwerthoedd y dangosydd amser teithio, nad ydynt yn gwbl gymaradwy â data hyn.

Ar gyfer MALIC 2019, cyfrifwyd amserau teithio trafndiaeth gyhoeddus (cerdded a defnyddio bws cyhoeddus, trên cyhoeddus neu goets cenedlaethol) i'r pwynt mynediad agosaf ar gyfer gwasanaeth penodol gan ddefnyddio propeR, cynllunydd teithiau amlfoddol ffynhonnell agored (ceir mwy o wybodaeth yn ystorfa GitHub⁵²).

Cyfrifwyd amserau teithio trafndiaeth breifat i'r man mynediad agosaf ar gyfer gwasanaeth penodol gan ddefnyddio'r llyfrgell pgRouting o fewn PostGIS. Cipiwyd y rhwydwaith cerbydau ar ffurf Rhwydwaith Priffyrdd MasterMap yr Arolwg Ordnans, gyda'r cyflymder cerbydau cyfartalog yn seiliedig ar Ddata Cyflymder Cyfartalog o Basemap.

Mae data cyflymder cyfartalog yn adlewyrchu'r cyflymder cerbydau cyfartalog ar draws 2018. Cafwyd geometreg y ffordd, amserlenni trafndiaeth gyhoeddus a'r holl darddiadau gwasanaethau ym mis Mawrth 2019.

Mynediad Digidol

Cyfrifir y dangosydd mynediad digidol fel cyfran y cartrefi a'r busnesau bach nad ydynt yn gallu cael band eang llinell sefydlog ar gyflymder cysoni lawrlwytho o 30Mb/s neu uwch (band eang cyflym iawn). Mae hyn yn

⁵⁰ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

⁵¹ [Adroddiad Technegol MALIC 2019](#)

⁵² [Ystorfa GitHub](#)

cynnwys eiddo heb fand eang. Y ffynhonnell yw Adroddiad Cysylltu'r Gwledydd Ofcom ar gyfer Gwanwyn 2019⁵³.

Graddfeydd Mynediad i Wasanaethau 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	2.1	8.4	23.2	43.2
Cymru	1,909	10	20	30	50

Mae ACEHI Tŷ-du 4, Graig 2, Graig 1 a Thŷ-du 1 yn y 40% uchaf o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Mynediad at Wasanaethau. O'i gymharu â'r LSOA yn Nhŷ-du 2, Graig 4, Tŷ-du 6 a Thŷ-du 5 yn yr 20% o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Mynediad i Wasanaethau
Tŷ-du 1	1890	1319
Tŷ-du 2	1789	1704
Tŷ-du 3	804	1440
Tŷ-du 4	1249	1161
Tŷ-du 5	1816	1533
Tŷ-du 6	1127	1634
Graig 1	1663	1298
Graig 2	1774	1265
Graig 3	1509	1384
Graig 4	1871	1681

Allwedd:

Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

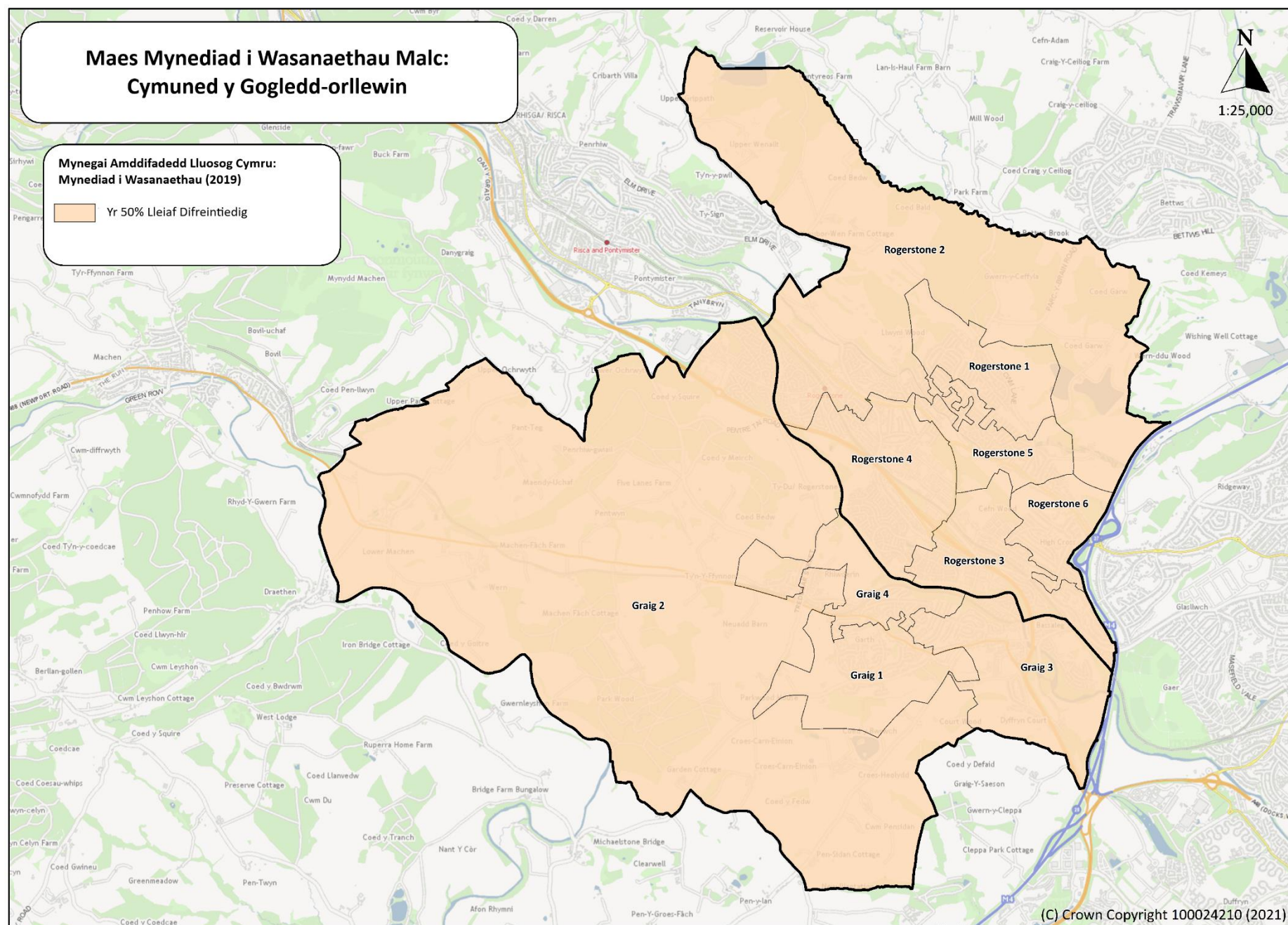
Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos graddfa Maes Mynediad i Wasanaethau MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

⁵³ [Adroddiad Cysylltu'r Gwledydd Ofcom ar gyfer Gwanwyn 2019](#)

Cartrefi Gwag

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd nifer y cartrefi gwag yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward yn amrywio o Fetws (7) i Malpas (16).

Nifer y Cartrefi Gwag	
Prosbectws Tai CDC Mehefin 2021 ⁵⁴	Rhif
Tŷ-du	21
Graig	12
Casnewydd	625

Mae'r ddelwedd thematig isod yn dangos nifer y cartrefi gwag o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

Tai Fforddiadwy

Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd canran y stoc bresennol sy'n dai fforddiadwy yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, gan amrywio o Falpas (15%) i Fetws (41%).

Stoc Bresennol sy'n Dai Fforddiadwy	
Prosbectws Tai CDC Mehefin 2021	%
Tŷ-du	10
Graig	6

Mae'r ddelwedd thematig isod yn dangos canran y stoc bresennol sy'n dai fforddiadwy o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

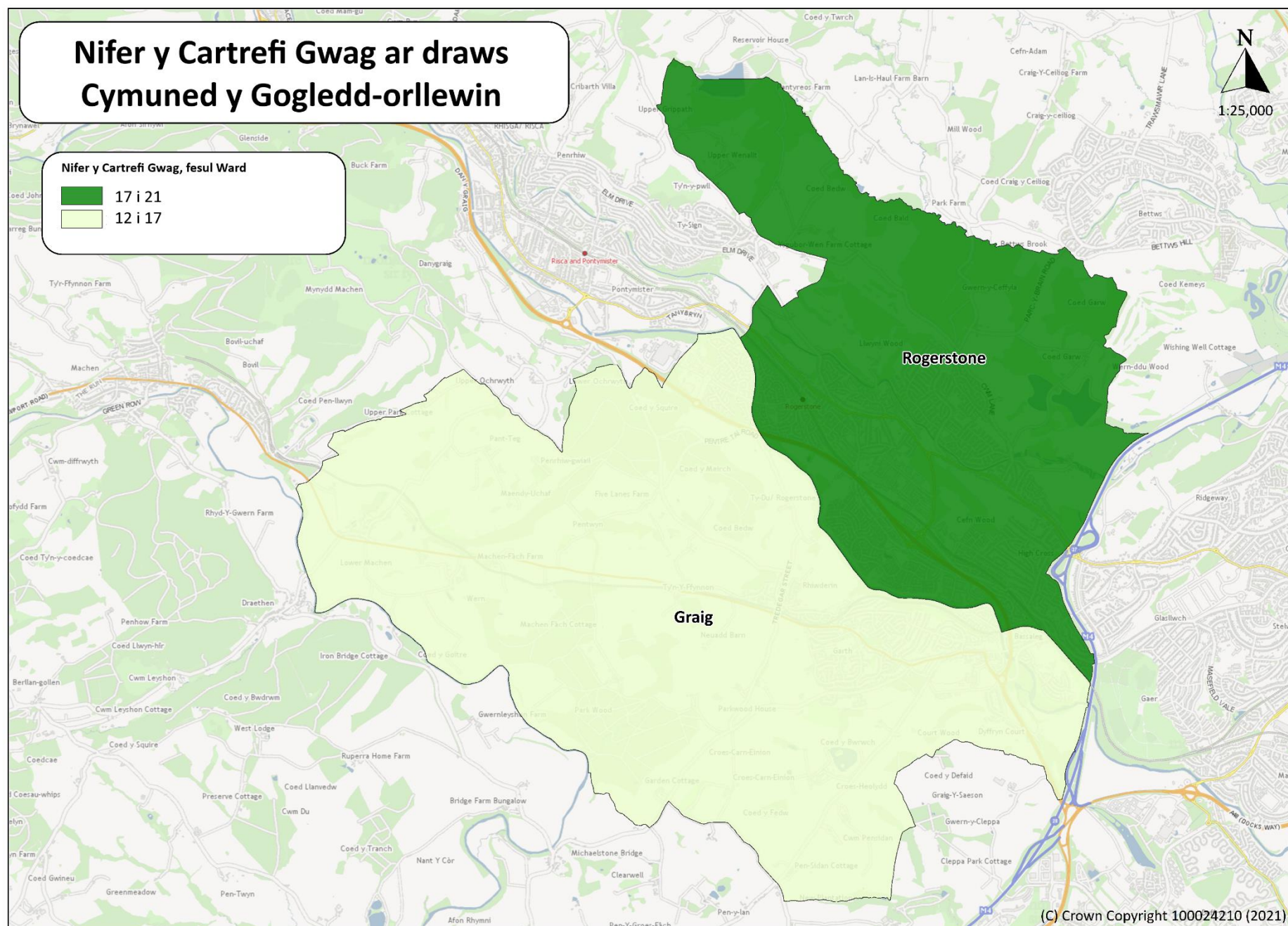
Chwilio am Lety

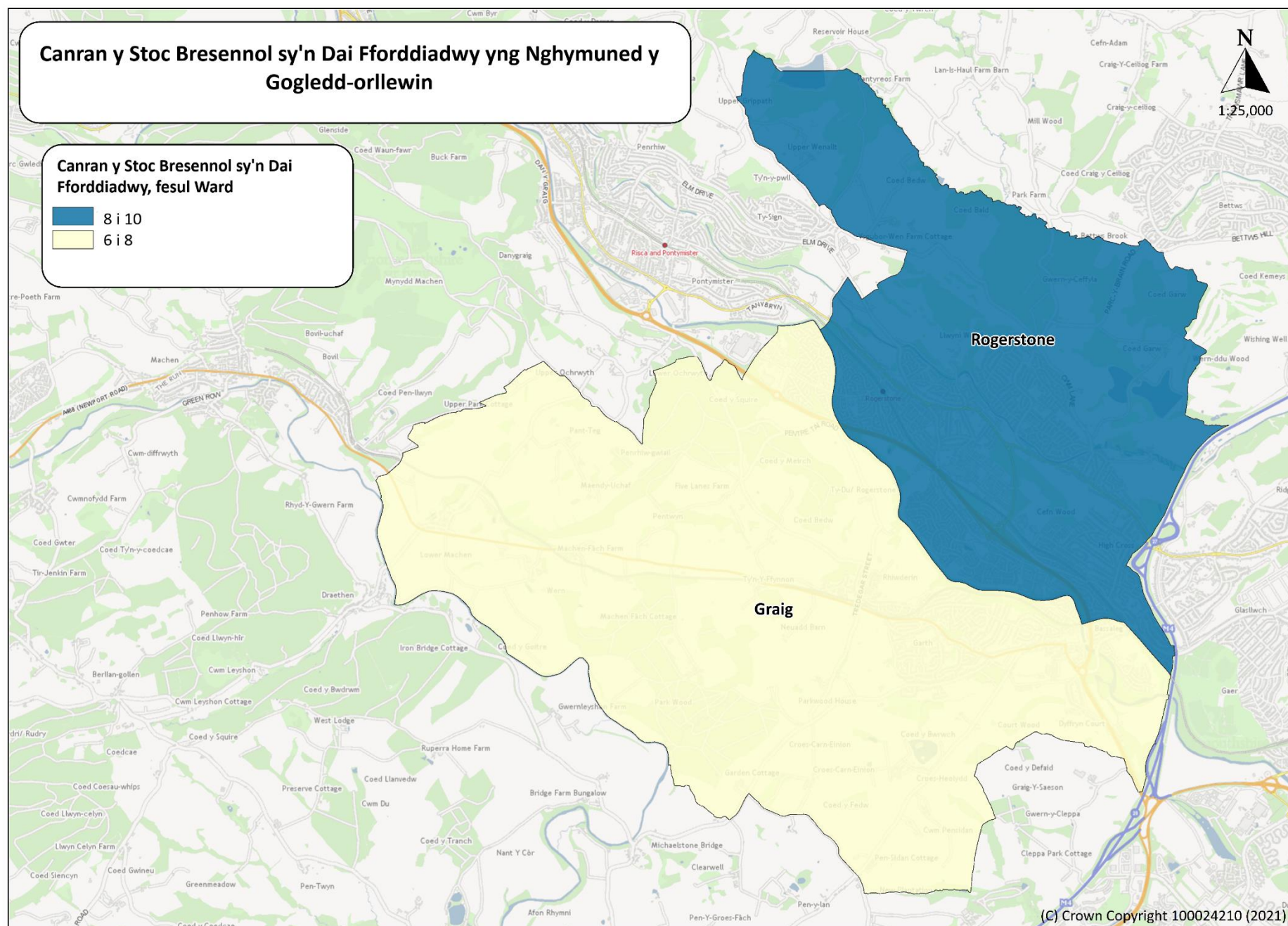
Ar draws cymuned y Gogledd-orllewin roedd canran yr ymgeiswyr tai oedd yn chwilio am lety yn amrywio ar draws pob un o'i dwy ward, gan amrywio o Fetws (21%) i Falpas (24%).

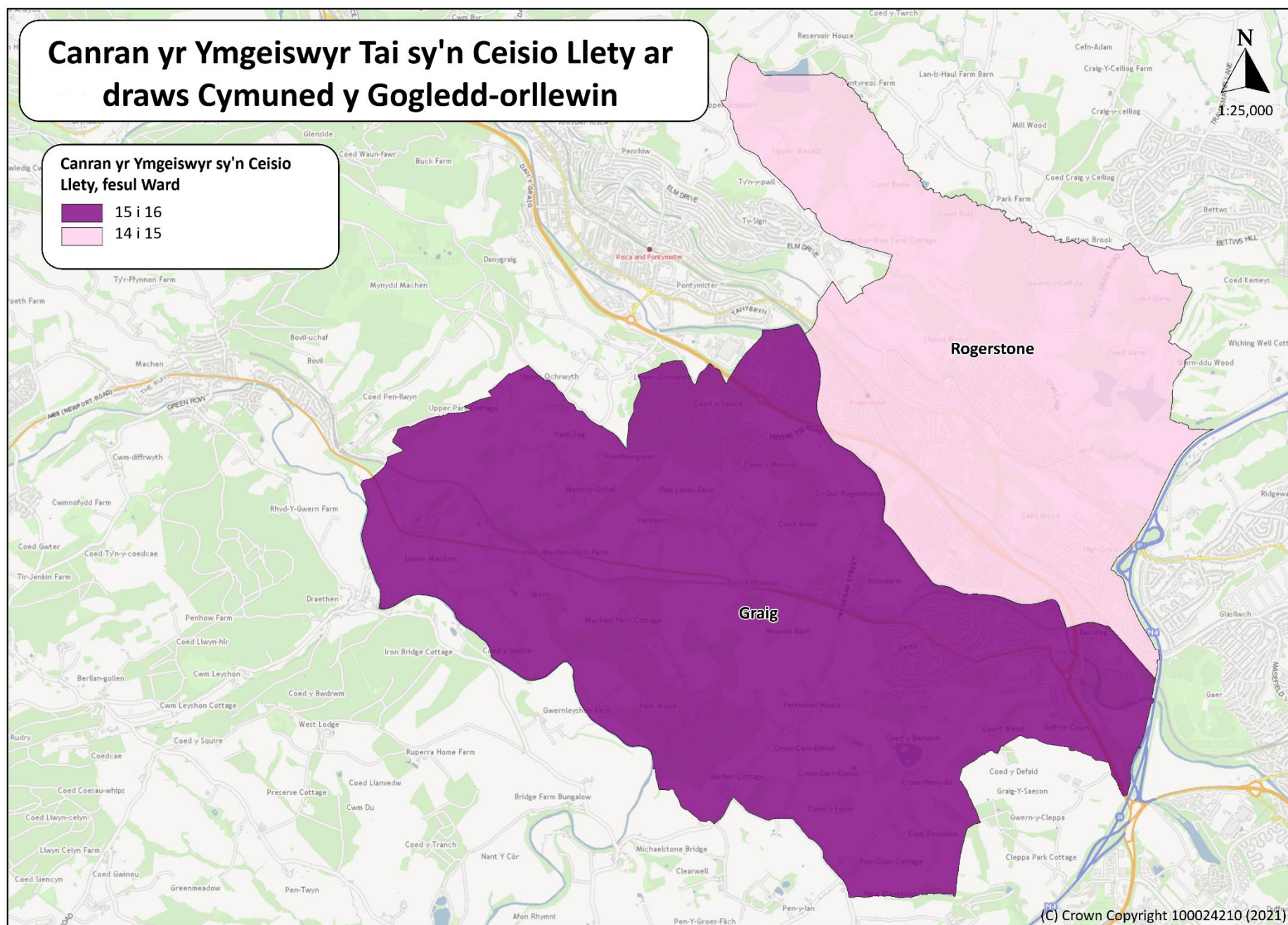
Ymgeiswyr Tai yn Ceisio Llety	
Prosbectws Tai CDC Mehefin 2021	%
Tŷ-du	14
Graig	16

Mae'r ddelwedd thematig isod yn dangos canran yr ymgeiswyr tai sy'n chwilio am lety o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

⁵⁴ Prosbectws Tai Cyngor Dinas Casnewydd Mehefin 2021

Adran 5: Lles Diwylliannol

Mae lles diwylliannol yn cwmpasu meysydd fel tollau, credoau a rennir, ymddygiadau a hunaniaeth. Gallai gwybodaeth a allai fod yn ddefnyddiol wrth asesu lles diwylliannol ardal gynnwys mesurau sy'n ymwneud â threftadaeth, iaith a thraddodiadau, a chymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden, creadigol a diwylliannol.

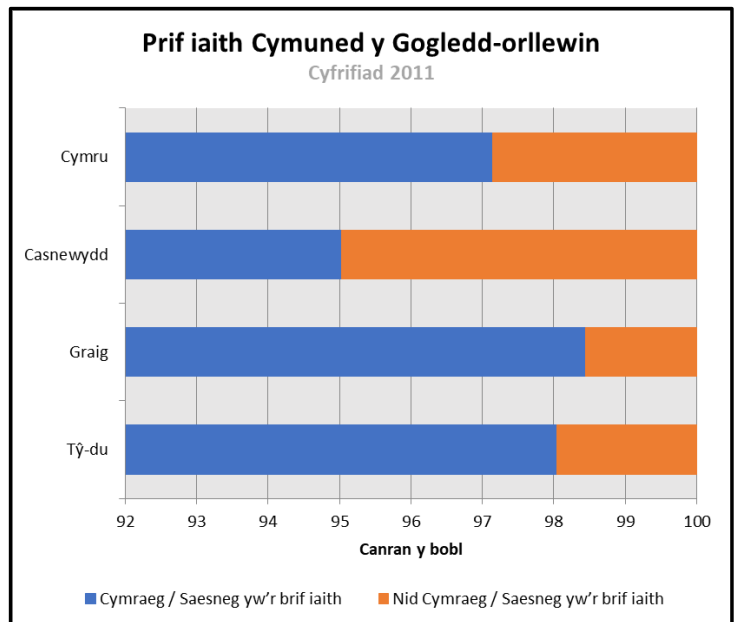
Ar hyn o bryd, prin yw'r mesurau sydd ar gael ar lefel ward neu AGEHI i gefnogi'r asesiad ardal leol o les diwylliannol.

Beth yw prif iaith y gymuned?

Roedd data'r Cyfrifiad diweddaraf yn 2011⁵⁵ yn dangos bod canran y preswylwyr (3 oed a hŷn) o fewn cymuned y Gogledd-orllewin a nododd mai Cymraeg/Saesneg oedd eu prif iaith yn amrywio ar draws ei dwy ward, gan amrywio o Fetws (97.3%) i Falpas (98.1%), a oedd yn cymharu â 95.0% ar gyfer Casnewydd a 97.1% ar gyfer Cymru.

Roedd amrywiad hefyd rhwng yr ACEHI ym mhob un o'r wardiau yn amrywio o 6.7% i 8.8% ym Metws; a 7.9% i 9.2% ym Malpas.

Roedd gan Falpas a Betws ganran uwch o breswylwyr (3 oed a hŷn) a nododd mai Cymraeg/Saesneg oedd eu prif iaith o'i chymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Prif iaith y gymuned							
Cyfrifiad 2011	Pawb arferol 3 oed a hŷn		Cymraeg / Saesneg		Nid Cymraeg / Saesneg		Iaith arwyddion (gan gynnwys yn y Gymraeg / Saesneg)
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	
Tŷ-du 1	1,330	98.5	1,316	98.9	14	1.1	0 0.0
Tŷ-du 2	2,265	95.0	2,222	98.1	43	1.9	0 0.0
Tŷ-du 3	1,657	96.1	1,596	96.3	61	3.7	5 0.3
Tŷ-du 4	1,687	95.8	1,655	98.1	32	1.9	0 0.0
Tŷ-du 5	1,417	97.8	1,402	98.9	15	1.1	2 0.1
Tŷ-du 6	1,440	96.7	1,413	98.1	27	1.9	1 0.1
Tŷ-du	9,796	96.4	9,604	98.0	192	2.0	8 0.1
Graig 1	1,313	97.4	1,296	98.7	17	1.3	1 0.1
Graig 2	1,813	95.6	1,775	97.9	38	2.1	0 0.0
Graig 3	1,677	97.3	1,648	98.3	29	1.7	0 0.0
Graig 4	1,164	97.8	1,155	99.2	9	0.8	1 0.1
Graig	5,967	96.9	5,874	98.4	93	1.6	2 0.0
Casnewydd	139,849	96.0	132,901	95.0	6,948	5.0	71 0.1
Cymru	2,955,841	96.5	2,871,405	97.1	84,436	2.9	1,118 0.0

⁵⁵ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

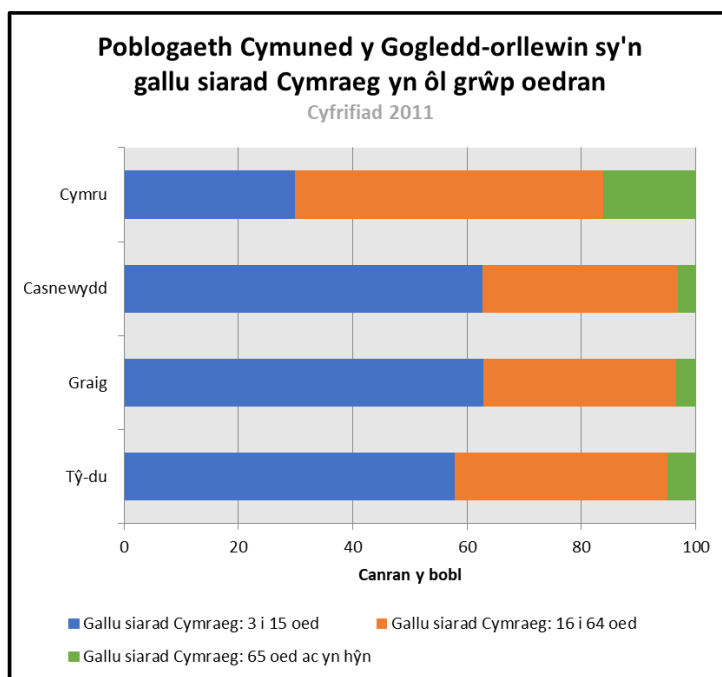
Pwy sy'n siarad Cymraeg yn y gymuned?

Roedd data'r Cyfrifiad diweddaraf yn 2011⁵⁶ yn dangos bod canran y preswylwyr (3 oed a hŷn) o fewn cymuned y Gogledd-orllewin a nododd y gallent siarad Cymraeg yn amrywio ar draws ei dwy ward, yn amrywio o Fetws (8.0%), i Falpas (8.5%), a oedd yn cymharu â 9.3% ar gyfer Casnewydd a 19.0% ar gyfer Cymru.

Roedd amrywiad hefyd rhwng yr ACEHI ym mhob un o'r wardiau yn amrywio o 6.7% i 8.8% ym Metws; a 7.9% i 9.2% ym Malpas.

Roedd gan Fetws a Malpas ganran is o breswylwyr (3 oed a hŷn) a nododd y gallent siarad Cymraeg o'i chymharu â chyfartaledd Casnewydd.

Sgiliau iaith Gymraeg y gymuned (3 oed a hŷn)								
Cyfrifiad 2011	Gallu siarad Cymraeg		Gallu siarad Cymraeg (3 i 15 oed)		Gallu siarad Cymraeg (16 i 64 oed)		Gallu siarad Cymraeg (65 oed a hŷn)	
	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%	Rhif	%
Tŷ-du 1	131	9.8	67	51.1	56	42.7	8	6.1
Tŷ-du 2	243	10.7	149	61.3	87	35.8	7	2.9
Tŷ-du 3	149	9.0	86	57.7	58	38.9	5	3.4
Tŷ-du 4	187	11.1	123	65.8	53	28.3	11	5.9
Tŷ-du 5	114	8.0	47	41.2	55	48.2	12	10.5
Tŷ-du 6	133	9.2	82	61.7	48	36.1	3	2.3
Tŷ-du	957	9.8	554	57.9	357	37.3	46	4.8
Graig 1	136	10.4	86	63.2	46	33.8	4	2.9
Graig 2	212	11.7	148	69.8	59	27.8	5	2.4
Graig 3	198	11.8	118	59.6	70	35.4	10	5.1
Graig 4	127	10.9	71	55.9	52	40.9	4	3.1
Graig	673	11.3	423	62.9	227	33.7	23	3.4
Casnewydd	13,002	9.3	8,164	62.8	4,436	34.1	402	3.1
Cymru	562,016	19.0	168,750	30.0	302,334	53.8	90,932	16.2

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, roedd y rhaniad oedran ar gyfer preswylwyr sy'n gallu siarad Cymraeg yn amrywio ar draws ei dwy ward. Malpas sydd â'r ganran uchaf o'u poblogaeth sy'n 65 oed a hŷn sy'n gallu siarad Cymraeg (4.0%) ac yna Betws (2.2%). Roedd hyn yn cymharu â 62.8% ar gyfer Casnewydd a 30.0% ar gyfer Cymru.

Malpas sydd â'r ganran uchaf o'u poblogaeth rhwng 16 a 64 oed sy'n gallu siarad Cymraeg (32.0%) ac yna Betws (27.7%). Roedd hyn yn cymharu â 34.1% ar gyfer Casnewydd a 53.8% ar gyfer Cymru.

Malpas sydd â'r ganran uchaf o'u poblogaeth sy'n 65 oed a hŷn sy'n gallu siarad Cymraeg (4.0%) ac yna Betws (2.2%). Roedd hyn yn cymharu â 3.1% ar gyfer Casnewydd a 16.2% ar gyfer Cymru.

⁵⁶ Cyfrifiad 2011, Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG)

Adran 6: Lles Amgylcheddol

Gall ein hamgylchedd a sut rydym yn teimlo amdano effeithio ar ein lles. Mae lles amgylcheddol yn cwmpasu ystod eang o feysydd. Mae'r rhain yn cynnwys deall cyflwr presennol ein hamgylchedd naturiol ac effaith ein gweithredoedd arno. Mae hefyd yn cynnwys rheoli a diogelu'r amgylchedd a deall unrhyw risgiau i ni ein hunain ac eraill o'r amgylchedd o'n cwmpas.

Beth yw cyfansoddiad yr amgylchedd?

MALIC 2019 – Maes yr Amgylchedd Ffisegol

Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru⁵⁷ (MALIC) 2019 yn mesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach. Ar hyn o bryd, wyth maes (neu fath) ar wahân o amddifadedd a gwmpesir gan MALIC. Mae pob maes wedi'i greu o amrywiaeth o ddangosyddion gwahanol: Diben y maes hwn yw mesur ffactorau yn yr ardal leol a all effeithio ar les neu ansawdd bywyd y sawl sy'n byw yn yr ardal. Mae maes yr amgylchedd ffisegol yn cynnwys tri is-faes fel a ganlyn:

- Ansawdd Aer (tri dangosydd)
- Perygl Llifogydd (un dangosydd)
- Mannau Gwyrdd (dau ddangosydd)

Bu sawl newid methodolegol i faes yr amgylchedd ffisegol rhwng MALIC 2014 a MALIC 2019. Ym MALIC 2014, roedd yr is-faes Ansawdd Aer yn cynnwys dau ddangosydd – Crynodiadau Aer ac Allyriadau Aer – a gyfrifwyd gan ddefnyddio cyfuniad o ddata crynodiadau ar gyfer amrywiaeth o lygryddion ac Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer. Mae'r is-faes wedi'i symleiddio ar gyfer MALIC 2019 ac mae bellach yn cynnwys tri dangosydd ar sail gwerthoedd crynodiad cyfartalog wedi'u pwysoli gan y boblogaeth o'r llygryddion canlynol:

- Nitrogen deuocsid (NO₂)
- Gronynnau < 10 µm (PM₁₀)
- Gronynnau < 2.5 µm (PM_{2.5})

Mae is-faes Mannau Gwyrdd wedi'i gynnwys ym MALIC 2019 yn hytrach nag is-faes Agosrwydd at Safleoedd Gwaredu Gwastraff a Diwydiannol. Mae'r is-faes hwn yn cynnwys dau ddangosydd:

- Agosrwydd at fannau gwyrdd naturiol hygrych – mesur canran yr aelwydydd o fewn 300 metr o fan gwyrdd naturiol hygrych, a
- Sgôr manau gwyrdd amgylchynol – mesur Mynegai Llystyfiant Gwahaniaeth wedi'i Normaleiddio (MLIGN) cymedrig ar gyfer aelwydydd.

Mae'r is-faes Perygl Llifogydd ar gyfer MALIC 2019 wedi dod o set ddata Asesu Perygl Llifogydd Cymru (APLIC) a ddatblygwyd ac a ddarparwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC). Mae'r data hwn yn cynnwys gwybodaeth am berygl llifogydd o afonydd, y môr a llifogydd dŵr wyneb. Mae hyn yn newid o MALIC 2014 lle nad oedd cyfrifiad yr is-faes Perygl Llifogydd yn cynnwys llifogydd dŵr wyneb.

Dangosyddion Ansawdd Aer

Mae'r is-faes Ansawdd Aer yn cynnwys tri dangosydd ar wahân sy'n mesur crynodiadau o lygryddion allweddol. Fe'u creir gan ddefnyddio mesuriadau o lygryddion a allai gael effeithiau negyddol ar iechyd pobl a/neu'r amgylchedd, ar sail y ddealltwriaeth feddygol a gwyddonol orau, ac fe'u cynigir fel mesur procsi o ansawdd yr amgylchedd cyfagos. Mae ansawdd aer gwael yn awgrymu agosrwydd at weithgareddau penodol fel symudiad traffig, hylosgi domestig a safleoedd diwydiannol – gweithgareddau a allai gael effaith negyddol ar ansawdd bywyd, yr amgylchedd lleol ac iechyd.

⁵⁷ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019](#)

Dangosyddion manau gwyrdd

Mae'r is-faes Mannau Gwyrdd yn cynnwys dau ddangosydd sy'n mesur agosrwydd at fannau gwyrdd hygrych, naturiol a swm y manau gwyrdd amgylchynol. Po uchaf yw gwerth yr MLIGN, y mwyaf o fannau gwyrdd amgylchynol sydd yn yr ardal ddaearyddol honno.

Graddfeydd yr Amgylchedd Ffisegol 2019	Nifer yr ACEHI	% yr ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-191	% yr ACEHI yn y 20% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-382	% yr ACEHI yn y 30% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-573	% yr ACEHI yn y 50% mwyaf difreintiedig Graddfeydd 1-955
Casnewydd	95	43.2	68.4	80	95.8
Cymru	1,909	10	20	30	50

Mae ACEHI Tŷ-du 4, Tŷ-du 3, Graig 3, Tŷ-du 2 a Graig 2 yn yr 20% uchaf o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar gyfer y maes Amgylchedd Ffisegol. O'i gymharu â'r ACEHI yn Graig 4 a Thŷ-du 1 yn y 50% o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

	Graddfeydd MALIC	Amgylchedd Ffisegol
Tŷ-du 1	1890	971
Tŷ-du 2	1789	360
Tŷ-du 3	804	236
Tŷ-du 4	1249	205
Tŷ-du 5	1816	591
Tŷ-du 6	1127	431
Graig 1	1663	590
Graig 2	1774	368
Graig 3	1509	332
Graig 4	1871	1014

Allwedd:

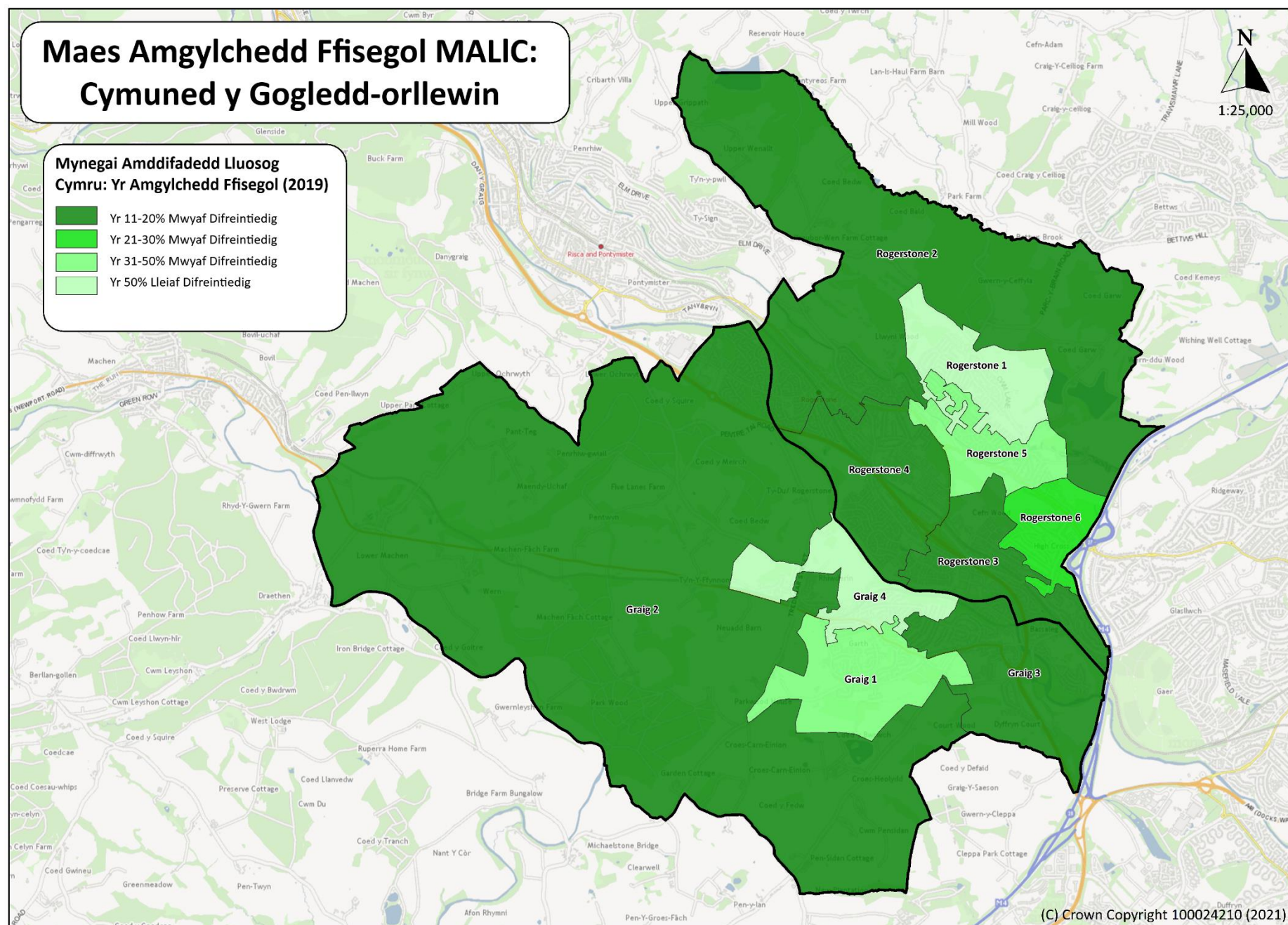
Graddfa MALIC gyffredinol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Graddfeydd Maes MALIC Unigol lle mae'r Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru

Ystod Graddfeydd MALIC:

1 i 191	-	y 10% mwyaf difreintiedig
192 i 382	-	yr 20% mwyaf difreintiedig
383 i 573	-	y 30% mwyaf difreintiedig
574 i 955	-	y 50% mwyaf difreintiedig
956 i 1,909	-	y 50% lleiaf difreintiedig

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos graddfeydd Maes Amgylchedd Ffisegol MALIC ar gyfer pob Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ddynodedig o fewn dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

Sut dirwedd sydd yno?

Mannau Gwyrdd Naturiol Hygyrch

Mae'r safon ofynnol a fabwysiadwyd o 2.4 hectar fesul 1,000 o'r boblogaeth ar gyfer mannau agored, chwaraeon a hamdden yn deillio o 'Safonau Meincnod' gofynnol Meysydd Chwarae Cymru ar gyfer chwaraeon a chwarae awyr agored. Dyma'r unig safon genedlaethol a ddarperir ar gyfer chwaraeon awyr agored a mannau chwarae ac felly mae'n dal i gael ei hargymell fel arfer gorau. Mae'r safon Meysydd Chwarae Cymru yn cynrychioli lefel ofynnol o ddarpariaeth a dylid ceisio ei chyrraedd felly ledled Casnewydd mewn ardaloedd trefol a gwledig.

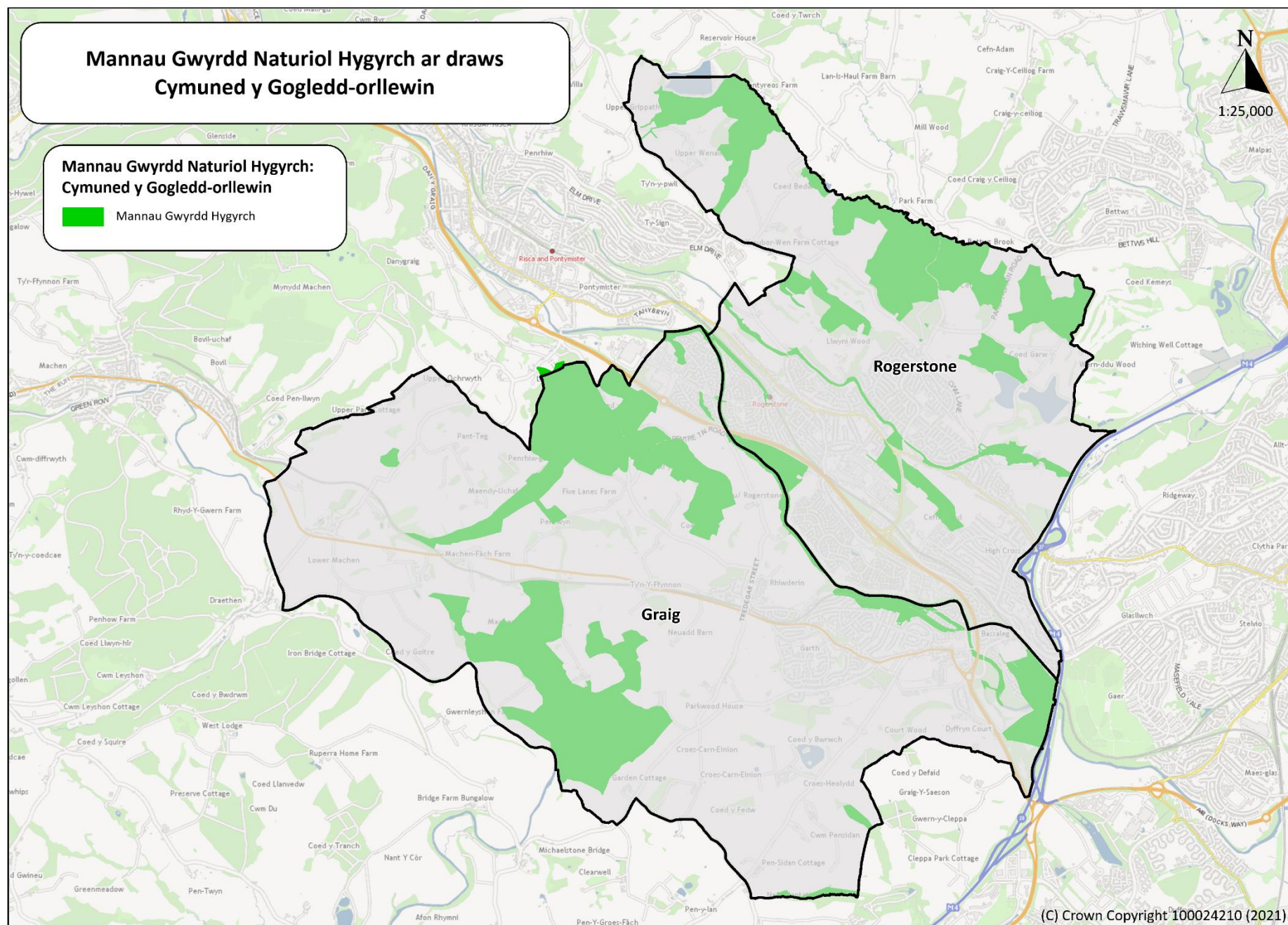
Mae'r safonau meincnod wedi'u rhoi ar waith wrth ddarparu chwaraeon a chwarae awyr agored a'u defnyddio i helpu i nodi unrhyw ardaloedd fesul ward yng Nghasnewydd lle mae diffyg darpariaeth. Ceir dadansoddiad manwl a chrynodeb o'r Ddarpariaeth Mannau Agored ffurfiol, anffurfiol a'r rhai ag offer ar gyfer y ddwy ward yng nghymuned y Gogledd-orllewin isod.

	Poblogaeth 2011	Categori Mannau Agored	Gofyniad Meysydd Chwarae Cymru (hectarau)	Darpariaeth Wirioneddol (hectarau)	Diffyg / Gwarged
Tŷ-du	10,158	Crynodeb	24.38	16.91	-7.47 ↓
		Ffurfiol	16.25	12.86	-3.39 ↓
		Anffurfiol	5.59	3.88	-1.71 ↓
		Ag offer	2.54	0.17	-2.37 ↓
Graig	6,159	Crynodeb	14.98	6.03	-8.95 ↓
		Ffurfiol	9.85	3.37	-6.48 ↓
		Anffurfiol	3.59	2.50	-1.09 ↓
		Ag offer	1.54	0.16	-1.38 ↓

O fewn cymuned y Gogledd-orllewin, mae ei dwy ward yn dangos gwarged cyffredinol mewn darpariaeth mannau agored yn amrywio o'r Graig (-8.95) i Tŷ-du (-7.47) wrth gymharu gofynion Meysydd Chwarae Cymru a darpariaeth wirioneddol.

Mae gan Graig a Thŷ-du ddiffyg yn y ddarpariaeth Mannau Agored Ffurfiol, Anffurfiol a Chyfarpar.

Mae'r ddelwedd thematig ganlynol yn dangos darpariaeth mannau agored a mannau gwyrdd naturiol hygyrch ar draws dwy ward cymuned y Gogledd-orllewin.

Beth yw'r lefelau ansawdd aer ac allyriadau yng nghymuned y Gogledd-orllewin?

Gall ansawdd yr aer a anadlwn effeithio'n sylweddol ar ein hiechyd. Prif achosion ansawdd aer gwael yw allyriadau diwydiannol a thraffig ar y ffyrdd. Mae'r llywodraeth genedlaethol ac awdurdodau lleol wedi ymrwymo i wella ansawdd aer, ymrwymiad sydd wedi'i ysgrifennu yn y gyfraith.

Y llygryddion sy'n peri'r prif bryder yw nitrogen deuocsid (NO₂) sydd â throthwy o 40µg/m³ y flwyddyn, a deunydd gronynnol – PM₁₀ (trothwy o 18µg/m³ y flwyddyn) a PM_{2.5} (trothwy o 10µg/m³ y flwyddyn). Mae'r tabl isod yn dangos bod gan Gasnewydd lefelau uwch o lygryddion yn 2019 o gymharu â chyfartaledd Cymru.

Dangosyddion Cysylltiad ag Ansawdd Aer ⁵⁸		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Casnewydd	NA ₂ (µg/m ³)	22	20	19	16	19	16	15	15
	PM ₁₀ µg/m ³	14	16	15	15	14	13	14	14
	PM _{2.5} (µg/m ³)	11	11	11	10	9	9	9	9
Cymru	NA ₂ (µg/m ³)	13	12	11	10	11	9	9	9
	PM ₁₀ µg/m ³	12	14	13	12	12	10	12	12
	PM _{2.5} (µg/m ³)	9	10	10	8	8	7	8	7

Bob blwyddyn mae'n ofynnol i Gyngor Dinas Casnewydd adrodd am ansawdd aer y ddinas, gyda'r adroddiadau diweddaraf yn cael eu cyhoeddi ar wefan y cyngor⁵⁹. Os canfyddir bod y lefelau ansawdd aer yn uwch na'r safonau hyn, rhaid datgan Ardal Rheoli Ansawdd Aer (ARhAA). Mae monitro ansawdd aer wedi nodi nifer o feysydd lle mae'r lefelau nitrogen deuocsid yn uwch na'r safonau ansawdd aer.

Daeth nifer o newidiadau i Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer y ddinas i rym ar 1 Gorffennaf 2018, gyda Chasnewydd yn nodi 11 ARhAA, gyda 4 wedi'u lleoli yn ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer ⁶⁰		
	Lleoliad	Ardaloedd Cymunedol
1.	Caerllion	Caerllion
2.	Heol Caerffili	Graig
3.	Cefn Road	Tŷ-du
4.	Chepstow Road / Plas Clarence / Caerleon Road	Sain Silian / Victoria / Beechwood
5.	George Street	Stow Hill / Pilgwenlli
6.	Ffordd Malpas (De)	Shaftesbury
7.	Glasllwch	Allt-yr-ynn / Tŷ-du
8.	High Cross	Allt-yr-ynn / Tŷ-du
9.	Royal Oak Hill	Caerllion / Ringland
10.	Shaftesbury	Shaftesbury
11.	Sain Silian	Sain Silian

Allwedd

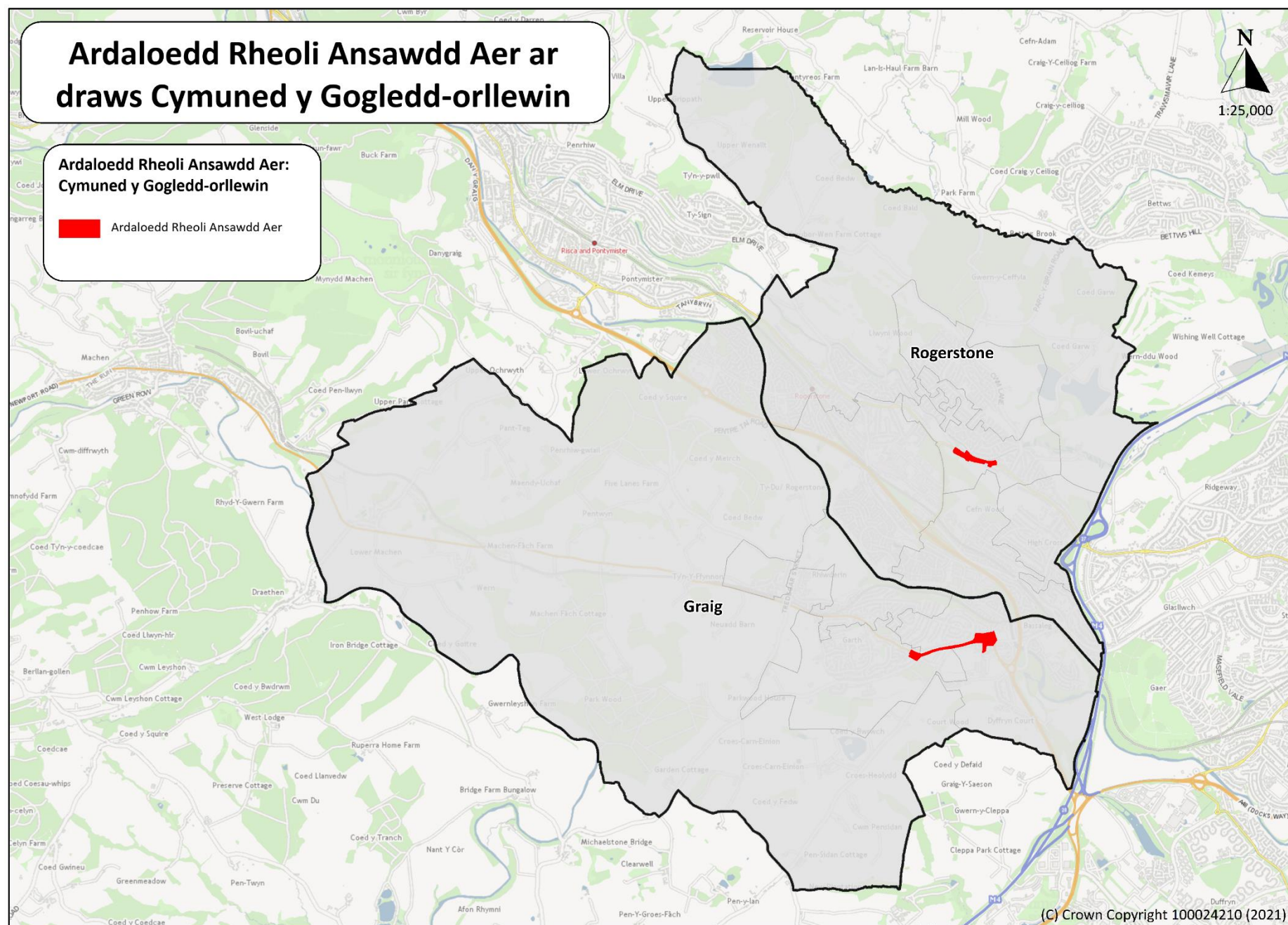
Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer (ARhAAu) yng nghymuned y Gogledd-orllewin

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos yr Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer ar draws dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

⁵⁸ [Dangosyddion Ehangu Ansawdd Aer, Stats Cymru – Llywodraeth Cymru](#)

⁵⁹ [Adroddiad Cynnydd o ran Ansawdd yr Aer, Cyngor Dinas Casnewydd](#)

⁶⁰ [Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer, Cyngor Dinas Casnewydd](#)

Beth yw'r perygl llifogydd yma?

Mae llifogydd yn digwydd pan fo dŵr yn cyrraedd lle yn gynt nag y gall ddraenio i ffwrdd. Glawiad yw hyn fel arfer, ond gall fod o ffynonellau eraill. Mae hyn yn achosi i aberoedd, afonydd, ffosydd, draeniau neu garthffosydd orlifo gan achosi llifogydd yn y tai, y busnesau, y tir fferm a'r seilwaith amgylchynol.

Mae'r ddelwedd thematig yn dangos y perygl llifogydd diweddaraf⁶¹ ar draws dwy ward ardal gymunedol y Gogledd-orllewin.

⁶¹ Data Perygl Llifogydd Cyfoeth Naturiol Cymru

Perygl Llifogydd ar draws Cymuned y Gogledd-orllewin

Perygl Llifogydd

Parthau Wedi'u Hamddiffyn NCT 15

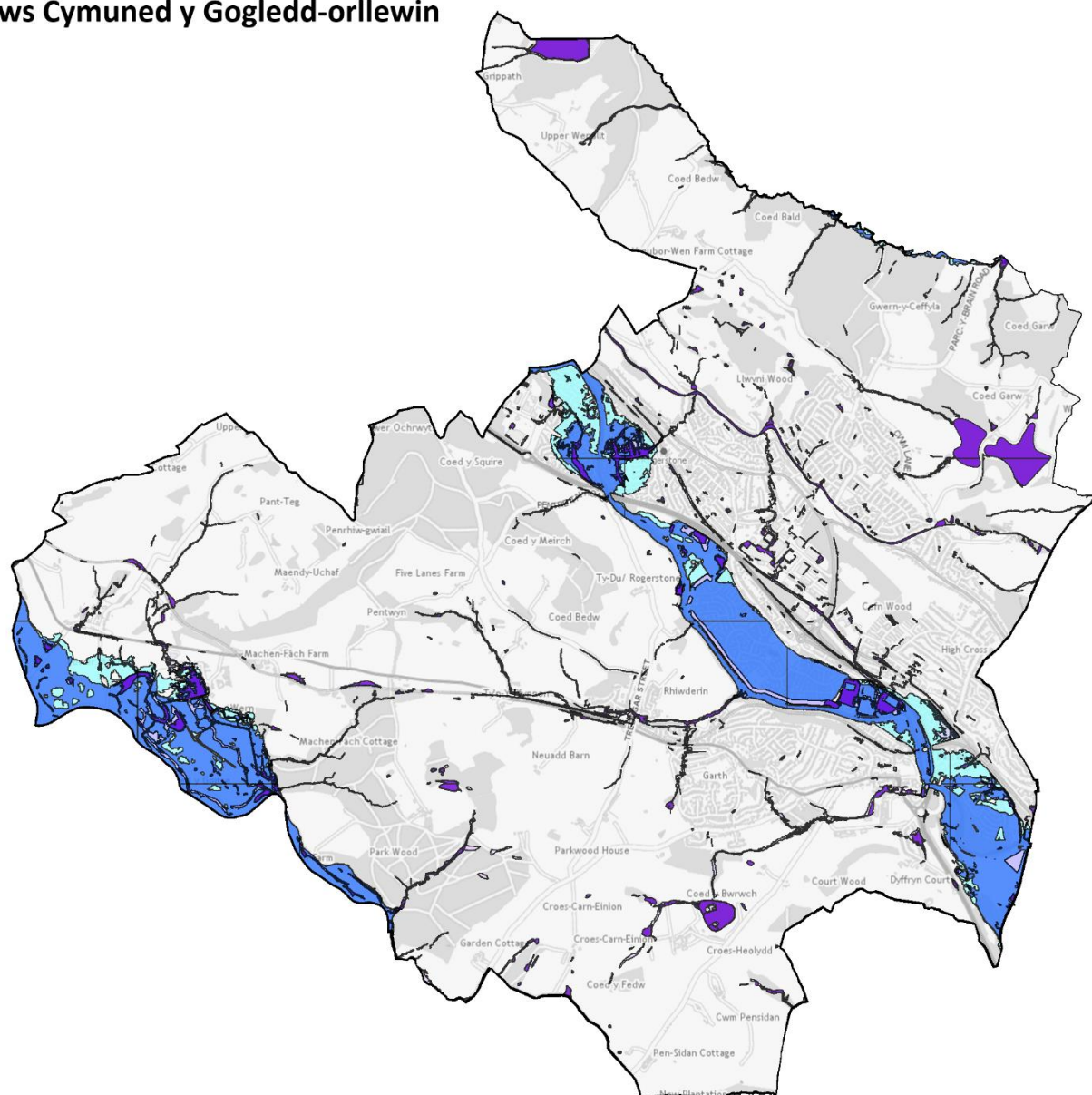
- Môr
- Afonydd
- Afonydd a'r Môr

Afonydd a'r Môr

- Parth Llifogydd 3
- Parth Llifogydd 2

Dŵr Wyneb a Chyrsiau Dŵr Bach

- Parth Llifogydd 2
- Parth Llifogydd 3

© Crown Copyright 100024210 (2021)